מוסף על המשמר
מס' 30 (861)
24 ביולי 1987
כ"ז בתמוז תשמ"ז

חכמה גדולה

משה דביר מקיבוץ מזרע הוא חד־חידות־מקצוען. כל חייו הוא מלקט אותן להנאתו. אנו שמחים להגיש צרור מהן לקוראים. בקרוב נגיש צרור נוסף.
בהצלחה!

המטבעות המזויפים

הביאו לבנק 20 שקי מטבעות־זהב. בכל שק היו 200 מטבעות. והנה נודע, כי בין 20 השקים ישנו שק אחד שבו מטבעות מזויפים. המטבעות המזויפים נבדלו ממטבעות הזהב רק במשקל. (משקל כל מטבע מזויף היה קטן ב־1 גרם ממשקל מטבע זהב).

נצטרך לשקול את השקים, אמר מנהל הבנק, על־מנת למצוא את שק המטבעות המזויפים.

„נוכל למצוא את המטבעות המזויפים על־ידי 4 שקילות, העיר על־כך פקיד בכיר".

„סליחה" פנה פקיד זוטר למנהל: „אפשר למצוא את המטבעות המזויפים על־ידי שקילה אחת בלבד".

התדע איך?

הזאב, העז ושק הכרוב

איכר, אשר הוביל איתו זאב, עז ושק כרוב הגיע לנהר. הוא מצא שם סירה קטנה מאוד, שבה יכול היה לחצות את הנהר עם הזאב, או עם העז, או עם שק הכרוב.

איך העביר האיכר את רכושו לצד השני של הנהר, כאשר אסור היה לו להשאיר לבד:

1. את הזאב עם העז (הזאב יטרוף העז).
2. את העז עם הכרוב (העז תאכל את הכרוב).

שלום לכל מאה האווזים

אדם אחד טייל בכפר. פגש נער שהוביל אווזים למרעה.

אמר המטייל: בוקר טוב לכל מאה האווזים. חייך הנער ואמר: אם נכפיל את מספר האווזים, נוסיף עוד מחצית מספרם ועוד רבע ממספרם ולבסוף גם אותך למניין — רק אז יגיע המספר למאה.

מה מספר האווזים?

נשארו מחצית מספר האגורות

חשוב על סכום כסף מסוים. אמא מוסיפה לך עוד סכום כזה. אבא נותן לך 16 אגורות. זרוק את מחצית הסכום לים. החזר לאמא את הסכום שנתנה לך. נשארו לך 8 אגורות. מדוע?

מציאת המטבע המזויף (מתוך 12 מטבעות)

בין 12 מטבעות נמצא אחד מזויף, משקלו קטן או גדול ממשקל מטבע רגיל.

הפרד את המטבע המזויף באמצעות 3 שקילות לכל היותר וקבע האם הוא קל או כבד ממטבע רגיל.

בעיות שקילה

מציאת המטבע המזויף (מתוך 8 מטבעות)

בין 8 מטבעות שווים בגדלם ובצורתם, נמצא אחד מזויף. משקל המטבע המזויף קל במשהו ממשקל שאר המטבעות.

מצא את המטבע המזויף באמצעות שתי שקילות בכפות־מאזניים (בלי משקלות)!

מציאת המטבע המזויף (מתוך 9 מטבעות)

בין 9 מטבעות שווים בגדלם ובצורתם נמצא אחד מזויף. משקל המטבע המזויף קל במשהו ממשקל שאר המטבעות.

מצא את המטבע המזויף באמצעות שתי שקילות בכפות־מאזניים (בלי משקלות)!

מציאת המטבע המזויף (מתוך 80 מטבעות)

בין 80 מטבעות, אחד הוא מזויף וקל יותר.

התוכל למצוא את המטבע המזויף ב־4 שקילות מאזניים?

משקל 20 הקוביות

נתונות 20 קוביות שוות בגדלן ובצורתן החיצונית. חלקן (או כולן) עשויות אלומיניום, וחלקן (אך לא כולן) עשויות דורל (מתכת כבדה יותר).

כיצד אפשר לקבוע, כמה מן הקוביות עשויות דורל על־ידי 11 שקילות לכל היותר, על כפות־מאזניים ללא משקלות?

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: ישע וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ מדוע הם לא רוצים?
רתיעתם של בני קיבוץ ממנהיגות
מאת נעמיקה ציון 6

■ ממשלת אל־קאפונה
החקלאות נשדדת והממשלה שותקת
מאת שלמה גלזר 8

■ רוצה לנשק את הילדה
יצחק סעדיה נכה מאה אחוז
מאת רונית מורגנשטרן 9

■ מסע בערד
פסטיבל ערד על הופעותיו
מאת שלי יחימוביץ' 10

■ הזמן האוזל ו„משינה"
הצגת „הזמן הצהוב" והלהקה המדליקה
מאת יוסי ונונו 12

■ הצריף האחרון
ספר תמונות חדש של דב אמיתי
מאת אסף בן מנחם 14

■ סופר על תקן של רב־מחבלים
דניאל דפו סופר־מרגל
מאת יהודה צור 18

ראיון

■ „הייתי מוכן לראיין את היטלר"
עם פרופ' משה צימרמן על גרמניה
מאת דוד אוחנה 20

■ הלו חותם 19

■ חותם אישי
מאת דב ירמיה 16

■ שלום בית
מאת חיה יוסף 17

טורים מאת: ישראל זמיר – 2; עודד ליפשיץ – 2; זאב צחור – 3; אלי הכהן – 3; דינה גורן – 3; דן מלר – 3; אברהם שרון – 4; נתן רענן – 4; לוי מורב – 5; שמואל בונים – 5

■ כל יום 22־27

■ קיבוצניק כאדריכל — תערוכה
מאת חיים מאור 28

■ בשער
בפסטיבל ערד שמח
צילם מאיר פרטוש

תמונת מצב

לתפוס את העבריין

מזה שנים נושא תאונות הדרכים אינו נותן מנוח. במדינות רבות משטרת־התנועה היא יחידה משטרתית נפרדת מן המשטרה הכללית, עם תקציבים, מדיניות ותכניות הדרכה מיוחדות. בארה"ב, די ששוטר במשטרת התנועה יעצור אותך בבוקר בשעת הנהיגה, יקדם את פניך בחיוך, ב„בוקר טוב" ויבקש ממך שתיסע היום לאט, כדי שיהיה לנו יום ללא תאונות", או יזהיר אותך מפני ערפל צפוי, ואתה מחזיר חיוך, שמח וטוב לב על תשומת הלב האנושית וממשיך לנהוג, אך אחרת!

כך ראה את התפקיד צבי בר (ברזאני) שהיה מפקד מג"ב והציע עצמו לעמוד בראש יחידת משטרת התנועה. לטענתו, המגע בין הנהג לשוטר התנועה אינו צריך להיות רק מגע של מקל, בבחינת: „עברת על המהירות המותרת — ניפגש בבית המשפט", אלא מגע אנושי, תוך הרגעת רוחם של נהגים עצבניים, בימי חמסין ופקקים של שעות לחץ.

כיום, שוטר התנועה הוא האויב שלך. אתה מחפש אחריו נואשות, חושש מפניו, שונא אותו, כי לא אחת הוא נטפל אליך על כי עברת עבירה קטנה ושמח לרשום לך דו"ח. ואתה חי בתחושה שכאשר הוא יוצא לכביש, עליו לשוב עם מיכסת דו"חות, כדי להצדיק את יום עבודתו. איני גורס שרק „השוט" כוחו יפה. שוטר התנועה הופך אצלנו, לדאבון הלב, לאיש הרע, התופס אותך בקלקלתך והשמח, כאשר נכשלת.

אני מרבה בנסיעות. ואדי־ערה הוא כביש קשה. בעיניי מאוד. השוטרים שם אורבים במקומות רגישים ותופסים אותך בהנאה,

רק רצינו להגיע הביתה בשלום

בבחינת: תפסנו גנב! כאשר עקפתי מכונית, במרחק של חצי ק"מ מן המיסעף ולא ידעתי כי ממרחק כזה כבר אסור לעקוף — במקום להסביר לי, להזהיר אותי, או לשכנע אותי בצדקתו, קודם כל מיהר השוטר לרשום לי דו"ח, לבל חלילה יירך לבבו ויוותר.

כאשר השוטר עובר רק עם השוט בידו אתה לומד לשנוא אותו, אינך נוהג ביתר זהירות, ומוצא עצמך חושב ללא הרף כיצד להערים עליו. גלאי רדאר הפכו היום למכת מדינה, אורות אזהרה לנהגים חולפים וכו'. אתה נוסע במהירות רגילה ומכונית הדורה משיגה אותך במהירות של 120 קמ"ש, ולפתע, באמצע הנסיעה, זו בולמת בבת־אחת כי הגלאי התריע — ניידת משטרה בדרך! ואכן, כעבור כמה דקות הרכב פוגש את הניידת ולאחר שחלפה הסכנה — חוזר נהגנו לסורו ודבר לא למד. מדינה כמו ארה"ב הבינה כי לכבישים טובים ושוטרים אדיבים יש השפעה טובה ומרגיעה על הנהיגה ועל הביטחון בדרכים. ולעומת זאת — שוטרים צמאי־דו"חות, האורבים מאחורי כל שיח או סיבוב, אינם מקילים על התנועה ואינם מחנכים את הנהג. ישראל היא המקום היחיד בו השוטר אינו בא אל הנהג לאחר שעצר אותו, אלא דורש ממנו שיבוא אליו, כי הוא האדון ואתה משרתו, לא להיפך!

התביעה להקמת משטרת תנועה עצמאית, ששוטריה כל היום בכבישים, ואינם נשלחים לפזר הפגנות בעזה או בגליל — היא הערובה והסיכוי לשינוי המצב. עונשים כבדים אינם מרתיעים. כשם שעונשי מאסר כבדים לא ימנעו מעשי אונס. הפסיכולוגיה „לי זה לא יקרה" — פועלת על הכל.

לאחרונה עברתי קורס נהיגה מונעת גם זה קורה. חבל שלא נפגשנו שם, בשעת השיעורים, חבורה גדולה של נהגים עם שוטרי התנועה, כדי שנוכל גם להתרשם מן ההיבט האנושי של תפקידם, כדי לשוחח עימם לא כ„פושעים" עם תופסיהם אלא כשני צדדים המעוניינים להגיע בשלום.

אם רוצים ברצינות להיאבק בתאונות הדרכים — יש להקים משטרת תנועה נפרדת שתסייע לנהגים ותדריך אותם בדרכים.

נסיעה טובה!

● ישראל זמיר

מלה רעה

גזענות, עיתוי ומיקום

השבוע הרימה הגזענות את ראשה המכוער בקרית גת. מפעל „המגדר" בעיירה הסתבך, הועבר לידי כונס נכסים והוצע למכירה במכרז. משקיע ערבי מעזה, עבד אל־דיקס, הציע את המחיר הגבוה ביותר. אילו היה יהודי — לא היו בעיות. מכיוון שהוא ערבי — הכריז יו"ר ועד העובדים במפעל שאם עבד אל־דיקס יזכה במכרז ויהפוך לבעל המפעל — יוכל להיכנס בשעריו על גופותיהם המתות של הפועלים. היהודים כמובן, כי לעשרות הפועלים הערביים שעובדים שם בטח לא איכפת שיהיה להם בוס ערבי.

בכינוס של כל ועדי הפועלים בעיירה נאמר ש„מובילים את קרית גת לשחיטה", וכל זה מכיוון שהתהפכו סדרי עולם: מזה עשרים שנות כיבוש, תפקידם ההיסטורי של ערביי השטחים הוא להיות עבדים נכנעים בתחתית סולם התעסוקה. מה פתאום אחד מהם רוצה לרכוש מפעל בתוך הקו הירוק? לנו, היהודים, מותר להקים בשטחים מפעלים כרצוננו. בין השאר — איזור התעשייה באבני חפץ, המקום ממנו סולק השבוע הדחפור של שרון. אבל להם?

למען האמת כולנו התרגלנו לאפליה הזו. גם לכותב שורות אלה הרעיון שפלשתיני מעזה ירכוש את „המגדר" נראה ברגע הראשון, איך לומר זאת, מוזר. רק אחר כך פעלו העקרונות שבתודעה ושכנעו את הרגש שבעצם אין בכך כל רע.

גזענות זה דבר נתעב, רק משום מה, פעמים המיקום, הנסיבות והעיתוי, מפריעים להילחם בה. למשל, בקרית־גת מדובר במפעל שפועליו התארגנו, אחרי שהיה איום לסגור אותו, כקואופרטיב שרצה לרכוש את המפעל. ניסיון ראשון במינו, בתמיכת ההסתדרות, וניסיון ראוי לעידוד, אם נתעלם מפרטים קטנים, כגון זה שהקואופרטיב המתוכנן הוא, כמובן, רק של היהודים שעובדים במפעל. אז מה, נגנה על גזענות דווקא פועלים כאלה, בעלי תודעה סוציאליסטית, רק בגלל שהם גזענים כלפי ערבים?

מיקום נסיבות ועיתוי. לפני כמה חודשים פירסם „השבוע", ביטאון הקיבוץ הארצי, כתבה על מלון במגדל העמק ששייך לתנועה זו, המאמינה בציונות, סוציאליזם ואחוות עמים. המלון הוצע למכירה, וערבי מנצרת, הפעם אזרח ישראלי ולא תושב השטחים, רצה לרכוש אותו. הרעיון קומם את העיירה, כולל רבים מתומכי „צוותא" ומפ"ם במקום. „צוותא", מועדון לתרבות מתקדמת, אבוי להגדרה...

הקיבוץ הארצי נסוג מתכניתו למכור לערבי את המלון. מיקום עיתוי ונסיבות: מצב עדין, עימות בין קיבוצים לעיירת פיתוח, עימות עם אוהדינו, אז מכופפים קצת את עקרונות המאבק בגזענות...

מה לנו כי נלין על קרית גת? בסך הכל עיירה נחמדה, וגם היחסים בין פועלים ערבים ליהודים במקומות העבודה בה טובים למדי. יש גם פועלי שטחים מוכשרים שהתקדמו, מנהלי משמרת ומחלקות בטקסטיל, ממונים על עובדים יהודים.

השבוע, כשהרוחות סערו, פנו גורמים בעיירה לכהנא, במקרים כאלה יש מי שיודע את הכתובת של זה שמומחה ב„לטפל בהם". כמה שברירית היא רקמת היחסים הקלושה בין הערבים ליהודים, בקרית גת ובכל מקום אחר. אפילו לא צריך פיגוע חבלני כדי להלהיט יצרים. מספיק גירוד קל של הביטחוניות הפטריוטית כביכול: למכור לערבי מפעל שעוסק במוצרים סודיים כמו תיל וקונצרטינות, שנמכרים לצה"ל! מספיק רמז שמאחורי העיסקה של אל־דיקס כסף סעודי וגורמים זרים הרוצים להשתלט על המדינה. די בנימוקים חסרי שחר כאלה כדי לתת לגזענות להרים ראש, לחשוף שיניים חדות ולזכות בהישג: כמעט ברור שלאור הרוחות הסוערות בעיירה המפעל לא יימכר לאל־דיקס, מכרז או לא מכרז.

יש גם לקח חיובי בפרשה: עוד הוכחה שחייבים להיפרד, מפני שחיים משותפים של יהודים ופלשתינים, בארץ־ישראל הגדולה, פירושם שהערבים יהיו לא רק חסרי זכויות פוליטיות, אלא גם חסרי רכוש וקרבן לאפליה גזענית.

הלקח השני הוא לאל־דיקס, שכסוחר ממולח ומנוסה לא ראה את הנולד. הוא לא צריך להטיח ראש בקיר, אלא למצוא איש־קש יהודי שיקנה עבורו בחשאי את המפעל, כמו שסוחרי הקרקעות היהודים מוצאים לעצמם אנשי־קש בשטחים. ליתר ביטחון רצוי שאיש הקש הזה, לפני הבחירות, יתרום משהו לליכוד.

● עודד ליפשיץ

תקשורת

מימשל בשידור חי

איני יודעת של מי היה הרעיון לפתוח את ישיבת הממשלה ביום ראשון שעבר בפני נציגי התקשורת, ולהעביר בשידור חי את מהלך הדיון בנושא הקטל בדרכים. לעניות דעתי היה זה רעיון נפל וקשה מאוד להניח שהוא יעלה תרומה כלשהי לביעור התופעה הנוראה הזאת. נראה לי שלאור כל מה שנעשה בממשלה בזמן האחרון, עריכתו של דיון כזה, ואפילו העברתו בשידור חי, אינם תורמים תרומה להצלת יוקרה וחשיבות לנושא הדיון, אולי להיפך. זאת ועוד: על פי מה ששמענו בדיון, וראינו לאחר מכן במהדורת „מבט", לא הכילו משתתפיו — ראש הממשלה ושר התחבורה, להציג אפילו רעיון מקורי אחד כיצד לפתור בעיה חמורה זאת, וגם כבוד השר רב לוין, בהופעתו הכנה והנרגשת, לא קרב את הגאולה כהוא־זה.

לדעתי האישית והלא־מינסטריאלית, הזה הממשלה תורמת תרומה גדולה לאין שיעור לעצירת הקטל בדרכים, וגם לעוד כמה נושאים חשובים ביותר, אילו, במקום לבזבז את הזמן על משחקים בפני המצלמה בשעשועון, היתה מקבלת סוף־סוף את ההחלטה הבלתי נמנעת להפסקת ייצור הלביא. בכסף שהיה נחסך כתוצאה מכך — מליון דולר ליום, על פי ההערכה הרווחת — אפשר לתקצב את כל הדרוש לחיסול הכבישים הארורים, לשיפור התשתית ביותר הכבישים, להקמתה של משטרת דרכים כלל־ארצית ואולי אפילו לחינוכם מחדש של מאה אלף ויותר הנהגים הגרועים המאכלסים את כבישינו. ואגב, אם ייעשו כל השיפורים הללו, ... התנועה גם בשעות העומס, יוכלו הנהגים להגיע ליעדיהם קצת יותר מהר ... שם ההוצאה ששר התחבורה מתכונן ... עליהם עקב התקנה בדבר חובה ... מגנים במכוניות.

כדי שלא להיחשד בתמימות יתר, אדגיש ... שגם אני יודעת שדחיית ההחלטה בעניין ... לא נגרמה בגלל הזמן שבוזבז על הדיון ... בדרכים. כשם שגם דחייתן של ... אחרות לא נגרמה מסיבה זו, ... של החלטות חשובות הפכה והיתה ... לכך ברורות וידועות ומיותר לפרט ... מה שפחות ברור, וגם לא כל כך ידוע, ... שדברים, ואפילו חשובים, בכל זאת מוכרעים אצלנו. וגם באים לכלל ביצוע. הצרה היא שההחלטות מתקבלות, והביצוע נעשה, בניגוד לכל נוהל תקין, וללא כל זיקה למה שקובע החוק בנידון, המדבר, בין היתר על כך שהממשלה אחראית בפני הכנסת „אחריות משותפת" (חוק יסוד: הממשלה, סעיף 4).

במקום שיתנהלו לפי החוק, מתנהלים אצלנו הרבה דברים באמצעות התקשורת. כך, למשל, קרה באותו יום א' שבו נערך השידור החי מישיבת הממשלה.

במהדורת הבוקר של „קול ישראל" נתבשר עם ישראל, ועמו שר הביטחון ושר הבינוי והשיכון, כי השר שרון נטל יוזמה ושיגר בולדוזר ל„איזור התעשייה" של מה שאמור להיות היישוב אבני חפץ. „במקום — נאמר בשידור — החל הבוקר לעבוד בולדוזר של משרד התעשייה והמסחר". ומעניין שמי שקיבל את הידיעה, וזה שערך אותה לשידור, כלל לא טרחו לשאול ממתי יש למשרד התעשייה והמסחר כלים כבדים כאלה משלו (והפעם לא במובן המטפורי).

כמו שקורה במקרים כאלה, הביא הפרסום המוקדם, שממנו ביקש שרון להיבנות, לסיכול המהלך שלו, לפחות בשלב הזה. רבין, בנחישות לא־אופיינית, מיהר להפסיק את עבודת הבולדוזר, בהכריזו על המקום כאיזור צבאי סגור. לוי חש להתלונן על פלישתו של שרון לתחום סמכותו, וניגש במהירות לפתיחת ההליכים הביורוקרטיים המייגעים שמשרדו מתמחה בהם, אפילו כשיש צורך בהפגנת כוח שמניעיה פוליטיים ותוצאותיה הס מלהזכיר, עשויות לקצר את חיי הממשלה במועד שהוא מאוד־מאוד לא מתאים בשביל דוד לוי.

כל המהלכים הללו, נזכיר לעצמנו, נעשו באותן שעות שבהן היתה הממשלה מכונסת לישיבתה השבועית. איני יודעת מה, אם בכלל, נאמר בנידון במהלך הישיבה. לעם היושב בציון נודעו הדברים בשידור חי בתוספת המנה הרגילה של גידופים והדיים המאפיינים בימים אלה את מי שאמורים להנהיג אותנו. מה שלכל מדאיג הוא, שאף אחד לא מתרגש מזה אפילו.

● דינה גורן

מתנחלים לפני המצלמה משפיעים עם קובע המדיניות

עוד שבוע

רשות דיבור ליורם גורדון מנכ"ל מלון „לרום" ירושלים

יותר תיירים פחות ישראלים

ימים אלה של שיא תקופת החופשה הוליכו אותי, מטבע הדברים, אל אחד מבתי המלון בירושלים, כדי לבדוק עד כמה דוחק החום את הישראלים והתיירים אל בתי המלון הממוזגים.

יורם גורדון, מנכ"ל לרום ירושלים. מה מצב התפוסה אצלך נכון לימים אלה?

אנחנו נמצאים בעיצומה של העונה. התפוסה מלאה. רוב הבאים הם תיירים.

מה לגבי ישראלים?

בהשוואה לשנה שעברה חלה ירידה במספר התיירים הישראלים אצלנו ולמיטב ידיעתי גם במקומות אחרים. הייתי אומר בצורה גסה — 90 אחוז מהבאים בימים אלה הם תיירים מארה"ב, 5 אחוז מאירופה, ו־5 אחוז ישראלים. זאת בניגוד ללפני שנה או שנתיים, שבהן היו כ־25 אחוז ישראלים.

אולי תשדיר השירות החדש על ירושלים דווקא מרתיע ישראלים. שכן נאמר בו מפורשות „ירושלים זה לא מה שאתה חושב"?

לגבי התשדיר, קשה לנו עדיין לדעת, ואין מספיק נתונים. לי נראה דווקא להיפך, התשדיר נותן אותות חיוביים. מכל מקום במחצית אוגוסט יהיו בידי משרד התיירות נתונים על סקר מיוחד שמתקיים בימים אלה, שבודק את השפעת תשדיר השירות.

האם התייר הישראלי עדיין גונב מגבות וכדומה?

אצלי זה כמעט לא מורגש. באופן כללי, בירושלים שכידוע אינה נמצאת על שפת הים — בעיית הגניבות היא מינימלית.

מהי תחזיתך לגבי תפוסת החודשים הבאים. והאם לדעתך תמשיך זרימת התיירות האוירה מארה"ב?

אני מאוד אופטימי. לפחות אצלי, באוגוסט. התפוסה מלאה ומה שמפתיע שגם בחודשים ספטמבר, אוקטובר, נובמבר ודצמבר — התחזית שלנו ורודה מאוד וידוע לי שלא רק אצלנו.

● אלי הכהן

שורשים

וְאָהַבְתָּ!

מדינת ישראל דמוקרטית, ליברלית, לכאורה לא תיאוקרטית, פותחת את שידוריה — לכל אזרחיה — מדי בוקר בבוקרו, שבוע־שבוע, חודש בחדשו, שנה שנה, בפסוק „ואהבת את יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך ובכל־מאודך". בין אם מאמינים אנו באלוהים ובין אם לאו, מוכנסים אנו כל בקר כצאן למכלאת הסטיגמה של המרות האלוהית (המסתיימת רק בחצות ליל, ב„פסוקו של יום"). הכניעה הבלתי נהגית, הבלתי מוגדרת לכפיית האמונה, להכתבת רחשי הלב, לא רק שבלתי נסבלת היא, אלא שצביעות של ממש מלווה אותה: סיסמה חייבת להיות מקובלת לפחות על־ידי בעליה. לו היו הממונים על השידורים מאמינים בציווי „בכל לבבכם, בכל נפשם, בכל מאודם", ייתכן שהיה מקום להבין את להיטותם לשכנע גם אחרים באמונתם זו. מאחר שהמציאות אינה כזאת, מה להם כי יכתיבו לנו, מטעמו של המיעוט, תכתיבים שהם עצמם אינם מאמינים בהם?

ולפסוק עצמו: מדינות ומשטרים מכתיבים לאזרחיהם חוקים, הוראות ופקודות אין ספור. במישור אחד לא הצליחו אי־פעם לצוות דבר על האדם, והוא המישור הרגשי: לחשוב, לקוות, לשנוא, לאהוב — אלו הן מהרויות הפרט, שגם האיום במשטרים הטוטאליטריים לא הצליח לשלול מהאדם. והנה, לפנינו מוסר ממלכתי־מונופוליסטי, בעל אופי אוטוקרטי, המכתיב לנו בוקר־בוקר ציווי, שלא רק שהוא בלתי אנושי, אלא שגם לא יושג לעולם. ואהבת! לעולם יוכלו להכתיב לנו כיצד להתנהג, כיצד להתייחס, כיצד לכבד, כיצד לדבר, לעולם לא יכתיבו לנו כיצד לאהוב, במה לאהוב, את מי לאהוב והאם בכלל לאהוב. לא בכל לבבנו, לא בכל נפשנו, לא בכל מאודנו, לא בכלל!

הניסיון המתמשך לכפות על האדם רחשי לב נובע, כמובן, משאיפת השלטון ללא מצרים של מנהיגי הדת בכל הזמנים, בכל הדתות. הגדילו לעשות כוהני הדת היהודית, בייחסם לאל ולמאמיניו יחסי אהבה סקסואלית, הדומה לאהבת גבר לאשה (שיר השירים), על הקונוטציות המיניות האבסורדיות שבה. רק חשיבה פאתולוגית יכולה להביא אדם לבטא אהבה מינית לכוח עליון, בין אם הוא קיים, בין אם לאו. זוועה היא בעינינו לצפות בתהליך כזה בהמון האיראני, או לאחרונה גם בהמון המצרי, אבל מקבלים אנו כמובן מאליו יחס דומה של המאמין היהודי לאלוהיו. קשה מאוד, בגבול הבלתי אפשרי, לקרוא מחשבה דומה אצל חבר קיבוץ יפעת, מאיר איילי, שאמר ל„הארץ": „היחסים שלי עם אלוהים הם אינטימיים". מאיר איילי, מחנך ומורה לדור הצעיר של התנועה הקיבוצית, הטוען ש„בדרך המקובלת אינני דתי", מאמין באמונת יסוד דתית, שאין דתית ממנה: „היהדות... זה בעיקר... כי בצלם אלוהים ברא את האדם".

האם זה הדבר שאנו רוצים ללמד את עצמנו ואת בנינו? אם כן, יש לומר את הדברים בגלוי. אם לא, מוטב שנאמץ את השקפת עולמו הבריאה של אברהם שרון מרשפים, שכתב ב„דבר": „אינני מאמין באלוהים. בין אי־אמונתי בו לבין קיומו או אי־קיומו אין ולא כלום. אינני מאמין באלוהים משום שאני מאמין, שהאדם אחראי לבחירתו. אני מאמין שבחירה פירושה אחריות. אני מאמין שאחריות פירושה קבלת האדם את עצמו כמי שמעשיו, או העדרם, משפיעים עליו השפעה ישירה. הוא לבדו ואין זולתו. אני מאמין, שהדת היא פולחן תרוץ של נרפות, ודימה סבורה שאין בטיפוחה חיים אמיתיים. אני מאמין שטעמם, יופיים וריגושיהם של החיים, אינו בהימנעות כפויה מן ההנאה, לא בפעולת הניכור, בהשתחוות במלאכת ההערכה, באיסור והארוחה לפי כלליה המחמירים של ההלכה, בתיאבון בריא, בשטיפת הכלים ובהשבתם למקומם, עד לארוחה הבאה".

„יחסים אינטימיים", אהבה גופנית, מאוויה משותפת, או כל העיבה אחרת אלא הם, בין השאר, ביטוי פאתולוגי לנרפות רוחנית עצמית של האדם. נאמץ נא לנו דרך שהות חיובית, לפתוח בה את יומנו בבקר ולסיימו עם ליל.

● דן מלר

ריפוי בעיסוק

שמואל בונים

כשהצצתי ביום שישי שעבר ב"חותם" חשכו עיני. הפכו את רקדנית הבטן (ברשימה שלי) והשכיבו אותה על הצד. בו במקום נכנסתי לדיכאון עמוק. ירדה עלי כזאת מרה שחורה, עד שמאז אינני עושה דבר – לא אוכל ולא שותה ורק מצייר כל הזמן רקדניות בטן. טלפן אלי אליעזר ירושלמי, הקורא הנאמן היחיד שלי, ושפך לי מלח על הפצעים כששאל: "מה ציירת בשבוע שעבר?!". אני מקווה שלאט־לאט, תוך ריפוי בעיסוק, אני אצא מן הדיכאון. ובינתיים הרי דוגמא ממה שאני עושה כל הימים. אני מתפלל לאל עליון שהפעם הב"ז (הבחור הזעצער) לא יתעלל ברקדניות הבטן שלי.

תמונת מצב

מיהו בעל־הבית?

לפני שבועות לא־רבים נסע י[...] רבין, שר הביטחון, אל וושינגטון הב[...] לא היה זה ביקור נימוסין או [...] בחילופי הערכות על המצב ה[...] באזורנו. יעד השליחות היה ת[...] מאוד: לברר האם נוכל לייצר [...] ה"לביא", או שמא נעדיף את חלופ[...] האם ייוותר לצבאנו תקציב ל[...] ואימונים אם נייצר את מטוס ה[...] בעבודה עברית?

שר הביטחון כיהן בעבר לא רק כ[...] ממשלה, אלא גם כרמטכ"ל וכשגר[...] בוושינגטון. הוא נפגש עם כל הגור[...] הרלבנטיים, האמורים לספק תשוב[...] כדי שממשלת ישראל תקבל א[...] ההחלטה על ייצור המטוס. החלטה זא[...] דומה להפליא לשאלה ההאמלטי[...] "להיות או לחדול". כשם שהפסקת ייצו[...] או המשכו יציגו, בדיוק אותה שא[...] בפני המכלול הרחב הקרוי ביטו[...] ישראל על כל מרכיביו: חיילות היב[...] והים ושאר ירקות.

יצחק רבין, בעקבות ניסיונו הע[...] כשגריר בכיר – כזה שהיה מקיים ק[...] ישיר בין ראשי המימשל כאן ושם – י[...] עם מי להיפגש. לא רק עם אנשי המימ[...] העכשווי בבירת המעצמה אישי מפ[...] בבית הלבן, משרד ההגנה וה"סט[...] דפארטמנט" וגם ה"פנטגון". שהרי [...] אלה עשויים להתחלף אם יתחולל מה[...] בארצות־הברית והדמוקרטים ישובו [...] כס הנשיאות. לפיכך הלך השר גם [...] "הגבעה", היא גבעת הקאפיטול, [...] לשוחח עם סנטורים וחברי־קונגרס, ש[...] עלול לצמוח, דרך משל, יו"ר וע[...] ההקצבות של הסנאט הבא. ויש לו "מ[...] ומעמד בקביעת סיוע־החוץ – ביטח[...] ואזרחי – לא פחות מאשר למימשל.

התשובות שהביא עימו השר ו[...] החלטתה הצפויה של הממשלה ב[...] ה"לביא", אינן מעניינות הפעם. החשו[...] של אמריקנים שחורים ופלשתי[...] בימים אלה הן עסקינן. העובדה שמ[...] החוץ הוציא הנחיות לטיפול נאות ב[...] כבר בנמל־התעופה בן־גוריון. באו[...] אלה של ארה"ב ראויות לשבח. [...] מוסמך מטעם הממשלה, שיהא [...] התעופה עשרים וארבע שעות, הע[...] אפשרות להתקשרות טלפונית של[...] אזרח אמריקני שיש בעיה בהרש[...] כניסתו, אל עורך־דינו וגם אל שגרי[...] אמריקה כאן, וכן פנייה לשגרי[...] שתציב אצלה – כאן בקונסוליה – פק[...] מקביל שיטפל בפניות אלה – כל א[...]

[...] שעה" תרתי משמע.

[...] של אובדנה של תקוות חוט [...] עם אמריקה הז כצפרי, הימין. [...] עוזי לנדאו, נץ בן־נץ, [...] את התגובה העוינת (של ארה"ב [...] "קבלת הפנים") יזמה שגרירות [...] בתל־אביב, בשיתוף פעולה עם [...] הפרו־ערבי במשרד החוץ [...]. אנשי השגרירות בתל־אביב [...] בישראל כבעלי־בית".

[...] יש "משהו" בדבריו, ויש [...] אמריקני על ישראל. אך מי [...] אולי בגין שהמיר את המטוס [...] ויצמן מ"לביא קטן" ל"לביא"

גדול"ז אולי אותו אגף בממשלה המאלץ שר בטחון לנסוע וושינגטונה כדי לגייס כספים לייצור מטוסנו כאן, ובה בעת מבטיח מיליוני דולרים ל"תחיה" צורך התנחלויות נוספות בגדה

דווקא הניצות. הנואלת הזאת היא אשר מערערת את קיומנו הכלכלי, מונעת מאיתנו עצמאות כלכלית ושולחת אותנו לחזר על הפתחים. מי שנושא חבילת חמאה על ראשו, אומר המשל, שלא יהלך בשמש הקופחת. ולכך נוסיף: מי שפושט יד לסיוע, שלא יתייהר כלפי בעל־הבית ממנו הוא מבקש, מדי פעם, עוד הופן של דולרים.

● **נתן רענן**

„מי שפושט יד לסיוע – שלא יתייהר כלפי בעל־הבית" [...] ויצחק רבין

עם סגולה

איך להשתתף במפגן חיל האוויר בלי הזמנה

הם הגיעו ללא הזמנה

לגבי חיל האוויר כל העם צבא. אם יש צבא – יש גם דרגות. מישהו בחיל האוויר מדרג בסתר את אזרחי המדינה. מי שרוצה לדעת את מיקומו בסולם הדרגות שימתין ליום חיל האוויר. ביום זה יש מפגן אווירי, משהו־משהו. כולם יודעים, כולם רוצים לראות. יש כמה אלפי הזמנות, הן נשלחות לפי קוד סתרים של הדרגות לאזרחים. אזרחים בכירים מאוד מוזמנים ליציע הראשי, אזרחים בדרגות ביניים ליציע המשני. יש גם יציע שלישי. אזרחים זוטרים לא יכולים להשתתף, חוץ מאלה שיש להם מקורבים בין הבכירים, או שיש להם פוטנציאל של עלייה בדרגת אזרחותם. למען הזוטרים המועדפים יש פטנט, קוראים לו "החזרה הכללית של המפגן". חיל האוויר מתייחס לחזרה הכללית כאל הצגה מלאה אבל לעניים.

המשקיף מן הצד בדרך למפגן, יכול לאתר בקלות מי שווה מה. למשל, ביום החזרה הכללית משתרך בכביש המוביל לבסיס, שבו נערך המפגן, טור של אלפי מכוניות שעיקרן מסובארו ועד פורד אסקורט (אמנם דגמי 85־86 אבל בסך הכל מכוניות של עסקני מפלגות ומנהלים ברמה המוניציפלית). ואילו ביום המפגן עצמו שיירת המכוניות נעה במרחב של אולדסמוביל ועד וולבו, ומבעד לחלונות נשקפים מבטים של חשובים.

הסיווג הזה של האזרחים איננו מתייחס, כמובן, לאנשים שהם סתם. מי שלא חשוב או לפחות קצת חשוב, לא קיים. אין לו דרגה אזרחית בחיל האוויר והוא לא יראה את המפגן. ת.מ. מבאר שבע, לוחם עדות, לוחם נגד מעמדות, לא נכנע. הוא חושב שגם לו מגיע לראות את חיל האוויר בפעולה. ואכן מי שראה את שיירת מכוניות־השרד שנסעו זו בעקבה של זו למפגן האחרון, יכול היה לראות, לתדהמתו, בין המכוניות המבריקות סוסיתא כחולה עמוסת ילדים. ת.מ. אינו מהסטייל של הבכירים, אבל ברוב חוצפתו הוא רוצה לראות – אז הוא נוסע. בשער הבסיס הוא לא יכול, כמובן, להציג הזמנה. מי יזמין אחד כזה. אבל כיוון שכל התנועה לבסיס היתה חד־סיטרית, ארבעה נתיבי כניסה, אין יציאה. וכיוון שמאחורי הסוסיתא נעה בשמש היוקדת שיירה ארוכה של בכירים מאוד העלולים, חלילה, להתעצבן, אין מה לעשות. הרס"ר שעמד בשער היה חסר אונים. טפח בחוזקה על גג הפיברגלס המתפרק של הסוסיתא וצעק "יאללה תיכנס מהר ואל תעצור את התנועה".

ת.מ. ראה את המפגן בהתפעמות, נהנה מהכיבוד ואחר־כך, בקבלת הפנים לאנשי היציע הראשי, הביע את תמיכתו המלאה בהמשך פרויקט הלביא.

● **זאב צחור**

ידידה

המחק[...] והמסלולים המשומנים

„מחקר: עלייה מתמדת במספר בני הקיבוצ[...] היורדים („מעריב" 24.6.87).

המחקר שנערך על־ידי שני חוק[...] מאוניברסיטת חיפה מראה נתונים עובדתיים ש[...] אפשר להתווכח עליהם בלי להיראות מגוחך. [...] היותר אפשר לאשר את הממצאים או להפר[...] לצורך רשימה זו נקבל אותם כפי שהם.

כבן קיבוץ אני עצוב ומצטער על הש[...] ההולך ועולה של ירידת בני־קיבוץ מהארץ. [...] אני סבור שכל אדם רשאי לחיות בכל מקום ש[...] בוחר להיות בו. בת כיתה שלי פיזרה [...] בארצות הברית במידה שלא היתה מקווה ל[...] עליה בישראל, ומי אני שאגנה אותה מכו[...] בנכר כביתה, ואשיב על העדפתה את [...] האפשרויות הבלתי מוגבלות על פני [...] ההגבלות הבלתי אפשריות.

אלא שלא אסטה מן הנושא ואשוב אל ה[...] פרופ' דוד מיטלברג, מן החוג למ[...]

[...], אחד משני עורכי המחקר, [...] ירידת צעירים מהארץ שנערך [...] ושיטת החינוך שלה, כדברים האלה: [...] המשומנים היטב של התנועה [...] לצעירים לעזוב את הארץ [...] תנאים של בני עשרים, בלא [...] (שם, שם).

[...] תחושה שאני חש כתוצאה מירידת [...] מן הארץ, אני נבוך ומתבייש מניתוחו [...] המוסמך את גורמי הירידה. כבוד [...] לי, בבקשה, הכוונות אחרות: [...] של התנועה הקיבוצית אינם [...] [...] נתונים בוויכוח, פתוחים [...]

[...] מסלול אינו מאפשר לצעירים „לעזוב [...] בנוח לניטימיה" את לא אחד

ממסלולים אלה אינו מעניק הכשר לירידה, אינו מעורר אותה, אינו רואה אותה בעין יפה. בכל המסלולים נאבקים נגד תופעה זו ומשתדלים לעשות לצמצומה.

● אין צעיר בקיבוץ שאינו דואג לעתידו, בין אם יחיה בקיבוץ, בין אם יחיה בעיר, ובין אם יחיה — עשירות כמה וכמה — בחוץ לארץ. הנתונים היבשים כשלעצמם, די בהם ליצירת דאגה בקרב מי שעתיד המדינה ואיכותה האנושית חשובים. [...] הנימוקים [...], הנימקת או ניסית להסביר את משמעות הממצאים שהועלית במחקר — גורעים מעצמה. במקרה הטוב, וגורמים ליחוס לו [...] או מגמות שאינן ממין הדיון [...]. האש גדולה ומתפשטת מאליה. אין שום צורך להוסיף לה נפט.

● **אברהם שרון**

אירוע

הסוסים, העם והבוץ

התקנא שרון (עמנואל — מנכ"ל משרד האוצר) בבולדוזר של שרון (אריק) ושילח רעיון מגולגל בצורת הצעה לשנות את הסכם תוספת היוקר הקיים. ויש לו גם נימוקים מדוע זאת הצעה טובה: ההסכם הקיים מותאם לאינפלציה גבוהה ואילו ההסכם החדש (שפרטיו עדיין לא ידועים אבל כוונתו ברורה — פחות תוספת יוקר) יותאם לאינפלציה נמוכה.

הכל שמנכ"ל האוצר לא טורח לקרוא את החומר הכלכלי שמגיע לשולחנו. אילו נהג לעשות כך היה מגלה, שלפי פירסומי המוסד לחקר התעסוקה וההכנסות (גם שותפה גם הממשלה) היה השינוי בשכר בגין תוספת היוקר כאחוז מהשינוי במדד המחירים לצרכן בשנים האחרונות: 82) — 72.6%; 83 — [...]; 84 — 78.3%; 85 — [...]; 86 — 58.3%; 68.6%.

אילו היו השכירים נאלצים להשתכר למחייתם רק מהסכם תוספת היוקר היה שכרם נשחק בעשרות אחוזים. כלומר הסכם היוקר הנוכחי וגם זה שקדם לו אינם ממצים את העובדים על מלוא ההתייקרות. לפי ההסכם הנוכחי, מקבל העובד רק 70 אחוז מעליית המדד ורק אם ההצטברות הגיעה ל־7 אחוזים לפחות. לא השכר מזין את האינפלציה, ודאי לא תוספת היוקר, אם עמנואל שרון מחפש גורמי אינפלציה שיחפש אותם בריכוזיות המסורתית שהוא מסרב להוריד, בעלויות הקואליציה (ש"ס, התחיה, אגודת ישראל), ב"לביא", בשירותים ובאגרות המתייקרים של הממשלה.

יש לי הצעה פשוטה למנכ"ל האוצר: קודם שיראו להוריד את האינפלציה, ואחר־כך אנחנו נסכים לשנות את הסכם תוספת היוקר, ולא להיפך. את הסוסים שצריכים להוציא את עם ישראל מהבוץ רצוי לרתום לפני העגלה ולא מאחוריה, ביחוד כאשר מדובר [illegible].

● **לוי מורב**

מדוע הם לא רצים?

בני הדור השני בקיבוץ נרתעים מלחפוס עמדות של מנהיגות פוליטית לאומית. „החינוך הקיבוצי מעקר את היצר הפוליטי", קובע אבישי גרוסמן. „הקיבוץ הציב בראש הפירמידה עובדי אדמה, אנשי תעשייה ואילו העסקנות — בתחתית הסולם" — אומר צבי כסה. כיצד תתנהל תנועה חלוצית פוליטית, אם לא תצמיח מתוכה מנהיגות? שיחה עם ח"כים ופעילי קיבוץ

מאת נעמיק'ה ציון

„אספר לך סיפור" — אומר לי אבישי גרוסמן, מורה ומחנך, בן קיבוץ עין שמר: „לפני מספר שנים הוזמנתי לקחת חלק בתוכנית טלוויזיה שעסקה בנושא: הפוליטיקה כמקצוע. השתתפו בה חברי כנסת בהווה ובעתיד, אנשים הנמצאים במירוץ לצמרת. אותי הזמינו בתור מי שהתפטר מהמחלקה הרעיונית־פוליטית של הקבה"א. כלומר, ראו אותי כמי שהפסיק, ביוזמתו, את המירוץ האישי שלו „למעלה. נשאלתי על־ידי המראיין מדוע בעצם התפטרתי, ותשובתי היתה שלחבר קיבוץ יש כובע אחד ולפוליטיקאי יש כובע אחר. הכובעים האלו מנוגדים במידה רבה ואדם צריך לבחור איזה מהם הוא מעדיף. הכובע של הקיבוצניק מחייב הקפדה על אמצעים כשאתה רוצה להשיג מטרות, סובלנות בסיסית, כבוד לספק, נכונות להודות בטעות וחברות אמיתית.

הכובע של הפוליטיקאי מחייב להרחיב את מעגל האמצעים על מנת להשיג מטרות, שימוש במניפולציות, הימנעות מהצגת ספקות ומהודאה בטעות. מיסודו יש בתיפקוד הפוליטיקאי אלמנט של חוסר מוסריות ושקריות. כאשר הסתבר לי בזמן פעילותי שיש כאן סתירה בלתי אפשרית, בחרתי חד־משמעית בכובע של הקיבוצניק, והשלתי את הכובע של הפוליטיקאי לעתיד".

אבישי גרוסמן הלך עד הסוף. מסקנות נחרצות. עמדה שנויה במחלוקת. באותה תוכנית טלוויזיה הוא עורר את זעמם של חברי הקיבוץ שנטלו בה חלק. „אתה גורם נזק לתנועה הקיבוצית" — הטיחו נגדו. מאוחר יותר, במעין וידוי שיש בו צער אמיתי נקי מהצטדקות, אמר אבישי: „למרות כל מה שאמרתי עד כאן, יש לי מוסר כליות כבד על כך שאינני בפוליטיקה. כי אני בסופו של דבר שייך לדור משימתי, ואני יודע שאילו הייתי ממשיך במסלול הזה היתה יכולה להיות לי השפעה על נושאים שנראים לי קיומיים, כמו: הכיבוש, מלחמת לבנון וכו'. כאשר ויתרתי למען טובתי האישית, ולמען יכולתי לתת ביטוי נאמן למרכיבים האמיתיים של אישיותי — נטשתי בעצם עמדות הכרעה".

צירוף המושגים „קיבוץ ופוליטיקה" מעולם לא היה, כך דומה, צירוף הרמוני. עוד בראשית ימיה של התנועה הקיבוצית נטבעו מושגי היסוד של הוויכוח: עסקנות מול הגשמה. פקידות מול חלוציות. בתווך שבין זה לזה מתו הרבה מילים. עוצבו דרכים של תנועות ואנשים. השנים שחלפו טבעו במושגים „הגשמה" ו„חלוציות" איכות שונה ופירוש שונה. ואף־על־פי־כן, כפי שיעידו דבריו של אבישי גרוסמן, דילמות שהיו רלוונטיות לקיבוץ של שנות ה־20, רלוונטיות גם לקיבוץ של שנות ה־80. לפחות בקטע הזה.

די בהרף־עין היסטורי על מנת להיווכח כי המחלוקת על מקומה של הפוליטיקה בחצרו של הקיבוץ — חוצה גם בין התנועות הקיבוציות. כך או אחרת, ניזונו מחלוקות אלו מבסיס אידיאולוגי מוצק ואחיד: תפישתו של הקיבוץ כחברה פוליטית במובן הכולל של המלה. מה שנקרא בטרמינולוגיה ההרואית של פעם: „חברה משימתית" — היה ההלכה והיה המעשה. יעדים חברתיים ולאומיים נתפשו כחלק בלתי נפרד של המושג הסבוך: הגשמה.

האכסיומה הזו, כך דומה, נתערערה עם השנים. בשוליים הקיבוציים הרחבים מנגנים היום ניגון אחר. „יחידת החיים הלוחמת" המירה עצמה ב„כפר הקטן". משאלות לב כמו: „חיה ותן לחיות", נשמעות אמינות יותר במרחב הכפרי מיומרות חובקות עולם של „אנו באנו ארצה לבנות ולהיבנות בה". התנועה הקיבוצית, שהזינה את הכנסת והממשלה בימים של קום המדינה בשיעור גבוה הרבה יותר מהאחוז שלה באוכלוסיה, כיווצה עם השנים את נציגותה ביותר מחצי. אם בכנסת הראשונה היו 26 מחברי הכנסת חברי קיבוצים (21%) — הרי שכיום אנו מוצאים 9 חברי קיבוץ בבית־המחוקקים (7.5%). בממשלה של 16 שרים ב־1954 — 6 היו חברי קיבוץ (37%). בממשלה האחרונה של היום, מבין 25 שרים — מכהן חבר קיבוץ אחד כשר.

מי שיגביה מבטו אל המנהיגות הלאומית, ימצא אותה „נקייה" מחברי קיבוצים, או כמעט נקייה. דברים נוקבים על הקשר שבין חיי קיבוץ למנהיגות הלאומית, אמר יצחק בן אהרון למראיינו דן שביט, חמש שנים קודם לכן, בסתיו 1982: „אני מניח שאחד המחירים, ששילמו אלו שעלו להנהגה הלאומית, היה נטישת הקיבוץ. זה עזב את כנרת וזה עזב את רגביה וזה עזב את עין־חרוד וזה עזב את מגדה. צריך היה לעזוב כדי להגיע... רק אצל יגאל אלון זה אולי היה שונה במקצת". („שיחות עם בן אהרון" הוצ' קו אדום). מי שחבש לראשו את שני הכובעים במשך שנים רבות (כמזכ"ל ההסתדרות, ח"כ ושר בממשלה) תוחם את גבולותיו של המסדרון הפוליטי, הדלת אל הטרקלין של המנהיגות הלאומית נעולה, לדעתו, בפני מי שמכריע לטובת חיים הקיבוציים: „אנחנו, אנשי הקיבוץ, העלינו אנשים מוכשרים, בעלי השפעה חברתית־ציבורית, אבל לא אנשים בעלי כושר להתמודד על הכתר של מנהיגות לאומית. החברה הקיבוצית היתה דומיננטית לגבי שיקולינו, והיא אשר הטילה את המגבלות מדעת. קיבלנו על עצמנו את המגבלות האלה: אתיות, מוסריות וגם חברתיות. מבנה החיים שלנו מכתיב איזו בדלנות. אנחנו לא מתערבים בחיי הרוב הגדול בציבוריות הישראלית, שהיא תל־אביבית וחיפאית וירושלמית, ולא גינוסרית או נענית. אני חושב שהקיבוץ אכן חוסם את הדרך בפני השימוש באמצעים אשר רק אפשר לטפס שלב אחרי שלב בסולם הזה, אפילו אם יש כל הנתונים לטיפוס הזה. שפרינצק נהג לומר: 'אומרים על אדם שהוא גובר על יצרו, אבל אוי ואבוי ליצר שאתה יכול לגבור עליו'. אכן, יכול להיות שהיצר הזה כשלעצמו היה מוגבל. שלא היתה בנו העצמה שדחפה אחרים. אילו היתה בי עצמה זו אולי הייתי נוטש את הקיבוץ, נוטש את כל המגבלות הללו. אבל אנחנו באמת כבר על גבול הניתוחים הפסיכולוגיים. מכל מקום, איש מאיתנו לא הגיע...".

דבריו של בן אהרון מתחדדים עוד יותר כשבאים אנו לדון בבני הקיבוץ (כאלה שנולדו בו). נוכל למצוא בני קיבוץ רבים המתמסללים אל קריירה כלכלית. נוכל למצוא כאלו שהגיעו לעמדות בכירות בצבא. רק לאחרונה התמודדו על תפקיד הרמטכ"ל שני בני קיבוץ לשעבר. על המגרש הפוליטי, כך דומה — אין די שחקנים על מנת להקים נבחרת. עד היום חבשו את ספסל הכנסת 5 בני קיבוץ (אחד מהם עזב לפני שנים: לין, סולודר, רז, סרטני, רון). אם נצמצם את מבטנו אל חצר התנועות הקיבוציות נמצא 3 בני קיבוץ שמילאו וממלאים תפקיד של מזכירי תנועה (שלושה מהם המשיכו אחר כך לכנסת: סולודר, רון, הלמן, רוזן).

„פוליטיקה" — טענו באוזני חניכים רבים איתם שוחחתי במוסדות החינוך של הקבה"א — „פוליטיקה זה כל מה שאני לא".

האמנם רק התרסה מרדנית של נעורים, או שמא הצהרה היונקת מהוויית חיים המשדרת מסר ערכי־תרבותי מסוים?

שאלה זו הצגתי בפני שורה של אנשים פוליטיים. במתכוון פוליטיים, חלקם פוליטיקאים בפועל. כולם חברי קיבוצים, להוציא צבי כסה.

„החינוך הקיבוצי מעקר את היצר הפוליטי" — קבע אבישי גרוסמן.

„אין סתירה הכרחית בין ההוויה שבן הקיבוץ נושם לבין הפוליטיקה" — התריס כנגדו אמרי רון, בן משמר העמק ומי שהיה מזכיר הקבה"א כשש וחצי שנים.

בתווך שבין זה לזה נתגלגלו המילים. מטבע הדברים נמתחו גבולות השיחה אל מערכת זיקות מסועפת יותר: בן הקיבוץ, חבר הקיבוץ, ההוויה הקיבוצית ולעומתם — הפוליטיקה, פוליטיקניות ומנהיגות פוליטית. רק בשאלה אחת היתה תמימות דעים של ממש: ההכרה הנחושה בתפקידו וצידוקו של הקיבוץ אך ורק כחברה פוליטית, המותרת להשפיע על החברה הישראלית ולהיות מעורבת ובחיים הציבוריים. מעבר לזה מתוחים קווי המחלוקת. לעתים בחיתוכים בוטים, לעתים רק דקויות. מוסר הכליות של א. גרוסמן בא ללמדנו שאין אמת צרופה. החיים, כך דומה, ניזונים כמו תמיד מן המתח המסוה שבין הקטבים.

„מלכתחילה היה ה'עובד' דמות ההתייחסות" — טוען צבי כסה, בעבר חבר קבוצת שילר, כיום מנהל את „המדרשה לציונות חברתית" ומכון למחקר כלכלי. „כל התהליך היה מכוון להפיכת הפירמידה, ועקרון העבודה התממש בעליות המייסדות בעבודת כפיים. ההגשמה האישית, שהיתה יסוד מפתח של תנועת העבודה… הפכה להיות הדגל העיקרי, וכל מי שלא עבד עבודת כפיים נ… כמי שתהליך ההגשמה שלו לא שלם, פגום. זה יצר אברסיה מ… עניין העסקנות. בנושא זה היתה התפלגות בין התנועות. ה„שומר"… וה„מאוחד" פתרו את הבעיה על־ידי יצירת אוליגרכיות פוליטיות… ואפשרו לשתי המערכות: הפנים־קיבוצית והפוליטית־חיצונית — להתקיים זו לצד זו. ב„חבר הקיבוצית" לא היתה מנהיגות נפרדת… וקבועה, אלא תהליך רוטציוני. המסר של החברה הקיבוצית לח… הראשון של בני הקיבוץ היה: האם אנחנו מסוגלים לגדל עובדי אדמה, פועלים, חקלאים. מי שהיה ראשון לחרישה בסוסים בכ… בלי לעקור גפנים — היה בראש הפירמידה. המסר שהיה טבוע כ… כך חזק, בנה בעצם קוד מוסרי של אנטי־עסקנות. אני יכול להבי… עדות מאירוע הזכור לי משנות ה־50. בן־גוריון פנה להתיישבות העובדת לבוא ולהציל את יישובי העולים. לקריאתו נענתה קבוצה גדולה של שני מושבים וקבוצה קטנה יותר של בני קיבוצים. התופעה המעניינת היתה שבני המושבים שיצאו ראו בזה קו… קפיצה למנהיגות, והפכו תוך זמן קצר למנהיגים פוליטיים. בני הקיבוץ סירבו בכל תוקף להתמסלל לרובד העסקני, והסכימו לעסוק רק בהדרכה הישירה. כמו־כן זכור לי הנתק שהיה, לפחות ב„איחוד", מהמשמרת הצעירה של מפא"י. בני הקיבוץ ראו במנהיגי המשמרת הצעירה של אז עסקנים קריירסטיים, וכל הניסיונות לצרפם לתהליך משולב לא הצליחו".

חיים שור, חבר קיבוץ שובל, נוקט לשון בוטה בהתייחסו אל אתוס העבודה הגופנית כראשון בסטטוס החברתי: „מספרים על משפחה בריטית שהיו לה הרבה בנים", מספר שור. „את מספר אחד היו שולחים לפרלמנט. את מספר שניים — לנהל את עסקי המשפחה, ואת הפחות מוצלח היו שולחים לשרת באחת הקולוניות".

חיים שור, עורך „ניו אאוטלוק" ומי שמילא בעבר שורה של תפקידים בקבה"א ובמפ"ם, הוא בעל העמדה הקטגורית ביותר כלפי הראש והבסיס של הפירמידה הקיבוצית: „בהיראַרכיה הקיבוצית, לאדם שהולך לפוליטיקה אין שום מעמד. מעמדו של הפלח, לעומת זאת, גבוה הרבה יותר, כי הוא מכניס כל יום 100 דולר. הפוליטיקאי, לא רק שאינו מפרנס את קיבוצו — הוא אפילו גורע ימי עבודה. כשנחוץ עוד פלח לעונה הבוערת, הוא מסתובב בבגדי שבת. אני יכול להעיד על עצמי כי לפני הגיעי לקיבוץ בגיל 19, השאירו אותי שנה נוספת להיות ראש קן בחיפה. הייתי מספיק מבוגר כדי לחיות בתרבות פוליטית מסוימת, שבה אנשי הציבור היו נחשבים לאנשים משכמם ומעלה, הם היו המובילים בכל היראַרכיה חברתית, והיה רצון להזדהות איתם וללכת בעקבותיהם. בן הקיבוץ המסיים 18 שנות חיים, חי בחברה שבה (בניגוד לכל מקום אחר בעולם) הפוליטיקאי או איש הציבור הוא בסטטוס נחות, כמעט אחרון בהיראַרכיה החברתית, ולכן גם אינו יוצר שום פיל… להזדהות עבור אדם צעיר. אז למה שילך לפוליטיקה?...".

ניסיון הנעורים של נחמן רז, בן קיבוץ גבע, שונה מזה של חיים שור. כשהיה בן 18 התנהל בקיבוצו דיון סוער על יציאתו לפעילות במזכירות הנוער העובד. „שלא ילך לפוליטיקניות" - מחו נג… ותיקי גבע בחמת זעם. נחמן רז הלך לפוליטיקניות. היה מזכיר ה„איחוד", והוא ח"כ מזה 4 שנים. ואף־על־פי־כן קונפליקט כלו… פתור עבורו: יש מתח אימננטי, מיבני, בין היותך חבר קיבוץ לבין היותך פעיל בחיים הפוליטיים" קובע רז. „חבר הקיבוץ נבחן ביכולתו להגשים באופן טוטאלי את הערכים הגלומים בעיקרון הקיבוצי: עבודה פיסית, התנהגות שתפנית ושוויונית כלפי הסביבה, הצנעת עצמך, אי־הבלטה אישית של התרומה והסתייגות מפרסומת וחשיפת יתר. שאפתנות אישית במובן של קידום הפרט נתפסת כשלילית. אם היא לא במינון הנכון לגבי שירות החברה. מצפים מחבר הקיבוץ שלא יבליט את ייחודו האישי, אלא אם כן הוא מוטמע בציפיות הכלל ומשרת את האינטרס הרחב. בחיים הפוליטיים כללי המשחק הפוכים, שם שירות היחיד את הכלל מבליט בצורה מובהקת את תרומתו של היחיד. יתר־על־כן, ע… הפרסום של התרומה הופך להיות תרומה. ידוע לכל המשפט מצויידים כל ח"ם מתחיל: „עשית ולא דיווחת - כאילו לא עשית. דיווחת ולא עשית - כאילו עשית". אנחנו התחנכנו על המעשה ולא על הדיבור. על צניעות ולא על פרסום אישי. הצלחתו של החינוך הקיבוצי הוא העדרם של בני הקיבוץ מהפוליטיקה".

מרשון בקימורית, חבר קיבוץ נירים, מסרב לקבל את קביעתו של רז כמסקנה דטרמיניסטית, עם זאת הוא מכיר בקושי המבני. „א… הבעיות היא המותו של החריג בקיבוץ", טוען מרשון - מחנך ומור… ובין מקימי המרכז העיוני בגבעת חביבה. „בכל חברה האדם שרוצה להשפיע ולעסוק בנושאים פוליטיים הוא במיעוט. הקיבוץ הזו מקבלת משנה תוקף בקיבוץ. קיים הצורך להיות כמו כולם רתיעה מלהיות שונה. מה תגיד דעת הקהל. נקודה נוספת היא ה…

…הנושא „שוויון בין דומים", בעוד שהשוויון האמיתי הוא …יון בין שונים". אם כולם לא יכולים להיות מנהיגים - אסור …להיות מנהיג. בנוסף למרכיבים אלו הפכה החברה …מלהיות דוגמה בולטת של מדינת הרווחה. הקיום …החובות מעטים, הזכויות רבות. התרבות הדומיננטית היא …ה„קח" וה„מגיע לי", תרבות החלוקה שפירושה לחלק את …להבדיל מתרבות ה„תן" שפירושה תרומה לחברה. דוגמה …לכך הוא „מסלולם הצעירים" ושנות החופש האינסופיות. …הרווחה הולידה לעולם המערבי את האדם הפאסיבי שאיננו …להתמודד".

…זלק, בן קיבוץ נגבה ומרכז משק בקיבוצו, היתה מלחמת …כמו לרבים אחרים, נקודת צומת. ההכרה בחשיבותן של …ההכרעה הפוליטיות שבהן נחרצים גורלות היכתה אותו על …אני כבן קיבוץ הייתי צריך לעבור בטווח של כמה שנים …נפשית. זה לא קרה בבת־אחת". כמה שנים מאוחר יותר …את עצמו שותף להרפתקה פוליטית מיוחדת במינה: …של „שלום עכשיו". צריך היה לשבור מחסומים …כשהקמנו את שלום עכשיו היה ממש בעיה. היה צריך …לכלי התקשורת. לדחוף קדימה. לא היה לנו מושג איך …זה. זה עמד בסתירה מוחלטת למערכת הרגשית שלנו. …למדנו לעשות זאת כמין רע הכרחי, כחלק מהמשחק. …אני יכול לומר שזה הפך לחלק מאיתנו, וזה אולי היתרון

…של האופי הקולקטיבי. אני באמת חושב שתכונות האופי של …הן הרבה יותר טובות משל העסקן הפוליטי", …הטרגדיה של מדינת ישראל היא" - יאמר לי מאוחר …גלוי - שהאנשים המוכשרים באמת פנו לתחומים …תוצאה מהסטיגמה השלילית שדבקה בעיסוקי הפוליטי". …איתו. תסתכלי על הגלריה של המנהיגות הלאומית - …זוהי בעיה של החברה הישראלית, לאו דווקא …הקטע הקשה ביותר בשלום עכשיו היה לקבל …לכך שאנחנו עוסקים בפוליטיקה".

…אל אמרי רון, שכפול כמעט מדויק של מסלול נפשי …אני הייתי מהחבר'ה שבחלו בפוליטיקה ועסקו בנשק. …אותי לתפקיד מזכיר הקבה"א התניתי תנאי שאני …בפוליטיקה. אחר־כך באה מלחמה...". כשאמרי מדבר על …מתעגלים הקווים. הוא אינו היחיד, אבל הוא …בראייתו הסינתטית: אני חושב שניתן לעשות …שתהיה מבוססת על תשתית מוסרית ועל רמה אנושית …אין סתירה הכרחית בין ההוויה הקיבוצית לבין

"יואל צימרמן מיבניאל, חקלאי בן חקלאי זועם וזועק: „נעשתה נבלה בישראל לסקטור החקלאי ואני דורש שיחזירו את הגזל. לקחו לנו את כבשת הרש ועכשיו מציעים הלוואות כדי שנקנה אותה חזרה". החקלאים לפני שוקת שבורה. מונולוג**

מאת שלמה גלזר

„אבא. לחזור למשק או ללכת החוצה?!" — את השאלה הזאת, אדוני הנשיא, שואל אותי היום בני המשתחרר מהצבא, ואני מניח אותה לפניך. זוהי המציאות היום במשק הקיים ביבניאל כבר 100 שנה. אלו הן השאלות איתן אנו מתמודדים". הדובר, יואל צימרמן, איכר מהמושבה יבניאל. המקום — תחנת המעבר של אגרקסקו בגליל התחתון, בה ביקר הנשיא.

יואל צימרמן, בן המושבה יבניאל, נשוי לטלה, מורה לאמנות וציירת, ואב לשתי בנות ובן. יואל הוא איש האדמה, כל חייו, מאז הוא זוכר את עצמו, הם קודש לאדמה, אדמת הגליל. מהאדמה הוא שואב את כוחו ואמונתו, שורשיו עמוק באדמת יבניאל. איש צרוב־שמש כסוף־שיער. גם בימים אלו של משבר וספק, כאשר בעמק הירדן האוויר מהביל והאדמה רותחת, משכים יואל עם הזריחה, אוסף את העגבניות ושותל פלפל, ומסיים עם השקיעה, 14־15 שעות ביום. יואל הוא בעליה של האדמה ועבד לה. היום הוא איש חרד, מודרג מאוד. יואל צימרמן — מונולוג:

„אבד האמון ההדדי בין אדם לחברו, בין האדם למערכת, בין האזרח למדינה, הציבור שלנו הוא עדר שהתפזר ומסרב להיכנס למכלאה. והשאלה אינה ברמת הארגון, אלא ברמת הפרט. החקלאי הפרטי נשבר, הוא אינו מאמין יותר ואינו חותם יותר. היום כבר אסור לכפות פתרונות, חייבים לטפל בבעיות מלמטה, ברמת הפרט, אז יש סיכוי שהעדר יתאסף חזרה. שלא יהיו שום אי הבנות", הוא מרעים בקולו. „אני לא דורש שום טובות מאיש. נעשתה נבלה בישראל לסקטור החקלאי, ואני דורש שיחזירו את הגזל. לקחו לנו את „כבשת הרש" ועכשיו מציעים הלוואות כדי שנקנה אותה חזרה. מה שהממשלה עשתה זה לא שוק אפור, זה אל קאפונה. תבין," הוא פורש לצדדים ידיים מגוידות ומחוספסות, ידי איכר. „תבין", הוא משתדל בכל כוחו לפשט את מחזה האבסורד שהוא וחבריו משמשים בו בעל כורחם שחקנים ראשיים. „לקחתי ב־26.7.1985 הלוואות פיתוח של משרד החקלאות לחמש שנים, בסכום של 3865 ש"ח, וידעתי אז שאני צריך לגדל 37 טון עגבניות או 12.3 טון חיטה כדי להחזירה. כעבור שנתיים, במאי 1987, באתי להנהלת החשבונות במושב ושאלתי כמה אני חייב — אמרו 8494 ש"ח, שהם 90 טון עגבניות או 31 טון חיטה. וזה אחרי שהחזרתי כבר 2700 ש"ח. זאת התמונה ־ אתה מבין? והבעיה היא איך להכניס את זה לראש לאלו שם בתל־אביב או בירושלים. זה לא רק עניין של כסף. המצב הזה הורס את המרקם החברתי, ויוצר משבר בין החברים. התמונה הזאת הופכת את היישובים לגהינום. יש שותפים במושבה שלא מבינים בשום אופן איך 5000 הופך ל־8000 תוך שנתיים, אחרי שהם שילמו יותר מחצי. מה לעשות — הם לא כלכלנים, ובחוש הבריא שלהם הם משוכנעים שמישהו רימה אותם, או מהנהלת החשבונות, או השותף שלהם, מרמה אותם וגונב מהם. רוצה עוד דוגמא?" ממשיך יואל, „בבקשה — נטעתי מנגו בהשקעה של 2000 $ לדונם, מזה 1000 $ הלוואת פיתוח. היום אני חייב 5000 $ לדונם. אז איזה סיכוי יש לי?"

התמודדות עם השודדים

„אני חוזר ואומר שכשבוחנים הכל במונחים של מספרים והלוואות שמשלשות ומכפילות את עצמן אז מילא, זה רק כסף, וכסף מדפיסים, אבל במונחים חקלאיים במשק, כשצריך לייצר במקום 36 טון עגבניות 90 טון את זה אי־אפשר, כי אין אמצעי ייצור, קרקע ומים. המהלך הזה פיחת את ערך התוצרת והרכוש שלנו ב־200 אחוז, וזה עוד כשיש „תנאים נורמליים" אבל כשאין, החוב עובר לחשבונות העובר־ושב עם ריבית על חריגה של 5־6 אחוז בחודש שמגיע ל־80 אחוז ריאלי שנתי. ואז במציאות אנחנו מתמודדים עם כמה שודדים: פעם בהלוואות, פעם בחשבון השוטף ופעם שצריך לייצר פי שלושה. ואנה אנו באים? ואל תשכח שמדובר בהלוואות פיתוח של 6.7 אחוז ריבית שנתית, ועכשיו מדברים על פתרונות עם 9 אחוז ריבית. וכשמתרגמים את זה לתנאי השוק היום — יש לנו חוב של 211 אחוז, ושם, המכובדים בוועדת הכספים, יושבים ורנים: המדד עלה, המדד ירד!

„תביט בוא נשווה את המצב לסקטור השכיר, ששכרו צמוד למדד. כל פעם שהמדד זז מילימטר, הממשלה חייבת בהסכם לערכן את השכר וזה בסדר גמור, כך צריך להיות. ומה איתנו החקלאים? מדד התפוקה שלנו צמוד לדולר הקפוא ונשחקנו ב־211 אחוז, והאוצר לא יכול לפחת מכל מיני אילוצים, ואני מבין אותו, כי אני לא טיפש. לעומת זאת התשומות שלנו צמודות ... הזמן יעולות. אז יש בעיות ואילוצים. אני מבין ... קיימת בעיה בחקלאות שחייבת להיפתר מייד. אתה יודע ... לי הצעה שיצמידו את השכר במשק לדולר למשך שלושה ... רק שלושה ימים — ותראה איך מכונות הירייה מתחילות ... בהסתדרות.

„אני אומר לכל מי שעוד מסוגל לשמוע: רמסתם אותנו, ... אותנו, אנחנו מרוסקים, אני לא מבקש טובות, רק תחזירו לי ... הגזלה. ולהגיד לך את האמת, כל מה שדיברתי עליו עד עכשיו ... הפחות מדאיג. הבעיה המרכזית היא האנשים. אנשים ... הם כבר לא אותו דבר. האנשים מיואשים. דחקו אותם לפינה. אנחנו מתחילים להפסיד את המלחמה הבאה, כי אנשים לא מוכנים להילחם. הם ישקעו, ימסרו דיווחי שקר, ולעניין הזה ... תוצאות מחרידות.

„תראה", הוא אומר בכאב גדול, „אני איש ארגון, איש המסגרות ומאמין בערבות הדדית, אבל החישוקים האלה ... לתכריכים של קבורה הדדית. תראה", הוא נדלק מחדש, ... במשק הזה כבר 100 שנה. הבית הזה שאני מדבר איתך בו ... אבא שלי. האם מישהו באמת חושב שהוא יכול לבוא להתחיל עיקולים. אף אחד לא ייתן. זה לא ילך. אתה יודע, לא מזמן היה פה קבוצה של מחליטי החלטות באזור, שאלתי את המכובדים ... מפה? אמרו, לירושלים. שאלתי באיזו דרך? אמרו, ... אמרתי, אי אפשר יש בעיות בדרך עם הערבים אמרו, ניסע ... אביב. אמרתי אי־אפשר, יש בעיות בוואדי ערה מה זה פה, ... חושבים, שהדרכים לירושלים ותל אביב במדינה פתוחות ... במקרה? זה מפני שמישהו יושב שם ומעבד את הקרקע.

„מקבלי ההחלטות מוכרחים להבין", חוזר יואל פעם נוספת, „שהנזק אינו נמדד רק במיליון ש"ח ליום. זה החלק הקטן. ... הנמשך הורס את האמון והרקמה החברתית של ... העובדת, ומשלב מסוים זה לא יהיה הפיך. אני כבר לא יודע ... מילים להשתמש כדי שיבינו, אבל מוכרחים לתת יד ל... החקלאי כדי שייצא מהתהום. ויש לכך תקדימים. פעם ... במשבר מניות הבנקים, תוך 12 שעות הזיזו 7 מיליארד דולר ... להציל את המערכת. זו עובדה. ופעם אחרת, בשנים ... כשהמשכנתאות לדיור אכלו את המשכורות, בא דוד לוי וקבע ... אחד ישלם רק 10 אחוז ממשכורתו משכנתא והיתר עבר למדינה.

ציוני בבגדי עבודה כחולים או בבגדי ישיבה שחורים

„מה באמת חושבים, שכל החקלאים מטומטמים. ותוך שנה הכל נהרס כי אנחנו אידיוטים? קרה משהו שקראו לו ה... הכלכלית. בסדר, אני מבין, היו אילוצים פוליטיים. לא היתה ברירה. אבל עכשיו שיבואו ויתנו כתף כדי שנצא מזה. האנשים חייבים לזקוף קומתם, לא ללכת כאבלים ומסכנים. מגיע להם שיתנו להם יד בזכות ולא בחסד, שיחזירו לנו את הגזלה.

„אישית", מסיים יואל, „אני כואב את זה נורא, כי רק ... שניים עבר מאז שאבא שלי הוריד את בגדי הישיבה השחורים ולבש בגדי עבודה כחולים, והלך לעבד את האדמה. וזהו ... הציונות כולה. המעבר ממסחר כספים וחלפנות לעבודת האדמה והנה זה מתהפך חזרה מול העיניים. ממש חלום ושברו".

סיפור מהחיים

בשנת 1921, מספר יואל, בא הברון לאזור התהיישבות בגליל התחתון יחד עם נציגו באזור, האדון פרנק. בפגישה עם אבא, שהיה ראש הוועד, שאל הברון את אבא מה אתם צריכים. ענה אבא שני דברים: כביש ומים. פנה הברון לנציגו ושאל – מה דעתך? ענה האדון פרנק שלא יבלבלו את המוח, לא צריך. פנה הברון לאבא וביקש הסבר. אמר אבא את הכביש אנו צריכים כדי להגיע מהר יותר לטבריה להביא את החלב והביצים, כי בדרך החלב נחמץ מהחום והביצים נשברות, ומים צריך כדי שיהיו יותר חלב וביצים.

התערב האדון פרנק ואמר. א' אין לי מה לעשות עם יותר חלב וביצים, ב' מים עבורם זה רק בוץ וג', שום ביצים וחלב לא יכולים לשלם כביש.

שמע הברון את הנימוקים ואמר אדון פרנק, מהיום מפוטר אתה. אני שלחתי הנה חולמים ואתה אינך יודע לחלום.

יואל צימרמן: „החישוקים הפכו לתכריכים של קבורה הדדית"

יצחק סעדיה נכה מאה אחוז. רק הראש נע. סעדיה זקוק לטיפול כל שעות היממה. המשפחה נהרסת. קשיים בריאותיים, בתחום הביטוח והסיעוד. סיפורה של משפחה

מאת רונית מורגנשטרן

רוצה לנשק את הילדה

יצחק סעדיה: „אין לי שום תמיכה, רוצה שאשתי תטפל בי"

יצחק סעדיה שוכב כבר שנה וחצי במיטה, משותק מצוואר ומטה; אפילו לנשום בכוחות עצמו הוא מתקשה — בצוואר פתחו לו פתח לשאיבת ליחה המקשה על הנשימה. כל כמה שעות שואבים את ליחתו. כל שלוש שעות הופכים אותו, מחליפים את מצעיו, ... את בגדיו. שקית וקטטר קבועים לשתן. כשמגרד לו ... הוא מבקש שיגרדו לו. רק אם הגירוד כבר בלתי ...

... בן 33 בסך־הכל. עד לפני שנה וחצי היה אדם ... בעל־משפחה; אשה, שני ילדים — בת חמש וחצי ... עבד בריסוס במושבים שליד קרית מלאכי, עיירת ...

... יום אחד, בעצם רגע אחד באותו יום — שאחריו לא שבו ... כשהיו. יצחק סעדיה ניסה לתקן את הנזילה בצינור של ... „לקחתי סמרטוט ורציתי לעטוף את הצינור, ... את הנזילה. עליתי על אדן החלון ונפלתי למטה," הוא ... אתה לא מבין מה בעצם מצחיק אותו בכל הסיפור.

... מקומה שלישית אל המדרכה. בדרך כלל מתים מזה. ... עמוד השדרה שלו נפגע בחוליות הצוואר, ונקבעו לו ... נכות. רק הראש נע לפי רצונו של יצחק — כל השאר ... הוא קצת מניע, אבל כפות הידיים מעוותות ובלתי ... זה קרה בתאונת הדרכים, בפציעה בצבא, בתאונת ... מסוכן: ליצחק נגמרו החיים, שאותם חי ותכנן, ... עכשיו הוא נכה לצמיתות, תלוי לגמרי ... אם יחליט להתאבד, כפי שחשב מספר פעמים, יהיה ... אחרים.

... אושפז כבר כחודשיים במחלקת השיקום בתל־השומר ... לחוץ, שקיבל כששכב בבית על מיטה בלתי מתאימה. ... כי אין אחרת — אין כסף למיטה מיוחדת.

... נשמע בקושי — הוא מתקשה לדבר גם בגלל הפתח ... שמיועד לשאיבת הליחה. אך לאט לאט מצטרפות ... למשפטים־משפטים שהיאוש גונח מהם והם ... מלא כאב: „פעם הייתי מתפלל לאלוהים, מבקש ... לי נס, או שלפחות יעזור לילדים ולאשתי. כמה ... מיליון פעם ביקשתי. היום אני כבר לא מבקש יותר. ... כבר לא יעזור. זה קשה, מאוד קשה. אשתי נשברה ... בת 33 וכל החיים נהרסו לה. יותר טוב לה כשאני ... כשאני בבית היא צריכה להיות צמודה אלי. בלילה ... להפוך אותי כל שלוש שעות. זהו — עד סוף החיים ... צריכה להתעורר כל 3 שעות בלילה. עברנו לגור עם ... כי יש להם דירת קרקע; אנחנו גרנו בקומה שלישית בלי מעליות. אני ישן עם האשה והילדים בחדר אחר. הילדים לא יכולים לישון בשקט, כי יש כל הזמן פעילות סביבי בלילה. גם הרעש של מכונת השאיבה של הליחה מפריע. כל הזמן אני חושב על הילדים — כל הזמן עולות לי מחשבות של יאוש — מה יהיה, איך יהיה, איך יסתדרו הילדים והאשה? כשאני רוצה לנשק את הילדה, כרמית, היא לא באה אלי כמו פעם. זה כואב לי. הילדים היו מאוד קשורים אלי. היום זה לא כמו פעם. כשאני, אבא, הייתי הולך איתם, מסתובב איתם בחנויות, קונה להם — היום אני לא יכול לעשות כלום. איזה חיים אלה? לפעמים אני רוצה להתאבד, אבל אם לא למעני, אז לפחות למען הילדים אני אמשיך לחיות."

רחל סעדיה, כורעת תחת הנטל הפיזי והנפשי, שנחת עליה בכובד קשה מנשוא, והיא בתחילת שנות השלושים שלה. מנשענת הפכה למשענת — והיא רצוצה. היא אומרת: „כל העול בעצם עלי. הוא אדם מנותק, לא מסוגל לעשות דבר בעצמו; צריך להאכיל אותו, להפוך אותו. בבית יש לו בדרך כלל דלקות עם חום וסחרחורות — צריך לשים לב שלא יאבד את ההכרה — איך שאני רואה שהראש שלו נוטה אחורה והעיניים שלו מתגלגלות, אני יודעת שהוא עומד לאבד את ההכרה. צריך לשאוב לו את הליחה. לא פעם יש לו יציאות במיטה ואני צריכה להחליף לו כמה פעמים ביום. זה קשה, וזה לא חודש שהוא ככה, זה כבר שנה וחצי, וככה יהיה כל החיים. נכון שסידרו לי מטפלת שלוש שעות בבוקר מטעם שירות מט"ב (מטפלות — בית) דרך משרד הבריאות, אבל היא לא יכולה לעשות את כל העבודה לבד, אז אני נשארת איתה בבית, ויש לי גם שני ילדים קטנים. גם קרה לא פעם שהיא בכלל לא הגיעה. אני מרגישה לחץ נורא, בקושי יכולה לנשום. הייתי רוצה לישון ארבע שעות רצופות בלילה. אין לי מספיק עזרה — הייתי רוצה שיהיו לי כמה ימים לעצמי; אילו היתה לי עזרה יומיים מלאים בשבוע. חשבנו על פתרון מחוץ לבית. אבל המחשבה שהוא לא יהיה איתנו ויישאר לבד במוסד, עשתה לנו מאוד לא טוב. אבל מצד שני, חשבנו שזה יהיה הכי טוב בשבילו ובשבילנו — אני היום לא יכולה לצאת לעבוד, וצריך להסתפק ב־600 שקל של ביטוח לאומי. אבל כשהלכנו לראות את המוסד שהציעו לנו בגדרה, אמרנו שעדיף שיישאר בבית — אף פעם לא ידעתי מה זה נכה. היום אני כבר איכשהו משלימה עם המצב, שיהיה בבית עד שאני ארים ידיים, טוב שהמשפחה מעודדת אותי."

יצחק סעדיה: „הציעו לי מוסד בגדרה, „גנים", נסענו לראות את המקום. זה מוסד זקנים, 6־7 בחדר, מקום קטן, מחניק, חם נורא ואווירה מדכאה. תאמיני לי, עם כל הדיכאון שתפס אותי כשראיתי את המוסד הזה, הייתי מוכן להישאר שם, כדי להקל על המשפחה. קשה לאשתי לטפל בי כל הזמן, אבל למשפחה שלי כאב הלב, שאני בגילי אחיה במוסד זקנים כזה, והם העדיפו להשאיר אותי בבית. אבל בכל זאת הייתי רוצה פתרון של מוסד, אולי יותר יפה, כי אני לא רוצה להקשות על האשה והילדים. אבל החלום האמיתי שלי הוא, שיתנו לי מלווה, או פיליפיני, שזה זול יותר, מיטה מיוחדת, שלא יהיו לי פצעי־לחץ, דלתות רחבות בבית. אבל איך? מ־600 שקל מסכנים שאני מקבל מביטוח לאומי? התאונה קרתה לי בבית. לא תאונת־דרכים, לא נכה צה"ל — אין לי שום תמיכה משמעותית. רוצה שיעזרו לי להיות בבית, שאשתי תטפל בי, שהילדים יהיו אתי" הוא זועק בקולו המקוטע המחורחר. כאילו מצימאון. צימאון לחיים.

נכה של מי?

[illegible]

מסע בערד

מאת שלי יחימוביץ'

צילום מאיר פרטוש

על זמרים אלמוניים ומפורסמים ועל סתם אנשים שאוהבים לשיר, על הכורח המתיש ליהנות ללא הרף במשך שלושה ימים של פסטיבל

ישראל לומביץ', כוכב לשלושה ימים. קונצ'רטו לשתי כפות ורגל

צריך להיות מצוידים בתכונות אופי מיוחדות כדי לסקר פסטיבלים. צריך איזו עליצות פנימה וצריך חיבה נשפכת, נטולת־סלקציה, לבני־אדם. בעיקר כשהם צפופים. קשה,קשה. הדחף הטבעי מניע אותך להעביר רשימות חגיגיות על שמחת המונים לא מרוסנת, והעיניים, העיניים רואות עשרות־אלפי אנשים מיוזעים ועייפים שהבעה קבועה של חוסר סיפוק שפוכה על פניהם.

האמביוולנטיות הזו היא לא נחלתם הפרטית של העיתונאים, הידועים ממילא כמדכדכים מקצועיים שרואים רק רע תחת כל עץ רענן. יש שני אתגרים רציניים שפסטיבלים בכלל, ופסטיבל ערד בפרט, מציבים למשתתפיהם: החובה להיות שמח נון־סטופ, והחובה להספיק הכל. ראש המועצה אברהם (בייגה) שוחט, איש מוכשר, חכם ונטול פוזות, אמר לי בסיפוק שבמהלך הפסטיבל יופעלו, לפעמים, שישה־עשר מוקדי בידור באותו זמן ובמקביל. לא בטוח שההישג הארגוני הזה מיטיב עם הקהל. האישונים מרצדים לכאן ולשם, הרגליים דואבות, ובלב תחושת חרדה תמידית.

נחמה גדולה

אתם מתפרקרים בהנאה מול בימת אולם המתנ"ס, ומפזמים יחד עם מקהלת ערד בניצוחו של דוד וולדמן המארחת את „תות" רמת השרון. עד כאן נפלא. אבל צביטת צער מפלחת את לבכם כשאתם מבינים שממש בזמן הזה אתם מחמיצים את נחום היימן בשירי רחל שפירא (אולם מועצת הפועלים), ולא די בזאת אלא שגם את אסנת וישינסקי בשירים ובחיקויים (מרתף המתנ"ס) כבר לא תוכלו לראות בפסטיבל הזה. אם לא מלאה כוס הצער, הרי שממש בזמן שכל זה מתרחש, מתקיימות גם סדנאות יצירה לילדיכם (באחד מבתי הספר), ואת האקשן האמיתי — מופעי הרחוב, אתם מפסידים ומפסידים ומפסידים.

רק בדיעבד, כשנמלטתי מהמופע בבריכת השחייה המקומית (קראו לזה רוק רטוב) מבועתת מהעצמה הדרסנית שיש לכמה אלפי ילדות שואגות אדם אדם, למדתי להעריך את הברזמניות הזו. אוזני מצלצלות ממערכת ההגברה האיומה וגופי מעוך מהצפיפות החמה והלחה — מצאתי נחמה גדולה באולם הקטן והממוזג של מועצת הפועלים. שם הופיעה להקת ניגון עתיק, חבורת זמר מקסימה של תושבי ערד, שחובבנותה לא ניכרת עליה. קבוצה קטנה של נשים וגברים מכל העדות (אפילו סולן תימני יש להם) — מזמרת ביידיש. הקהל שם, קהל מבוגר ברובו, היה רגוע ומאושר, וכמו לא ידע על האסון המתרחש בבריכת השחייה. לידי ישבו שלושה ילדים דתיים יפהפיים, ושרו עם הלהקה את כל מילות השירים, ביידיש רהוטה.

סמל הפסטיבל — אילוסטרציה של גמל מזמר, היה מוצלח ורב־חן. בתוכנייה שחולקו במטה הפסטיבל, ניסו למיין את ההיצע האדיר וסימנו כל סוג מופע בצבע משלו. משלנו, חבורות זמר — צבע ירקרק (הגמל מנגן אקורדיון). חוצות ערד, תאטרון, מוקיונים — תכלת (הגמל מבצע להטוטים). ילדור'ס, סדנאות ילדים — ורוד (הגמל רוכב על סקטים ומלקק ארטיק). מופעי רוק רטוב בבריכה — צהוב (הגמל טובל עד ברכיו במים ומעכס). חמוד.

חורבן בית המקדש

בבוקר היום השני לפסטיבל, האנשים עוד נראים פרטים עם ישות עצמאית ולא גוש מאיים נוסח יום העצמאות. במרכז העיר אני פוגשת את אברהם קמינר, מחסידי גור. לבוש קפוטה שחורה, חבוש כובע שחור, אוחז סל קניות ריק ועל פניו הבעה מפויסת להפתיע, משקיף קמינר (גם נציג החזית הדתית במועצה המקומית) על החגיגות המפציעות. „שמחה זה דבר טוב", אומר לי קמינר, „אבל זה שעושים את זה באמצע שלושת השבועות של בין המיצרים, זה כואב לי. בכלל, מבחינה עקרונית, ימים שמקובלים כימי אבל על חורבן בית המקדש הם באמת לא הזמן לעשות פסטיבל בקנה מידה כל כך גדול".

ומה דעתך על אופי החגיגות כשלעצמן?

קמינר מחייך „האמת היא," הוא אומר, „שאני לא כל כך מתמצא בפרטים. לא כל כך מבין בזמר, וכזומר עברי בעיקר."

באולם המתנ"ס יש מופע משולב של מקהלות שמארחות מקהלות. למשל — חבורת „מפתח סול" מערד מארחת את מקהלת נעמת קרית ביאליק. לא בטוח שההעדפה שלי מייצגת את טעם הרוב, אבל במופעי המקהלות הללו — חלקן לא רעות בכלל — יש קסם רב. כמה עשרות נשים וגברים במיטב שנותיהם ניצבים בגולמנות מסוימת על הבמה ועושים בצייתנות את התנדעלעך שלימד אותם הבמאי לעשות. עכשיו יש שם מקהלה שאת שמה שכחתי — כל אחד אוחז בידו ציפורן אדומה ומנפנף בה ימינה, שמאלה וקדימה. לציפורן יש איזשהו קשר לשיר. לאחד הזמרים נשמטת הציפורן מן הבמה והוא מוסיף לעשות את התנועות הנדרשות, מה שמשעשע מאוד אותו ואת חבריו.

אחד מהם מזכיר את המוסכניק שלך, אחרת את הפקידה בבנק וכולם נראים כמו האנשים שנפגוש ברמזור ובמכולת. הם הגיעו מרחובות, ממעלות, מאשדוד, מרמת השרון — כדי לשיר בפסטיבל, פשוט משום שהכייף שלהם הוא לשיר ביחד.

שם את מנגינתו בכפו

הרבה שמות מפורסמים היו בפסטיבל הזה. אפילו את יהו־דית רביץ הצליחו להביא (חתמו איתה על החוזה לפני שאדם ברוך המציא אותה, תארו לעצמכם). היו גם קורין אלאל, טובה גרטנר, אהוד בנאי, רמבה ערמוני, אריאל זילבר, יפה ירקוני, חיים משה ואדם, האליל החדש שמוריד לתיכוניסטיות את הדם לאגן הירכיים. קוראים לו גם כריס לייק, והוא יפיוף מעכס, שמזכיר קצת את אדם קרינגטון, אחיהם האבוד של פאלון וסטיבן מ„דיינסטי". לשיר הוא לא כל כך יודע.

השמות הללו אולי מביאים קהל לפסטיבל, אבל לא הם אחראים להצלחתו. מה שעושה את חגיגות הזמר הללו לאירוע כובש־לב למרות הכל, הם דווקא החוגגים עצמם. לכאן לא מגיעים כדי להיראות במקום הנכון וכדי להיות „איך". לכאן באים כי אוהבים לשיר שירים עבריים. נקודה. האווירה אינה של סנוביזם אינטלקטואלי נוסח פסטיבל עכו או פסטיבלי הסרטים למיניהם. סתם בנאדם לא יבייש כאן כאילו נקלע למעונה של כת סגורה עם ז'רגון סודי משלה. כולם באים, שרים, נהנים, מאות זמרים אלמוניים שלא רשומים בתוכנייה, מגיעים לכאן, מתיישבים על הרצפה או

לכאן לא באים כדי להיות „איך". באים מכל הארץ, שרים ונהנים

...מנתי הקפה, שולפים גיטרה ושרים בלי חשבון. כאן מובטח ...ם שימצאו קהל מפרגן ומשתף פעולה.

...ראל לומביץ', למשל, כל השנה הוא קשיש רוסי דהוי שלא ...מלה עברית. בפסטיבל הוא כוכב. שלושה ימים ישב על כיסא ...ת הרחוב וניגן. על רגל שמאל, מעל הברך, כרוכה לו במהודק ...ם קורדוי עבה, רקומה ריקמה ישנה. בידו הוא אוחז, גב אל גב, ... כפות מטבח פשוטות. לידו טייפ קטן משמיע מנגינות. ...ביץ' מלווה את הטייפ בהקשה של שתי הכפות זו בזו אל מול ... קורדוי. הצלילים שהוא מפיק מדהימים ביופיים. וירטואוז ... שלושה ימים רצופים של קונצ'רטו לשתי כפות ורגל של ...ורד'.

...ת קפה, כמה חיילים וחיילות בחופשה. „הגענו לפה בגלל ...ר שלי, מנחם. עזבה אותו החברה שלו, גלי (מנחם מחייך ...ת. גלי מפתח תקווה, תימניה, דתייה קצת (מנחם: משרתת ...מית, היא אמרה לו שהוא ילד קטן, אז הוא התבעס. אז הבאנו ...לפה שירגע". מנחם ושות' עוברים ספונטנית לשירה יבבנית ...י גיטרה „גלי, גלי, גלי, ג־הלי, גלי חורי א־לי־הי, א־לי".

...סי ברקיע היהלומים

...פטריה הלא גדולה של המתנ"ס אני סופרת לפחות חמש ...צות, כל אחת שרה משהו אחר. כולם מרוצים, קבוצה לא מפריעה לשכנתה. בפינת הקפיטריה מישהו ליד הפסנתר, לידו גיטריסט, סביבם כמה נערים בשלהי גיל ההתבגרות וזה מה שהם שרים:

עיירה בדרום / יום שלישי בערב / פעמיים כי טוב במתנ"ס מתחתנים / הסמ"ל ניסים מלכה חייל מילואים / וממי כיתם של השכנים / עננים של גשם ושל מלחמה / שטים מעל המפרץ הנטוש / לזוג הצעיר יש תקווה ויש אהבה / לחתן אין מקצוע, לכלה אין גרוש.

מי כתב את המילים?

„זה מהמחזמר ,מאמי'. אבל יש לנו גם שיר שלנו. זה הוא חיבר. להגיד את השם שלו טוב. זה אודי בונשטיין כתב את המילים ואת המנגינה, וזה שיר על חבר שלו שבכלא. אני, אילן בנדק, וזה גילי שטיינברג, וזה אורי גלבוע, וזה טוביה וזה עקיבא ממלאכי. או רגע, תפסיק עם הפסנתר, נעשה את זה רק עם גיטרה. אז ככה:

תם ונשלם הסיפור / החוב שולם וכולם אז אמרו / עמוד מולם כי בסוף תצטער / אתה חייב לכולם לספר / אתה לא יודע אבל / הבן זונה נבל / אסרת באיסור חמור / לומר בכלל ובפרט הסיפור / מי שישאל לא יזכה לתשובה / המטרה יותר מדי חשובה / אתה לא מרגיש כלל אשם / זיכרונות אתה רושם / זיכרונות אתה רושם..."

הלחן וגם הביצוע טובים באופן מפתיע, אבל לא, הם לא מקצוענים, מה פתאום. הם בסך הכל גרעין „אל על" לבית הערבה, מתגייסים בעוד כמה שבועות. בקלילות הם זונחים את הגיטרה, שבים אל הפסנתר, שרים ענוגות את „אני זוכר את בית הערבה" ובמטה קסם הם הופכים מחבורה של פסבדו־אנרכיסטים, לילדים טובים מהנח"ל.

...הישרדות בין עשרות אלפי אנשים שמתאמצים לשמוח

הנוער הזה הוא סיפור בפני עצמו. לתומי חשבתי שהם פסו מן העולם. הורוקים הקטנים. השיער הארוך, החולצות הרקומות המטונפות, הרגליים היחפות השחורות משחור, מחרוזות העץ והפלסטיק, ההליכה הכושלת־מרושלת, הדיבור האיטי עם האינטונציה הזולנית — העייפה. אבל לא. הם שם, העתקים קטנים של ילדי הפרחים של שנות ה־60. כאילו לא שמעו על הגל החדש, על השיער הקצוץ והמשוח בקפידה. על האיפור הקפדני, על התלבושות הצמודות והיקרות. כמו עוף החול, הרבה לוסיות קטנות ברקיע היהלומים.

ראש גדול

מה שהו חיובי: כל הפרוייקט הענק הזה עלה 400,000 ש"ח. סכום מגוחך ממש. הפסטיבל מתקיים בזכות צי ענק של מתנדבים תושבי המקום. תופעה שאין לה אח ורע בעיר אחרת. בייגה אומר בגאווה שהתושבים עושים עבודה גדולה. הם פשוט עובדים כל ימי הפסטיבל, במקום ליהנות ממנו. הפסטיבל הזה, בייגה אומר, לא דומה לפסטיבלים אחרים. זוהי הפקה מורכבת ומסובכת שנשענת על תקציב קטן ומתנדבים, ולא פסטיבל המאורגן בסיוע תקציבי־ענק על־ידי גורמים חיצוניים מקצועיים.

המתנדבים הם לא ברגים קטנים. אלה מתנדבים עם ראש גדול ופילוסופיה של התנדבות. מאיר הלוי, בחיים האזרחיים סגן מנהל כפר הילדים נרדים, ובעת גיוס מארגן את אחד ממוקדי המופעים במתנ"ס: „קודם כל אני לא כל כך מסכים עם המושג הזה ,מתנדב'. זו פעילות חברתית, פעילות קהילתית. התנדבות זה משמר אזרחי או עבודה בבית אבות. אני פועל למען הקהילה שממנה אני גם מקבל חזרה. הקהילה הזו בנויה מאנשים שנותנים. עצם הנתינה היא גם לקבל. וחוץ מזה אם אתה נותן ובונה קהילה שיש בה הווי וחיי חברה וחיי תרבות ואמנות שנבנים על פעילים — בעצם כבר קיבלת את כל מה שנתת, וככה אנחנו. הפסטיבל כרגע בכותרות, אבל ככה זה לאורך כל השנה, בלי כותרות".

תמיר עמוס, גם הוא תושב ערד: „אני קבלן גינון ופיתוח, ואני פשוט מוצא לעצמי זמן לעשות את הדברים האלה. זה כמו חופש. אני לקחתי לעצמי יומיים־שלושה חופש מכל עבודה. אני אפילו משחרר את הפועלים שלי, ואני רותם את עצמי לעסק הזה. זה כייף וזה בחמר".

לתשומת ליבכם

הפסטיבל התקיים השנה בפעם החמישית וכמו כל תופעה קבועה, הוא גורר אחריו, בשוליים, סימני היכר קטנים. למשל: יש גבר אחד, ענק ושמן, שנוהג להגיע לפסטיבל מאז שנתו הראשונה. הוא מחופש במרושל לאשה. והוא נורא לא מצחיק. לפחות 200 קילו מיוזעים, עטופים בשמלת צמר בצבע בורדו, פיאה, לחיים צבועות בסומק, תיק יד נשי. שלושה ימים הוא מתהלך כאן כשעל פניו הבעה טרגית, והוא מנפנף בידו ומחייך בעצבות לעבר עוברים ושבים. כשהוא יושב במופע, הכיסאות שסביבו נשארים ריקים. איש לא דיבר איתו מעולם. גם אני לא. אז כמו שבכל עיר נורמלית יש זונה וגנב, כך אולי צריך כל פסטיבל נורמלי שיהיה התמהוני לו שלו. לפחות בנקודה הזו הפסטיבל בערד כבר התמסד.

עוד וידוי והערה לסיום

וידוי: ערקתי מן הפסטיבל בתום יומו השני. אולי זו מיזנטרו־פיות לשמה. אבל לא יכולתי לעמוד בעומס השמחה האנושית.

הערה: ברחובות ערד מתהלכים, בעת הפסטיבל, הרבה מאוד זוגות. וההערה הזו מתייחסת לזוגות די וותיקים, בני ארבעים פחות או יותר. הם מתהלכים שם פורחים ומאושרים, מתנשקים ומתגפפים. לא ברור מה עושה את מה. האם זוגות אוהבי שירה עברית הם זוגות מאהבים מן הרגיל? או אולי, אולי הפסטיבל הזה, יש לו איכויות שיקומיות לחיי נישואין? לתשומת לבכם.

■

...פסטיבל נורמלי, עיר שיהיה התמהוני שלו

מימין: אורי אברהמי

הזמן האוזל

„שהם יעברו את הזעזוע הזה" — דברי אלה אלתרמן, המעבדת והבמאית של „הזמן הצהוב", העולה ב„צוותא"

מאת יוסי ונונו

ה„זמן הצהוב", שעובד לבמה בעקבות הספר של דויד גרוסמן, אינו דורש הסברים. כל מי ששירת בצבא, או קורא עיתונים ועיניו פקוחות, מכיר את הדברים. אפילו אנשי גוש אמונים מסכימים לתיאור. כוונת ההחלטה של הצנזורה, שבוטלה בינתיים, לאסור על בני 18 ומטה לראות את ההצגה, היתה למנוע את העימות בין תמונת המצב לבין הנוער שעדיין לא מכיר אותה, וכאשר יצטרך לחוות אותה כבר יהיה מאוחר לחשוב.

אלה אלתרמן, המעבדת והבימאית, מספרת שאחת הסיבות שהביאו אותה להפוך את הכתוב למחזה, היתה הכוונה להריץ את ההצגה במסגרת יום תיאטרון ארוך:

„אנשים מבוגרים כבר משוכנעים", היא אומרת, „הם מחופרים בעמדותיהם. רק בגלל הנוער חשוב לעשות את ההצגה הזאת, אני רוצה שיעברו את הזעזוע הזה".

מרים עציוני, המפיקה, מספרת על מחזה אחר שלקחה תחת חסותה „עקידה". כמעט לא נמצאו מנהלי בתי־ספר שהזמינו את ההצגה. התשובה של מרביתם היתה, למה להציג לפני התלמידים דמויות של הורים שכולים? המציאות שלנו מלאה בשכול, ובעיניהם העיקר לא לחשוף: לתשומת ליבם של אלו שמחפשים איפה מתחיל הראש הקטן.

לאלתרמן אין ספק שתיאטרון פוליטי הוא קודם כל מכשיר לחינוך, להעברת אינפורמציה: „יש בעבודה שלי תמונת מצב, נמנעתי מלהציג תוצאות או פתרונות. העניין שלי הוא שהקהל ישפוט, ובמיוחד קהל צעיר שלא מכיר את המצב עד הסוף. אני בהחלט רוצה להעמיד מראה מולו. ואחר־כך שכל אחד יעשה עם זה מה שהוא רוצה". עציוני, אגב, לא התכוונה לוותר, והיתה מוכנה להגיע עד לבג"ץ. בינתיים הוועדה התקפלה, כך שעכשיו מתחילה העבודה הקשה עם מנהלי בתי הספר.

תאטרון נקי

ה„זמן הצהוב", הגיליון של כותרת ראשית, הספר שבעקבותיו, הכתבה בטלוויזיה של אורי גולדשטיין וכל הכינוסים, המחאות והמאמרים שנכתבו בעקבות עשרים שנות כיבוש, מעלים את השאלה האם כל הסיפור הזה אינו ניסיון של השמאל לנקות את עצמו, או כמו שטען מירון בנבנישתי, באחד הכינוסים „צריך להפסיק את האורגיה הזו, השמאל אימפוטנטי". או במילים פשוטות יותר, בזמן שאחרים מצנזרים, מתנחלים ועושים שטויות אחרות, שעולות לנו ביוקר, אנחנו כותבים מאמרים, עושים הצגות ומקונים לטוב.

אלתרמן: „אני לא מאושרת שהגיליון וכל העניין מסביב תפס גובה. כשהתחלתי לעשות את העיבוד עדיין לא היה כל הפסטיבל. זה פשוט ישב לי על ההשקפות הפוליטיות, וכאדם שעובד בתאטרון ברור שזה התנקז להצגה. מה גם שלמרות הפסטיבל אני בטוחה שרבים לא קראו את החוברת, כמו שרק עיינו ב„עיין ערך אהבה"".

מה תאטרלי בחומר, אין לך הרגשה שהנושא מוצה בטלוויזיה?

„קודם כל צריך להפריד. יש הבדל בסוג החוויה בין טלוויזיה, קולנוע, תאטרון ועיתון. מה גם שהכתבה של גולדשטיין היתה חדשות, ואני מנסה לעשות אמנות. כשקראתי את החוברת הרגשתי שיש בה אלמנט תאטרלי עם הרבה כוח. החומר בנוי להגיע לתאטרון אולי אפילו יותר מאשר בקריאה, שבה אתה יכול להפסיק מתי שבא לך. בתאטרון האמירה בעלת רצף אחד, וזה יוצר את האפקט".

איך עבדת על הטקסט, מה גרם לך להחליט מה להכניס ומה להשאיר בחוץ?

„עשיתי מיון של דמויות בעלות כוח תאטרלי, דמויות אמינות עם כאב, בשר, חידדתי את הקונפליקט, השתדלתי לא להפוך את אנשי גוש אמונים לקריקטורה, כי זה היה מפקיע את האמת של תיאור המצב. ויתרתי על עיצוב סממנים חיצוניים, וכמעט אין תפאורה. העניין היחיד הוא המבטא שהשחקנים סיגלו להם. זהו תאטרון פוליטי נקי".

את המחזה מוליך אורי אברהמי, בדמות הסופר. המחזה בנוי ממונולוגים וקטעי שיחות המבוססים על הכתבה. המילים הן העניין העיקרי, הבמה אמורה לספק להן את הזווית המיוחדת לה. קוריוז עצוב ששייך לעיבוד קשור להכנסת הטרנספר, בעקבות מאמרים שקראה בזכותו ב„נקודה", ביטאון תושבי השטחים המוחזקים. היא לא חלמה ששבועיים מאוחר יותר יבוא אלוף (מיל') מסויים ויהפוך את זה להצעה שלדעתו כדאי לעיין בה. המציאות שלנו לא רק משתדלת להדביק את התאטרון, היא מקדימה אותו.

שחקן — מעורב

עניין נוסף הוא השחקנים. לאלתרמן היה ברור שהשחקנים חייבים להזדהות עם המסר של ההצגה.

„לפני שקיבלתי שחקנים שלחתי להם את החוברת לקריאה. זה סוג של תאטרון שלשחקן חייבת להיות בו תחושה של שליחות. אין בהצגה שחקנים נייטראליים שעובדים בשביל הפרנסה. העניין האידיאולוגי בהחלט תופס מקום חשוב".

הרעיון הראשוני היה לבנות צוות מעורב, 3 יהודים ו־3 ערבים.

אלתרמן: „זה נפל מפני שרוב השחקנים הערבים הטובים עסוקים. מי שבכל זאת משתתף בהצגה הוא סוהיל חדאד. חנה אוולאי, עם ניסיון קודם בסרט „נדיה" ואריה אליאס עם מבטא הקרוב למבטא הערבי, משלימים את דמויות הערבים".

פגשתי את אליאס במהלך החזרות. איש יפה, 74 שנים מאחוריו, והוא מלא מרץ כמו שחקן צעיר. רשימה חלקית של תפקידיו ורבה היווני, ההומו המזוקן ב„גירושים מאוחרים", „ארץ רחוקה" ולאחרונה „רחמים" בפסטיבל יפו. בקולנוע: סרטים כמו „קזבלן", „ילד מעבר לרחוב", ובטלוויזיה שכונת חיים המפורסמת.

אריה, שנים ארוכות היתה הרגשה שאתה לא מקבל תפקידים בגלל המבטא שלך ועכשיו פתאום הוא עובד לעזרתך. זה מפריע לך?

„לא, נאמר: אדין, הוא התפקיד הערבי היחיד שעשיתי בתאטרון, בקולנוע או בטלוויזיה במשך 40 שנה. אפילו דחיתי תפקידים של ערבים שהציעו לי, כמו למשל בסרט „הסיירים", שהיה תפקיד גדול".

למה?

„תראה, יש לי ידידים ערבים ואני הייתי כמו מורה שלהם. אבל אני קודם כל יהודי ומרגיש בתודעה היהודית. לא קראו לי לתפקיד הזה בגלל המבטא, ראיתי פה שליחות, ולא משנה מאיפה באתי ואיזה מבטא יש לי".

ובכל זאת נראה שהמבטא הפריע לך בתפקידים מסויימים?

„אם שחקן כמו מכרם חורי יכול לשחק קצין עם כיפה ודרגות ב„גשר צר מאוד", אז אריה אליאס לא יכול לעשות תפקיד של ערבי?

„היתה פעם בקאמרי שחקנית, רוזה ליכטנשטיין. שחקנים כמוה צריך להעלות על נס. היא שיחקה את אם ההרמון, תפקיד של ערבייה, והיה לה מבטא ייקי, משהו נורא, והקהל אהב אותה. למה? כי היא היתה אישיות. היא שכנעה את הקהל בצורה לא נורמלית. אפילו אם היתה אומרת לרדת למעלה ולעלות למטה — הכל היו סולחים לה".

אליאס מלא סיפורים. איש מעניין עם שפה מיוחדת שכבר לא שומעים כמותה במחוזותינו. בשנים האחרונות היתה לו ערנה.

מזמינים אותך להרבה הצגות בתאטרון הלא ממוסד. יש לך הסבר?

„תראה, הצעירים אוהבים אותי. הנה בהצגה האחרונה ששיחקתי רחמים רחמים, אמרתי לעצמי, אריה, מה אתה צריך את זה. למה הכנסת את הראש שלך לצרות, אבל כשאני מסתכל על זה מהצד, אני שמח שהשתתפתי, בגלל עבודת הצוות, שמחת יצירה. על הבמה אין גיל, כולם אותו דבר. אבל אם יזמינו אותי לשחק תפקיד קטן בסרט מחו"ל לא אסכים. הנה עכשיו קיבלתי תפקיד בסרט „גנבים בלילה", הפקה מחו"ל, תפקיד גדול של מוכתר. הגעתי לאודישן לבוש כמו מוכתר הכי יפה בעולם, על המקום קיבלו אותי.

לעשות דברים קטנים אין לי חשק, אני מעדיף לשבת בבית לשחק עם החתולה או בנרגילה".

אבא שהרגו את בנו, ערבי או יהודי

בהצגה אתה משחק את התפקיד של טאהר, הוא מדבר אליך?

„הטאהר הזה, פגשתי כמוהו בפריז, לונדון. אתה יודע, אני נכנס למסעדה, מדברים ערבית אז אני מצטרף. הוא אדם כך שיחי, לא רוצה מלחמה, מכיר בישראל חזקה והוא לא יכול להגיד את זה לאף אחד חוץ ממני. אז אני אומר לו אתה רואה, אני ואתה היינו יכולים לחיות ביחד".

מה לגבי הדמות השנייה של אבי המחבל?

„הדמות הזו לא נתנה לי לישון בלילה, חשבתי בהתחלה לסרב לשחק אותה. הראשון, טאהר, הוא גבולי, אבל זה — אבא שהרגו את בנו והוא בוכה, אבל הבן הוא מחבל שהרג ילדים. ואני הייתי בדילמה איך לשחק את הדמות. ראיתי את הבן שלי, סיני, מול העיניים. זה אבא כללי, לא משנה אם הוא ערבי או יהודי".

חנה הספרי אוולאי

איך בכל זאת עבדת על הדמות?

„לא יודע, על מי אני חושב. איפה להאחז, יכול להיות שהדמות תשכנע את הקהל ויכול להיות שהיא תביא לו מחשבות אחרות, כמו שחקנים שעשו תפקידים של נאצים. השחקן מתלבט, אבל זו השליחות שלנו, בהצגה אחת „רחמים" ובהצגה שנייה אבא של רוצח. צריך למצוא את האיזון".

אתה מצאת אותו?

„בדמות הזו עדיין לא".

לאליאס, ארבעים וחמישה ילדים מאומצים, לפני כשנתיים קיבל את אות הנשיא.

אתם תציגו לפני נערים/ות צעירים איך אתה רוצה שהם יבינו את ההצגה?

„קודם כל צריך להציג בפני הילדים, זה חשוב. יש פה אמת של האנשים שסיפרו לסופר. אנחנו מביאים את האמת שלהם כמו ספר פתוח, שהילדים יחליטו לבד אם זה כך או אחרת".

לא עושים בארץ הרבה הצגות שהן תאטרון פוליטי ישיר, כשכבר עושים, כמו במקרה של „חבלי משיח", הולכות הכוונות לאיבוד בניסיון ליצור תמונת במה אמינה. אלתרמן מאמינה בתאטרון ישיר, הצורה משועבדת לתוכן. גרוסמן נתן את הסכמתו, היא מקווה להציג גם בפני קהל נוער ערבי, ובינתיים ימשיכו בשטחים הכבושים „להתייחס אל התנ"ך כמו אל פקודת מבצע" והנשים של עפרה תמשכנה ללדת „ילדים שיתחברו לאדמה ישר מהבטן".

צילום: גארי פרידלנדר

משינה 1987: „הכל עוד אפשרי"

משינה

„יהיה קשה לחקות אותנו. אנחנו הרכב עם אופי מסוים. גדלנו על אותה מוסיקה וחלק מאיתנו מנגן ביחד כמה שנים." התוצאה טובה ונכונה רק למשינה היוצאת עם תקליט שני

מאת יוסי ונונו

ה היסטוריה של להקות הרוק במוסיקה הישראלית דומה למירוץ שליחים. כרגע נמצא המקל אצל „משינה" וכמו שזה נראה מתכוונים להעביר אותו בזמן הקרוב. כשהגעתי לפגוש אותם בקיבוץ העוגן, את החזרות האחרונות למופע ... שאתם מעורבים בתאונה ... את המקל הזה מיותם ... מתחלופים כרגע. לא בגלל זה ... למופע — „הכל עוד אפשרי". ... השני, שנקרא בפשטות ... להוכיח שהראשון לא היה ... תקליט שלישי, והם ... על כך שהוא ייצא, יקבע ... התמקניות של הרוק ... אם יכתבו פעם ספר על ... הישראלית הם יקבלו דף שלם. ... של הלהקות הצעירות יפעל, ... כבר פועל, על פי הסטנדרטים ... „משינה", הם המודל. ... מנסה להבין מהם מה מרכיב ... או איך אפשר לחקות אותם, ... תשובה ברורה.

... (שירה): „יהיה קשה לחקות אותנו. אנחנו הרכב עם אופי מסוים ... על הדבק שיש בינינו מחוים ... גדלנו על אותה מוסיקה וחלק ... מנגן ביחד כמה שנים טובות. ... טובה ונכונה רק למשינה".

... (תופים): „אפשר לחקות את ... לחקות את אריק שרון, ... לחקות אותנו צריך ללמוד שני ... אתה. זה רמת הנגינה שהגענו ... לאחר שנים של אימון וחשני ... העקרונות, הרוח של משינה, ... שאנחנו מתעקשים עליהם שהם ... רוצים להגיד".

... או לפחות חלקה, ניסתה ... כאוסף של צעירים יפים ... היסטוריית מעריצים, כחלק ... כמו תרל"ל שהיא מנסה ... האמת אמורה יותר. מדובר ... צעירים, נגנים מצוינים, שעושה את מה שהיא אוהבת ויודעת לעשות. כל השאר — רכילות. הם מקרינים תחושה של מקצוענות. מאחורי החזות הנערית והחומר הלא־מחייב מסתתרים יכולת, התמדה, משמעת, ורצון עז להצליח. לא תתפוס אותם עם המכנסיים למטה.

יובל: „אני כבר הפסקתי להתרגז מהניסיון לתאר אותנו כלהקת פוסטרים. ברור שילד/ילדה בני 14 יותר מתעניינים בפוסטר על הקיר. גם אני הייתי מעריץ כזה של הלהקות שאהבתי, אבל יש לנו גם קהל מבוגר יותר, שמקשיב למוסיקה ואוהב אותנו בגללה. ועם שני סוגי הקהל אנחנו מסתדרים. זה חלק מהעניין".

איגי: „זה דבר לגיטימי לגמרי שרוצים לדעת עליך יותר פרטים, אבל בדרך כלל אתה מתעניין במישהו רק אחרי שאתה אוהב את המוסיקה שהוא עושה, גם אותי מעניינים פרטים על הרכבים שאני אוהב".

כל הארץ תל־אביב

סיבוב ההופעות הקודם שלהם היה הצלחה מפתיעה, בהתחשב בעובדה שעד אותה תקופה הם הוציאו תקליט אחד. „משינה" חרשו את הארץ והגיעו ל„חורים" שבדרך כלל נוהגים לפסוח עליהם. החריש נתן את פירותיו בהצלחת המכירות של התקליט השני ומוכיח שהספונטניות של ההתחלה היתה מתוכננת היטב, שום דבר לא הלך לאיבוד. הם מוכרים מוסיקה ומצב רוח, נותנים למקומות הקטנים, המרוחקים, הרגשה שכל הארץ — תל־אביב, מקצרים את המרחק בין עפולה לדיזנגוף.

למה עפולה רוצה להיות דיזנגוף זה סיפור אחר, ואולי זה הסיפור של הצלחת משינה. המעבר החלק יחסית מקולנוע רץ לבית העם סימל את ההתבגרות ואיתה ההשלמה שכדי להצליח לא מספיק לשיר בפני 30 איש במועדון אפוף עשן בתל־אביב. גם להקות אחרות הבינו את זה. חלקן התפרקו, חלקן נסעו לחו"ל, משינה נשארה כאן וקטפה את הפירות.

יובל: „אנחנו בתל־אביב, גדלנו בתל־אביב וברור שזה בא לידי ביטוי בשירים שלנו. השיר עם קו 5 לדוגמא. אבל יש גם צדדים אחרים, אישיים יותר. ברור שאנחנו מספקים איזה צורך אצל הקהל שלנו, מספקים גירוי כללי שמתאים לכולם. אבל מצד שני יש גם שוני בין הקהל הירושלמי לקהל חיפאי, וההצלחה שלנו היא ביכולת שלנו להתאים את עצמנו לכל סוג של קהל".

מייקל בנסון (באס): „הקהל שלנו הוא קהל מאוד מסוים, קהל שהאופי שלו מתאים למה שאנחנו משדרים. קהל שבא לחגוג איתנו".

מבקרי המוסיקה הרבו להשוות את משינה ל„מדנס" ולהרכבים אחרים מחו"ל. השוואה שיצרה את ההרגשה שמדובר בחיקוי, במוסיקה שלא מכאן, תלושה כמו המוסיקה של ההרכבים שעברו לנגן בחו"ל. האמת היא שהסיפור של משינה שונה, ההרכב האנגלי אחר. הם, לטוב או לרע, הדבר הכי ישראלי שצמח במוסיקה בשנים האחרונות. התמימות, האנרכית, ההומור השחור, מבטאים דור שלם של צעירים, שכל מה שהם רוצים זה חיים נורמליים בלי כל המעמסות שמטילה עליהם החברה הישראלית, רק תנו למלמל. גילה גילה בוצ'ה בתצ'י השורה „איפה המדינה ואיפה החזון, איפה המדינה ואיפה הבטון" היא ביטוי אותנטי יותר מהמחכים למשיח שהוא — כמו „רד אלינו אווירון" של לבנון — הומור של צעירים מזדקנים.

משינה לא נושאת מסר. משינה היא המסר, האסקפיזם שלהם הוא האסקפיזם של דור שלם, שבמקום לעסוק בצרות הקטנות שלו ובשאלה העקרונית האם קו 5 מגיע או לא מגיע אל חיים, צריך להתעסק בבעיות אחרות. האהדה שזוכה לה משינה היא אולי הדרך לבטא את ה„נמאס" כנוי של שכבה שלמה של צעירים.

יובל: „אני לא מבין את הדיבורים על הערפול של המסר שלנו. לטעמי, הטקסטים שלנו ברורים וישירים. אנחנו כולנו אנשים מעורבים. זה בא לידי ביטוי בשירים כאילו פוליטיים יותר. יחד עם זאת יש לנו שירים אישיים על נושאים כמו אהבה, שירים שבהם ההתחבטות האישית של כל אחד באה לידי ביטוי. הכל ישראלי, והכל מכאן, כמובן עם השפעות שספגנו ממוסיקה שבאה מחו"ל".

מחיר התהילה

הם חבורה מגובשת, מרבים לטפח את הדימוי של קולקטיב. אל השמות שהזכרתי מצטרפים אבנר חודורוב (קלידים) ושלומי ברכה (גיטרה ומילים), את המוסיקה הם כתבו ביחד, עבודה משותפת. התקליט השני נחשף בבום, בהפתעה, חשיפה מבוקרת, מתוכננת. מהראיונות נדמה היה שהם רוצים דימוי קר, רציני, מעין הצהרת כוונות: תקשיבו למוסיקה, לא לסיפורים שמסביב. אחר כך הם התפשרו. העיתונים התחילו לטפטף תמונות של משינה במצבים שונים. הם מודעים למחיר הזה, הם מוכנים לו. הם רוצים למכור, להצליח ומוכנים לעשות בשביל זה כמה דברים.

יובל: „אין ברירה. יש מס שצריך לשלם ואנחנו משלמים אותו. ברור שיש לנו קווים אדומים שלא נעבור אותם. אנחנו רוצים למכור וכמה שיותר ולמזלנו עד עכשיו זה הסתדר. מה שאנחנו אוהבים לעשות אנשים מוכנים לקבל ולקנות".

כל הקולקטיב הזה שקוראים לו משינה משדר נורמליות. לא לוקחים את עצמם ברצינות — מי שרוצה שייקח, ומי שלא רוצה — לא חייב. הם חוזרים לעבודה, לנסיעות ברחבי הארץ, לחזקה בעבודה.

הופעות ראשונות „צוותא" 24־25.

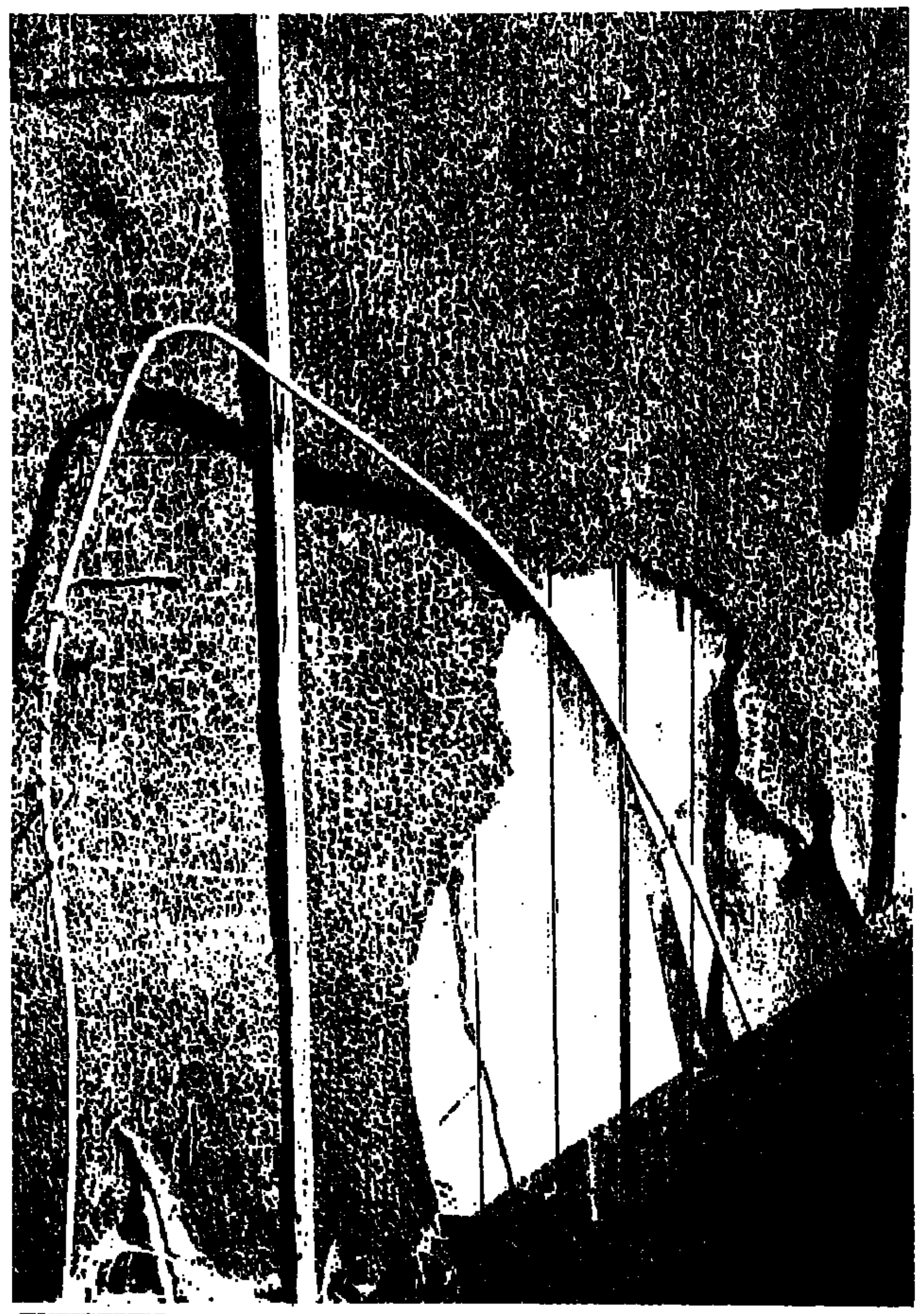

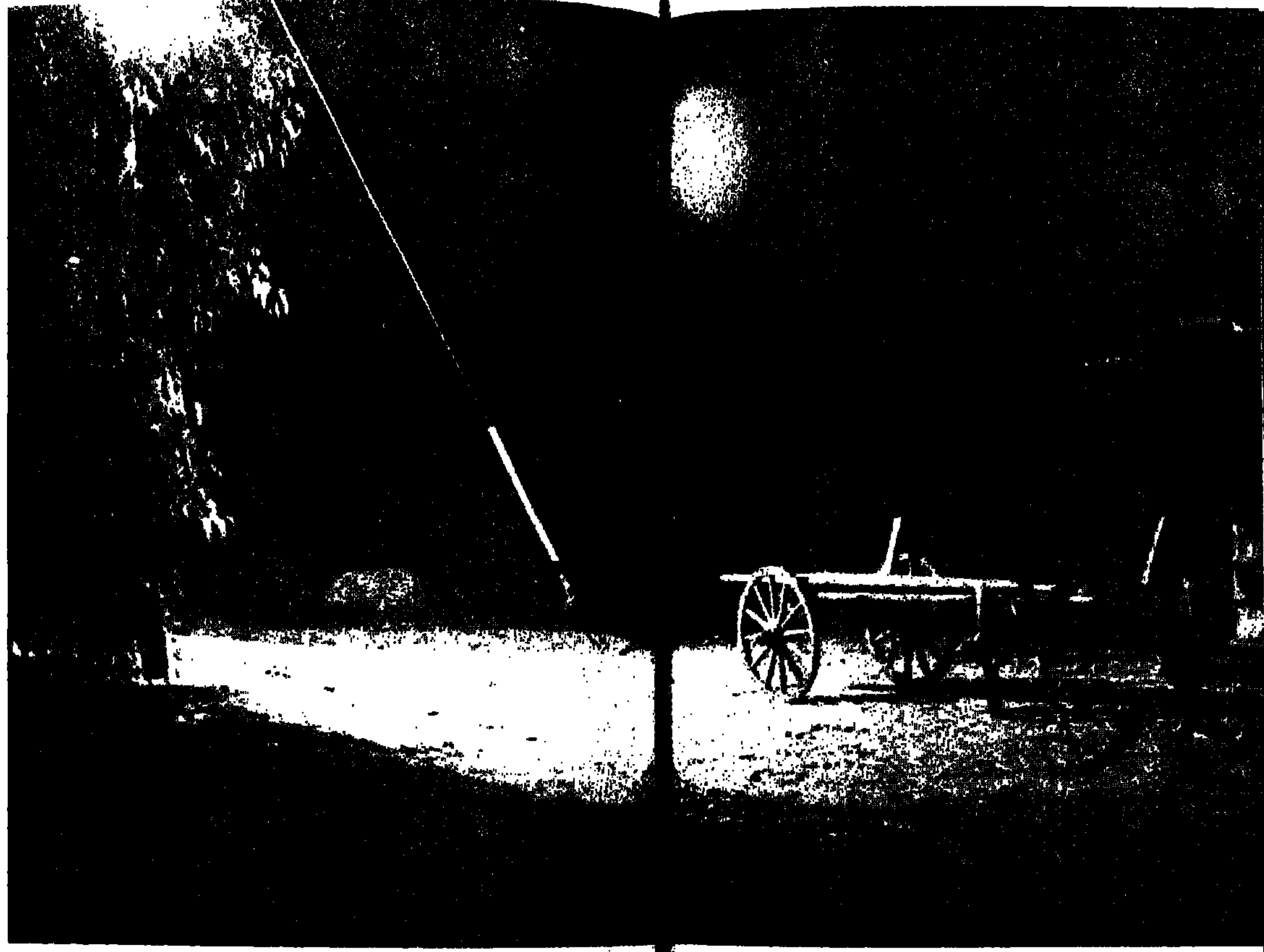

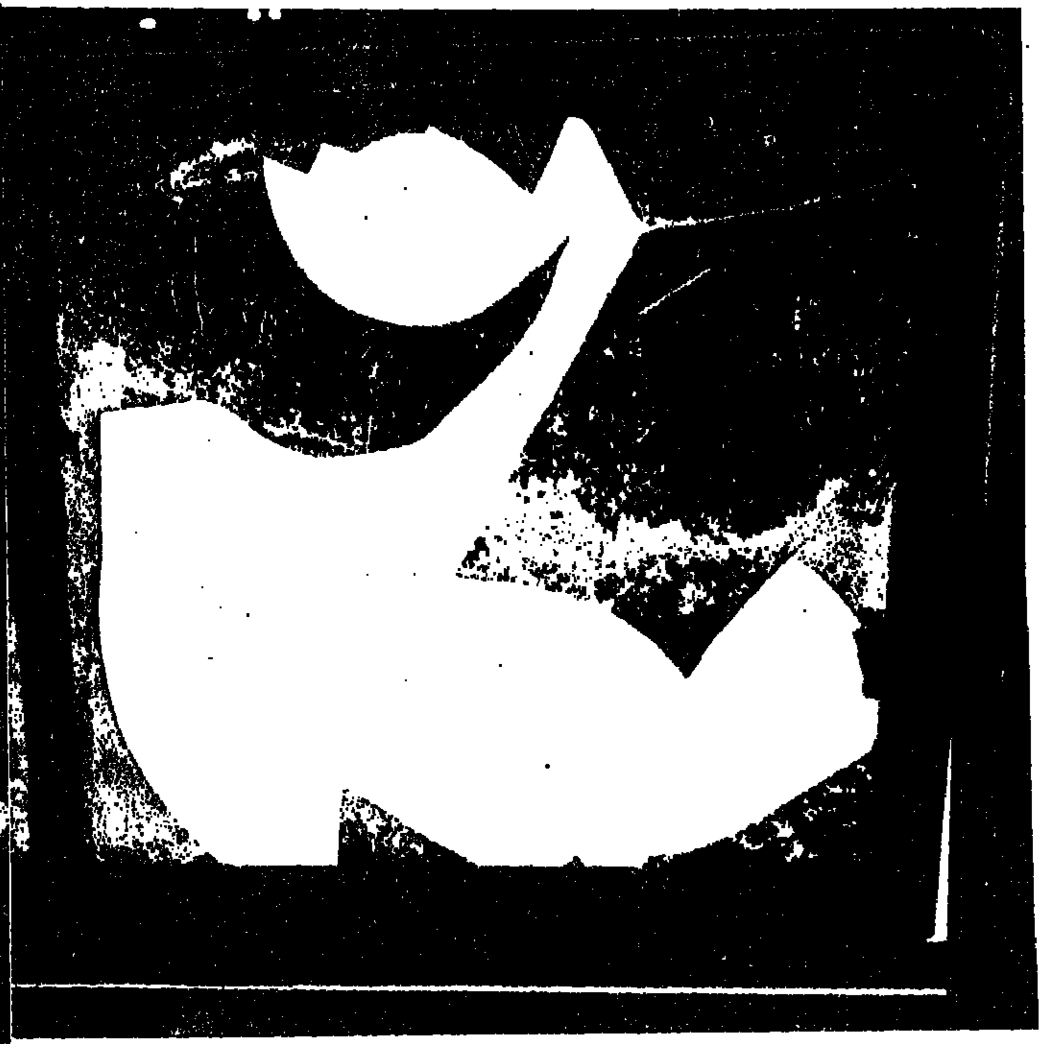

הצריף האחרון

ד"ב אמיתי, צלם, חבר קיבוץ גלאון ממקד את העדשה לא על השביל הראשי, כי אם בדרכים צדדיות ומתייחד עם חפצים ומקומות אבודים. ספר צילומיו ראה אור לאחרונה.

מאת אסף בן מנחם

המחלקה לתרבות ואמנות של המועצה האזורית יואב וקיבוץ גלא
הוציאו לאור ספר צילומים של האמן דב אמתי.
דב אמתי מכונס בפינתו ומשם, בשקט, מפעיל את העדשה, ולא
השביל הראשי אלא בדרכים צדדיות, בקרני זוויות. הוא מע
לצלם אנשים. בקיבוץ זה אלמנט טעון; כשהם בכל זאת מופיע
בעבודות, אזי בצללים. הוא מתייחד עם החפצים והמקומות הקצת אבוד
הבודדים, הלא-נשזפים, עזובים בלב היישוב; שעברו דרך ארוכה והגיעו אל
הרוגע; מופנמים, שחוקים, אפורים, בלי הרבה שמחה: כך האוטובוס שהגיע לס
הדרך ושקע בפאת שדה; החלונות (האשליות) המנופצים; קיר הצריף המק
שתחת מעטה עורו היבש מגיחות עצמות העץ וביני סדקיהן הדממה והחו
המיטה העזובה באופקי התמונה; גל האסלות והכיורים לשעבר; שלד השו
המריצה שאינה רצה עוד; העלים היבשים שעזבו את העץ ונחים לרגליו...
כניסה לצריף מגורים: ליד הדלת שקעה הרצפה מרוב כניסות ויציאות. הד
עצמה נצבעה בלבן ביד עייפה או מתלהבת, שגלשה בתנופה מן המשקוף לק
הקיר ולזכוכית. המנעול המקורי התקלקל ובמקום לתקנו או להחליפו קבעו מ
תלוי נוסף. בקבוק אינדיבידואליסט אחד גלש מערמת הבקבוקים שבארגז מ
והתגלגל שמאלה, נח ביחידות מתחת לכיסא שמושבו פרום. מכנסי עבודה שהו
מרגליים יגעות נתלו על מסמר בחוץ, שוליהם מופשלים בעווית. בית-מנורה ל
נורה תובב ברישול פנימה. מעל כל אלה צללי האמן המרחפים על הקירות, כ
בסיפורו של אנדרסן: הצללים החודרים דרך סדקים ופוגשים את המוזח הנסת
בחדרי-חדרים.
והצריף האחרון, אחרון: בזה הכפר, עומד הבית האחרון כה בודד, כאילו ה
האחרון בעולם... (כך רילקה). סיפורו של האמן דב אמתי, שגר בבית האח
שלפני השדות הפתוחים של קיבוץ גלאון. עכשיו, כדי לראות את השדות הוא צ
לצאת מן הבית, ולעבור את השורה הנוספת ולהביט למרחקים.

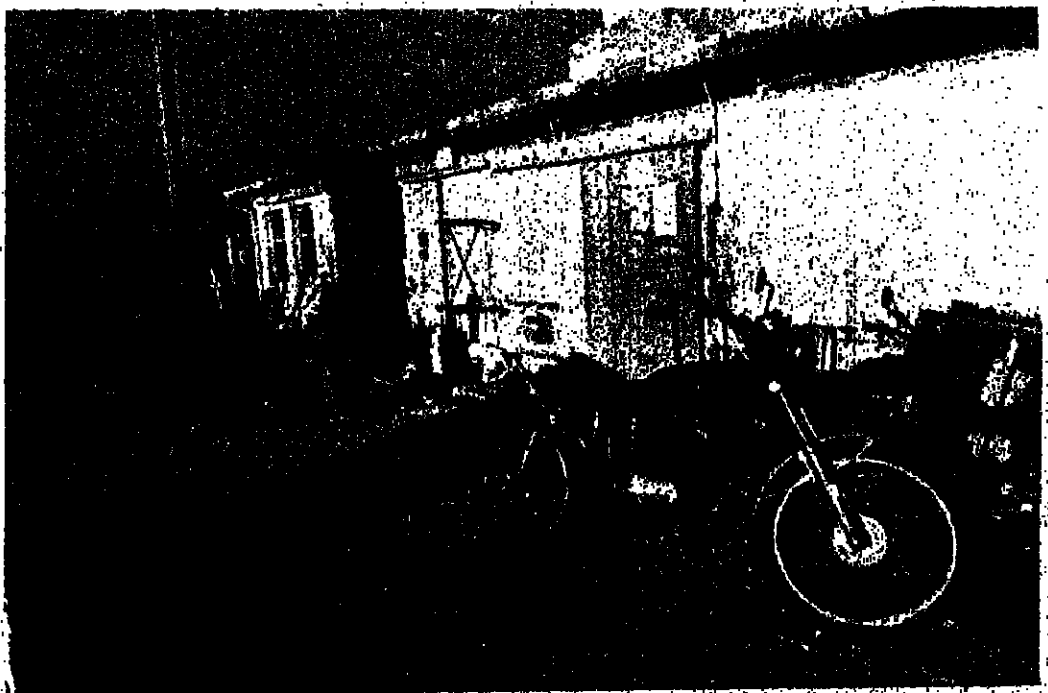

פתיחת תלם לבר־מצווה

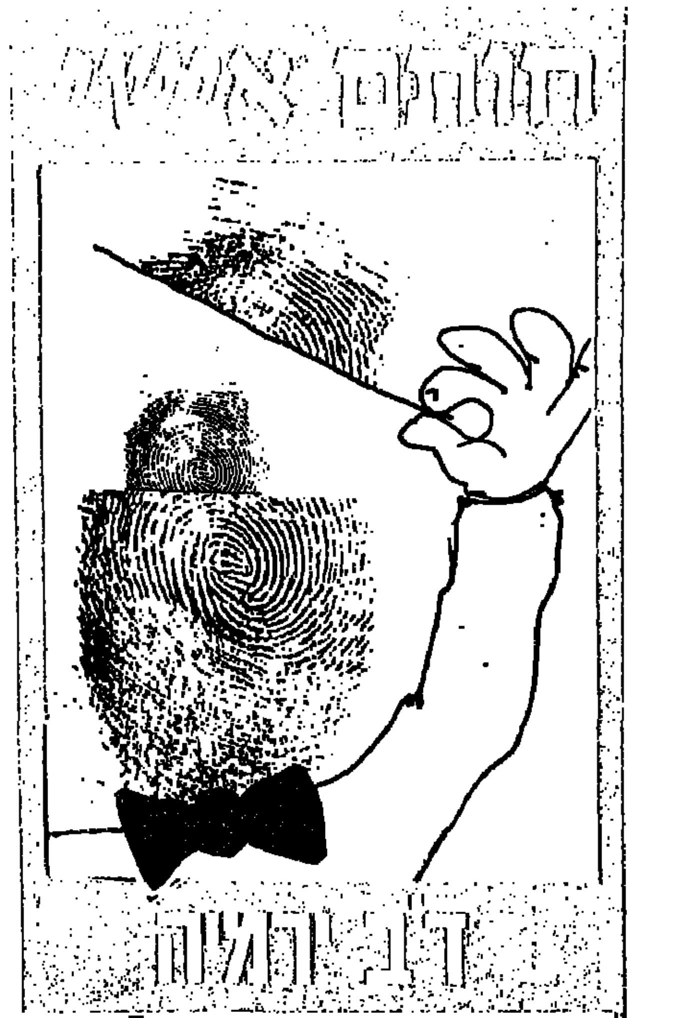

דב ירמיה

אבא, נכדו של „קנטוניסט" ששמר על יהדותו למרות שלא ידע קרוא וכתוב במעמקי סיביריה הקרה, היה יהודי „גויי" במקצת. תינוכו ולימודיו ביה"ס הרוסי הנחוהו היישר אל שורות התנועה המהפכנית הלוחמת. בגיל 15 הסתכן כבר בהפצת כרוזים ובהעברת קשר ונשק, וטעם את טעם המחבוש. ב־1910 בהיותו בן 18 איימה עליו ידה הארוכה של ה„אוכרנה" במאסר ארוך, והמשפחה הבריחה אותו הרחק ל„פלשתינה", בכוונה שילמד בטכניון. אולם בהגיעו לארץ ולגליל נמשך דווקא אל עבודת האדמה ואל הנוף, ונעשה פועל חקלאי („תרת") נודד בין גרנות דגניה ומרחביה. ב־1912 נשא את אמא, שהייתה חברה בקבוצת טרומפלדור במגדל, והם התיישבו בבית־גן שליד יבנאל, בה נולדתי.

התודעה הציונית של המהפכן הרוסי הצעיר צמחה אצל אבא תוך התקשרותו לקרקע, לנוף, ולחברה החלוצית של אותם ימים. הצעירים שפגש הקרינו עליו אמונה ביהודי חדש, החוזר למולדתו כדי ליצור בה עם בריא בגוף וברוח, תוך זיקה הדוקה לאנושות הצועדת אל עידן של קידמה וחופש.

אבא לא היה טיפוס של עסקן, אלא אדם משכיל ופשוט שאיכפת לו. אחד מאותם חלוצים שאופיינו בצניעותם המזכירה את צניעות העשבים הנצמדים אל הקרקע, יונקים את לשדה, מלכדים את חלקיקיה ומונעים את סחיפתה, והופכים את הנוף לחגיגה ירוקה.

למדתי מאבא את העיקרים שעל פיהם חי וביקש שאחיה גם אני. לא בדרך המלל, אלא בדרך הדוגמה האישית המחנכת:

● **עיקר ראשון** – חיים על עמל כפיים ללא ניצול הזולת, והסתפקות במועט.

דרשת הבר־מצווה שלי לא היתה מן ההפטרה, אלא פתיחת תלם ישר ועמוק בשדה והוכחת שליטה טובה במחרשה ובפרדות. במקום מבחן התפילין נבחנתי בנשיאת משך הזרע, בהנפת החרמש, ובזריית הגרעינים בגורן, כדי להבדיל בין חבר למוץ. „בזיעת אפיך תאכל לחם", לא היה בשבילי פתגם מהמקורות, אלא מציאות וטעם החיים. פרק עבודת האדמה היה ונשאר היפה שבפרקי חיי, ואני נושא עמי לעת בלותי את תמונת הנעורים מלאי הצבע ליד אבא ה„סיבירייק" שהגיע מערבות השלג הקפואות אל השדות הלוהטים בחמה ולא נמס, והיה לפלח אמיתי מפלחי הארץ.

● **עיקר שני** שהיה לאבן פינה בדרכי הרעיונית קבע: אין עמים נבחרים, גם לא העם היהודי! אין אדם הנעלה על זולתו, ולאדם כן עמו. מכאן נגזרו החינוך לסוציאליזם, לשחרור הפועל מניצול והשפלה, לזכות כל העמים לעצמאות ושחרור משלטון זר, ולהתייחסות אל הערבי השכן כאל שווה בכל.

נהלל החקלאית, העמלנית והאדוקה לעקרון העבודה העצמית (היה פעם דבר כזה במושב) היוותה רקע מצוין לחנך **לחיות איכר**. „לך אל הנמלה עצל, ראה דרכיה וחכם". היה חלק חשוב בתודעתנו מילדות. גם עמלנותה גם בחכמה של אגירת הגרעינים לחורף. אבל נהלל הרעיונית־פוליטית, שכפרה בקנאות בסוציאליזם המאורגן והלוחם, דחתה אותנו. את האחד במאי היו רב חברי המושב חוגגים „באנטי חג" בעבודה רגילה ומופגנת. אבל לא השלים עם זה, ובמקום להתווכח היה לובש את „הרובשקה" החגיגית עם השרוך השחור, מלביש גם אותי חגיגית, ולוקחת אותי אתו לגוש „נוריס", לחגוג עם הקיבוצים „השמאלנים". עין חרוד ותל יוסף, את חג הפועלים. נאמו שם מעט, שרו ורקדו הרבה, ערכו תחרויות רוכבים בהשתתפות ערביי הסביבה, וסיימו בפיקניק עליז על גדות הנחל שנמשך עד ערוב היום. חונכתי לפי אותו הקו לציונות והגשמה חלוצית, שהן חלק מהתעוררות האוניברסלית לשחרור מכבלי הדת והפיגור החברתי, וחוליה בשלשלת המאבק נגד אי־הצדק הנובע ממנו ביחס בני־האדם ועמיהם.

המיסטיקה הדתית, המונחת ביסוד תפישת זכותנו „האלוהית" הבלעדית על הארץ („כי לך נתתיה ולזרעך") דחתה אותי מילדות. את התנ"ך למדתי בזכות מורה דגול, לפי תפישה נאורה בלי שמץ קדושה מזויפת. סיפורי התנ"ך היו לי למקור לא אכזב להכרת הארץ כמציאות ריאלית חיה. היהודי השב לארץ אבותיו ועובד את אדמתה נראה לי כיוגב וכרועה התנכ"י, שדמותם נתגלגלה בדמות הפלח והרועה הערבי השכן מחם מלמדתי בחוש את ההתמכרות לארץ, ואת ההתמזגות בנופה, היפוכה של הדבקות היהודית הגלותית בגווילים העבשים של ההלכה ומפרשיה, שהצדיקו את קיום המציאות הגלותית כגזר דין אלוהי, שרק „משיח צדקנו" מוסמך להוציאנו מתוכה.

דמויות התנ"ך ייצגו לי דמויות אקטואליות לטוב ולרע. פשוטי־עם מוסריים מול שועים נבלים, נביאי אמת המדברים אל חוש הצדק מול נביאי שקר, כוהנים, ומלכים, שידיהם מלאו דמים, וכוח הרוח מול כוח הזרוע.

תפישה זו של התנ"ך, התמזגה יפה עם תורתם של טולסטוי וההומניסטים הגדולים והמהפכנים של התקופה, שקראנו את ספריהם בשקיקה. ערכי המוסר שקיבלנו מהם ומסופרי דור ההשכלה שלנו עם מנדלי בראשם, גיבשו אצלי השקפת עולם משוחררת מהשפעת דחוסת ההלכה המתה שעבר עליה הכלח.

● **עיקר שלישי** שקיבלתיו מאבא בעודני ילד – עיקרון ההגנה העצמית.

היהודי החדש לא ילך יותר, כאחיו בגולה, כצאן אל הטבח. „על השחיטה" „בעיר ההריגה" ו„ברוך ממגנצה" היו לחלק מהתנ"ך שלי.

תודעת ההגנה העצמית התעוררה בי, ואני ילד בן 8, כבר במאורעות 1922 כשראיתי את אבא וחברי המושב בחפרם שוחות הגנה, ובהכינם את הנשק האסור לפעולה. בן 9 גיליתי במזווה השעורה את הרובה של אבא ומלא גאוות כיסיתיו מיד והסתרתי אותו ואת דבר גילויו.

החוויה החמושה הזו חיוותה באופן פרדוכסלי חוליית חיבור חיובית ביחסי אל הערבים. ידעתי כי חורינו החמושים אינם יותר „ולד אל מיתה" (ילדי המתח) כפי שכונו בני היישוב הישן שנזקקו במשך דורות לחסות חשייכים שלהם למען ביטחונם. הנשק בידי אבא, ואחר כך בידי, יצר את הרגשת הביטחון העצמי, הרגשה שדחתה את הפחד. ושכשאין מפחדים פוחתת ונעלמת גם השנאה כלפי מקורו.

מנא מנא תקל ופלסטין

את תחושת המלחמה ינקתי עם חלב אמי מאז נולדתי בשנת 14. במאורעות 29 ניצבתי כבר כחבר ההגנה, חמוש בשערי המושב. ב־34 הצטרפתי לתנועת השומה"צ שתאמה את השקפתי הרעיונית לגבי הקיבוץ כדרך להגשמת מירב הצדק החברתי, פתרון בעיית היחסים היהודים־ערבים באמצעות מדינה דו־לאומית, רעיון שהיתה שותפת לו עם אנשי „ברית שלום".

כשעליתי עם קיבוצי להתיישבות באילון ניתן לי, כמפקד המקום וכמוכתר, לשלב בפועל את שני התפקידים לשם יצירת יחסי שכינות טובה, אורכת טווח, עם ערביי הסביבה. ב־41 התנדבתי לצבא הבריטי ושירתתי בחזיתות המזה"ת ואירופה, תוך עשיה מקבילה בהברחת נשק ועולים משארית הפליטה. מתחילת מלחמת העצמאות לקחתי חבל כמפקד קרבי במערכות הצפון ונפצעתי בקרב. ראיתי ניצחונות גם מפלות, חוויתי מוות חורבן וסבל משני עברי החזית, ונתקלתי לא אחת גם במעשי פשע וזוועה של חיילים ומפקדים שלנו נגד שבויים ואזרחים חסרי מגן.

כשהוצע לי תפקיד מושל צבאי סירבתי לקבלו, בטענה כי יש לבטל את הממשל הצבאי מיד, וכי המשך קיומו הוא אות מבשר רעה לעתיד. 18 שנות הממשל הצבאי הראשון הצדיקו את כל חששותי. הממשל המיותר והשרירותי היווה גורם נכבד בתהליך התדרדרותה המוסרית והמדינית של ישראל. הוא שימש יסוד מובנה למשטר הכבוש האכזרי הנוכחי בשטחים הכבושים, שנועד להצמית את תקוות העם הפלשתינאי לעצמאות, והפך עם הזמן לסרטן המתפשט בכל רקמות גופנו הלאומי.

בתום שרותי בצבא, ומתוך רצון לעשות משהו למניעת הפיכתו לחיל קלגסים קשוח הארכתי את שירותי במילואים עד גיל 68, כשאני מצפה, בסופה של כל מלחמה, כי עתה יתחיל הקרב שלנו על השלום. הוא לא התחיל מעולם. חייתי, והנני משוכנע, כי אם נדאג רק לעצמנו ונתעלם מגורלו המר של עמנו התאום, יהיו כל ניצחונותינו במלחמות לשווא, וכי ללא שלום אתו לא יובטח קיומנו לאורך ימים.

השתתפתי במלחמת לבנון, שראיתיה. עוד בטרם התחילה כהרפתקה מטורפת, וחזיתי בתוצאותיה הנוראות שעברו את כל תחזיותי. ההתקפה הרצחנית שהפעיל שר הביטחון מלא הרהב על האוכלוסיה האזרחית, השמיטה באחת את הקרקע מתחת ליומרותינו לעדיפות מוסרית על „האויב האכזר". משהושחת לוז כוחנו המוסרי, נפגע עד כדי סכנה קיומית גם כוחנו הצבאי.

במלחמה הנפשעת הזו נפרצו כל הסכרים בפני כוחות ההרס הלאומניים שנצטברו בעם. „תודות" לשנות הכיבוש הארוכות. בהשראת השילוש הטמא שיזם והנהיג את המלחמה הרים ראש בגלוי הארכי־גזען כהנא. באווירת תמסין ההקצנה השובניניסטית שהשליט הליכוד בברית עם הממסד הדתי החשוך, מגיחים ממאורותיהם הצפעונים והגזעניים, ומכישים ומטילים את ארסם האנטי־ערבי חדשות לבקרים. רפול, גנדי, לוינגר ודומיהם הוגים ומטיפים את תורת הבלע, והפורעים הכהניסטיים מפרשים אותה הלכה למעשה. ראש הממשלה מתיר את דמי „הבוגדים השמאלניים", וגאולה, הכוהנת הגדולה של תכנופיות הפשיסטיות השורצות בארץ, מאחזת עיניים בצדקנות מתחסדת ומברכת על המוגמר.

מה עשינו אנחנו, האחרים, המחנה השפוי שנשא את חלום המדינה הזו על גבו אל סף ההגשמה, לעצירת המגפה הזו? מה עשיתי אני עצמי? התרעתי והזעקתי, אז מי שמע, כמה נזעקו.

עמלתי בארגון סיוע לפליטים בלבנון התרעתי שפגענו בהם כה קשה כדי להקל על מצוקתם, וכדי להוכיח להם כי לא כל ישראלי הוא שרון ורפול. החוכחתיו האם אפשר עוד בכלל להוכיח זאת?

הצטרפתי למשלחת השלום לרומניה. דיברנו עם אנשי אש"ף כשווים אל שווים לשלום, וטיכסנו יחד עצה מה אפשר לעשות כדי לקרב אותו. היתה אווירה של פיוס ורצון טוב, נצנץ אור בקצה המנהרה האפלה. חזרנו הביתה ועלה חזית בפנינו ומי קיבל אותנו בשערו שוחרי השלום? חברינו למאבק עליון לאו. גם כלפיהם חטאנו, אנו „מפירי החוק" הבלתי מוסמכים. אבל בריוני כהנא חיו שם. הם חירפו, ירקו, איימו, וממשיכים לאיים על חיינו.

ברגע של חשבון הנפש אתה שואל את עצמך: האם להגשמה כזו של החזון הציוני פיללתי חלמתי עצמאות כזו עמלת והקדשת את חייך? והרי נכשלת לכל אורך הדרך ועמך גדולים וטובים ממך, אנשי רוח דגולים, ותנועות ארגונים ומפלגות שמאל הנסוגים כולם מבלי חשב מלחמה שערה. האם יש, אם כן, תקווה להצלת מדינת ישראל מפני. עמה מוכה רוח העוועים המתנכל לה: מסופקני...

על „כותל" ביתנו, מתנוססת זה מכבר הכתובת המאיימת. ישראלי ישראלי! מנא מנא תקל ופלסטין! האם יקרא ויבין אותה העם החולך בחושך בטרם נאחר את המועד?

דב ירמיה

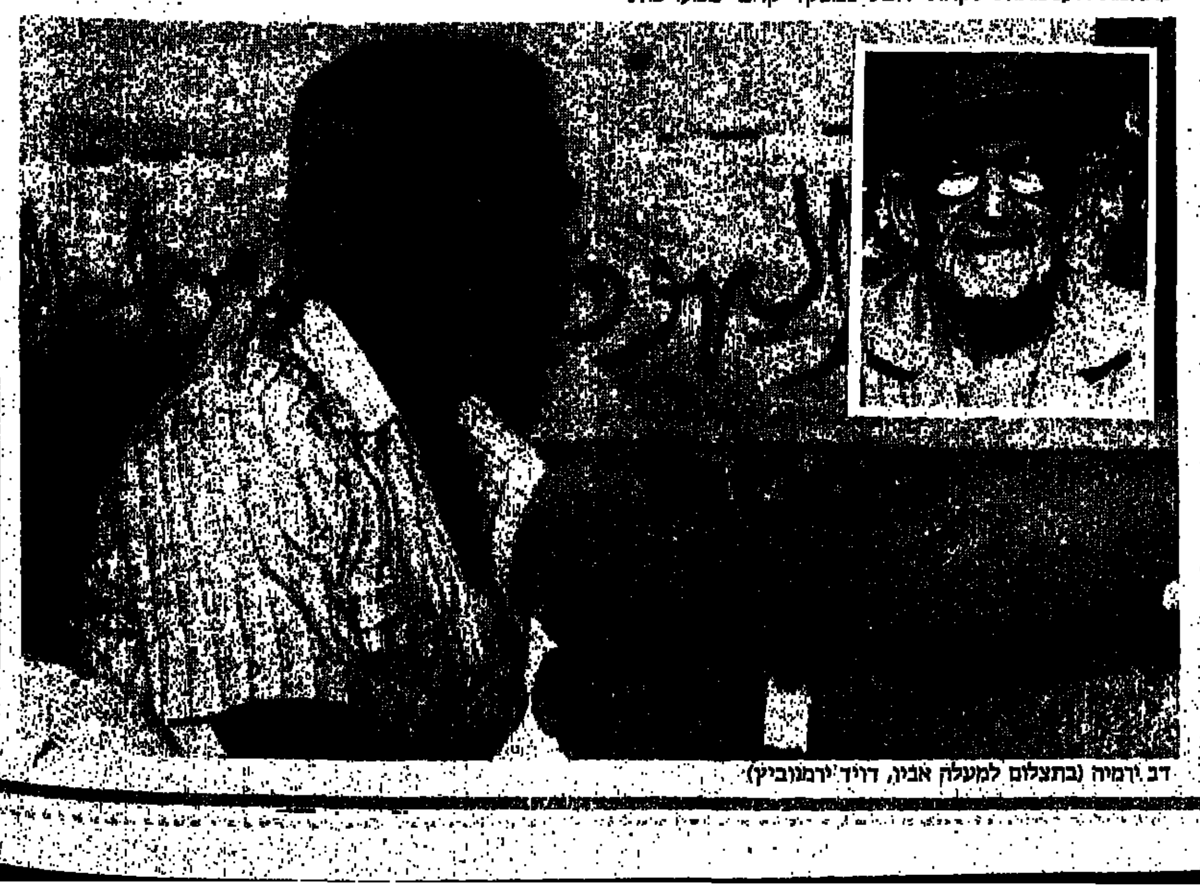

דב ירמיה (בתצלום למעלה אביו, דויד ירמוביץ')

נולד ב־1914, בנהלל, פתח־תקוה, עם חברי קיבוץ השוה"צ ישראלי ב', אילון, כיבוש חניתה, מוכתר הקיבוץ ומפקדו, שירות בצבא הבריטי במלה"ע השנייה, סגן אלוף בצה"ל, ממייסדי שמורות הטבע, רכז שלוחת המכון ללימודים ערביים של גבעת־חביבה בגליל־המערבי, כתב ספר על לבנון.

גם קריאה היא בילוי

היה יוסף

קנייה נבונה

גוני היה בן 6 חודשים כשהבאתי לו ספר. הוא היה מוקסם מן הציורים, הצבעים ויותר מכל מהדפים שהעביר מצד לצד, והיה ברור שרשרוש הנייר גורם לו עונג מיוחד.

ילד קטן לא מחפש את „תוכן הספר" אלא את הציורים ואת הנייר. אומרים שכבר לא כל כך קוראים היום ספרים. טעות! מכל המתנות, הספר עדיין נחשב כמתנה רצויה ביותר, וילד שאוהב לקרוא ולשמוע סיפור, לעולם לא משתעמם. עכשיו ישאלו: מה לעשות כדי שילד יאהב לקרוא? קודם כל, לא להכריח אותו, אלא לקרב אליו את הספר, לתת לו לדפדף ולהביט בתמונות כאוות נפשו, ולקרוא לו כמו שהוא רוצה אפילו אם הוא מעדיף רק את הפרק הראשון והפרק האחרון.

העיקר: להחזיק ספר ביד. חשוב לתת לילד סיפור מעניין ולא סופר ידוע. לא כל הסופרים הגדולים מדברים אל לב הילד כי גם לילד קטן יש כבר שיפוט אישי משלו, טעם ורצון. הורים בעלי שאיפות אינטלקטואליות יכולים להרוס כל רצון של הילד לשקוע בקריאת ספר. ומה רע בקומיקס? ילד אוהב תמונות וזו התחלה טובה לקריאת ספר.

במשך חודשים אספתי מידע על הרגלי קריאה של ילדים בגילאים שונים: בני כמה חודשים, בני 8־7 בני 11־10 וילדים עיוורים. התברר שלא כל רבי־המכר, כלומר מספר הספרים שנמכרו בחנויות, הם האהובים על הילדים. לא פעם הילד מתבייש לבקש דווקא ספר מסוים. הבאתי לילד בן 3 ספר חדש, לא ידוע: „נשיקות" של רות קינן, איורים אורה אייל, הוצאת רות סירקיס ההתלהבות היתה גדולה. ציור ברור בכל דף, כל נשיקה כמו פרפר. וכשחזר האב הביתה קיבל הילד את פניו בקריאת שמחה: יש לי המון נשיקות כשנילך...

ילד בן 10 אמר לי שיותר מכל הספרים העומדים על המדף בספריית בית הספר הוא אוהב את סיפוריה של צביה בן שלום: „אצלנו בשכונה", הוצאת: יבנה. הוא גם אוהב את ספריו של אריך קסטנר, במיוחד את: „הכיתה המעופפת" ו„4 ימים של מטר" של זאב ורדי הוצאת ספרית הפועלים. ילדה בת 11 קראה כבר כמה פעמים את: „אש בשרות יוקטן" של אורית עוזיאל ו„כיצד נעלם סעיד" של זאב ורדי (ספרית פועלים). רוב בני ה־8 אהבו את סיפוריו של שמואל אוליצקי: הסטפל השלומיאל. סדרת הספרים: „ילדים שואלים" (עם עובד) מקובלים ורצויים אצל בני ה־10

ומעלה, וגם „ספרית ארנבת" (מסדה) היא ספר לימוד מלא חן לילדי 6־4. „ניסים ונפלאות" של לאה גולדברג הוא ספר לכל הגילים, גם לסבים וגם לנכדים, וכולם אוהבים את ההוצאה המקסימה של ספריית פועלים.

רוב הילדים אוהבים אנציקלופדיות למיניהן וכאן נעשתה עבודה נהדרת. רוב הוצאות ספרים ניסו, די בהצלחה בצורה זו או אחרת, להוציא אנציקלופדיה לילדים. ומורה „ביתן (לדעתי) הייטיבה ב„טוב לדעת". יש גם ספרים טובים לקוחות דתיים, כמו למשל: „ביחד" של בלה גולומבוביץ הוצאת רשת יוסף יצחק, איורים: נורית צרפתי. סיפורים דמיוניים, ובמיוחד סיפורי או ספרי מתח, מאוד מבוקשים אצל בני 14־12. אוריאל עקביא הוציא ספר משאלות (שכחתי את שם הספר) לפי שאלות הילד מקבל בסוף מידע, על אופיו וכישרונותיו בני ה־14 וה־15 מאוד אוהבים „לשחק" עם זה. אני לא כל־כך התלהבתי.

לילדים עיוורים אין הרבה חומר קריאה. ברייל עדיין קשה ולא נוח להם, והם „חיים" על קסטות. זאת דרך נפלאה לקירוב ספרות טובה ולימוד לעיוורים וכדאי הרבה להשקיע יותר מאמץ בהוצאת ספרי ילדים טובים על קסטות.

נתתי על קצה המזלג, מעט שבמעט על ספרי ילדים ומה ילד אוהב לקרוא. העיקר: תכבדו את טעמם של הילדים.

נפנופי קיץ

אופנה

לוקחים: ½ שמחה. ½ הנאה. ½ תענוג. קמצוץ של תכלת־שמים. מעט שמש. 3־2 עצי תמר. מוסיפים לאט לאט שינה בריאה בוחשים מהר אבל בעדינות, מוסיפים קוביות קרח. מפזרים מעט גרגירי חול, רצוי להוסיף גם קצת צחוק וכייף... להגיש טרי בבוקר או בערב, לשתות יחד עם בת/בן הזוג או עם החבר'ה וללגום בתאווה...

מרשם הקוקטייל הזה מורפס על חולצת קוקטייל של סדרת חולצות קייציות של חברת נף־נף הצרפתית המיוצגת בישראל על־ידי חברת „ווּפס". החולצה מאוד פשוטה, סתם דגם של חולצת טי לבנה, רחב ונוח ומה שחשוב — עולה רק 28 ש"ח ואפשר לכבס בקלות כי היא מכותנה.

חולצת קוקטייל מסדרת הקיץ של „ניף־ניף"

ספרים מדברים

גם זאת ישראל

מי מכיר את נוה שרת? כדאי להגיע לשם, ואפילו מהר, כי עכשיו מקיימים בשכונה הזאת, אשר שייכת למסגרת „פרוייקט שיקום השכונות", קייטנת ילדים מיוחדת במינה, העוסקת בספרים.

הספרנית תמר אדר ביקרה בקייטנה כדי לשוחח עם הילדים על ספריה, והילדים הכינו את עצמם לקראת הביקור. הם קראו בבית ובקייטנה את הספרים: „מסע פריכולים לכוכב אנוש", „מסע פריכולים לארץ כלמקום" ו„לאן נעלם היוזק".

תמר אדר קראה לילדים מספרה, והבוקר שלילדי הקייטנה בנוה שרת יהיו זיכרונות מיוחדים מחופשתם, ויחסם אל „הספר" יהיה יחס מיוחד.

הספרנית תמר אדר בקייטנת נוה שרת

סופר על תקן של רב־מרגלים

דניאל דפו, מחבר "רובינזון קרוזו" היה הרפתקן אמיתי: מהפכן, שודד דרכים, מרגל־שטח, איש השרות החשאי, מרגלם של קתולים, פרוטסטנטים, פוריטנים שמרנים, התרוצץ באירופה וגייס סוכנים לרוב. הוציא שבועונים יוקרתיים, הסתבך עם החוק ולפתע נעלם

מאת יהודה צור

ספרים בשירות ארגונים חשאיים, הפועלים כמרגלים לכל דבר, הם תופעה שכיחה ביותר, בניגוד למה שחושבים רוב קוראיהם. אין ספק שלא רבים מודעים לעובדה שרווקא סופרים, אשר שמם הולך לפניהם כמחברי עלילות מרתקות, היו הם עצמם גיבורי עלילות דומות כאשר שירתו בשירותי הביטחון של ארצותיהם.

לא מדובר דווקא בחמישים השנים האחרונות, כי מטבע הדברים האמת מתגלה בשלבים מאוחרים יותר. בפרקי זמן ארוכים יותר — כאשר כותבי הביוגראפיות או נוברי ארכיונים למיניהם נתקלים בשלל רב של מכתבים חסויים, או זיכרונות, שבשעתם איש לא חשב שאפשרי או כדאי לפרסמם. בעיקר אנגליה, או לפחות תולדותיה, משופעים בסופרים אשר נטלו על עצמם משימות ריגול כאשר מולדתם עמדה בפני סכנה. אך לעיתים קרובות לא פחות, לא הסכנה שאיימה על ארצם דירבנה אותם, אלא רווח כספי נאה, או האפשרות לזכות בכבוד או כיבודים אחרים המריצו אותם להצטרף לשורות המרגלים. החל מכריסטופר מרלו — סופר ומחזאי בתקופת אליזבט הראשונה במאה ה־16 עד יאן פלמינג, מחברו של "ג'יימס בונד", במהלך מלחמת העולם השנייה — היו באנגליה סופרים שלא ראו סתירה, או פחיתות כבוד, בכך ששירתו שני אדונים — את אמנות הכתיבה ואת מלכם.

רובינזון קרוזו — מרגל

למצוא שמאלן קיצוני בשירות החשאי של ארץ כלשהי בעולם המערבי, ואולי גם הקומוניסטי — אינו דבר רצוי לאלה העומדים בראש הארגונים שהשתיקה יפה להם. היום התרגלו לכך בארצות המערב, כאשר השכם והערב מגלים בוגדים בשורותיהם של השירותים החשאיים. אולם במאה ה־19, גילויו של מהפכן או שמאלן בשירות החשאי האנגלי, היה גורם ללא ספק להתקף־לב לרבים מקרב אנשי המימסד הבריטי.

אלא שלמרבה הפלא, התרחש דבר כזה בראשית המאה ה־18. דניאל דפו, מחברם של "רובינזון קרוזו" המפורסם ומול פלנדרס היה מהפכן, מורד, כותב כרוזים מהפכניים והיה רדיקל בהשקפותיו. האיש עצמו, בשנות חייו האחרונות, הודה בכך ששירת את מלכתו — או — "בשירותים מכובדים, מסוכנים, גם אם הם היו חשאיים לכל דבר". מעטים מודעים לכך שרובינזון קרוזו נכתב, או לפחות פורסם, בהיות מחברו קרוב לגיל 60. זהו ספרו הראשון שיצא לאור כאשר מאחורי הסופר עמדו שנים רבות של פעילות חשאית כחלקה, שהיתה אמנם מוקרשת לכתיבה, אך מסוג אחר לגמרי (כפי שנראה בהמשך). אחד המאפיינים של מחברי הביוגרפיות הרבות שנכתבו על דיפו הוא הקושי העומד בפני מחבריהן להתייצב מאחורי דמות המשלבת את כל גוני האופי של דיפו. לגבי חלק מהמחברים דיפו הוא דמות אפלה, הכוגר בה' הידיעה. לגבי אחרים הוא היה פטריוט דגול שהקריב הכל למען המולדת. ג'יימס שוטרלנד, אחד מן הביוגרפים המפורסמים ביותר של דיפו מציין: "מתנגדיו הפוליטיים לעגו לו והתייחסו אליו כאל זונה המוכרת את כישוריה למרבה במחיר, כאל שרלטן לשירות מדינתו, סופר להשכיר, עט הנשכר כדי להשמיץ את מתנגדי השלטון, סופר שכותב כדי לחיות וחי מהשמצות". יש לציין שדיפו עצמו, בחייו, לא התנגד לכל הכינויים שמתנגדיו הרעיפו עליו בשפע שאין בדוגמתו. הוא גם לא הרבה לומר שדיווחים אלה על אישיותו חיו מוגזמים. בני תקופתו מספרים שדיפו נהג לגלגל את עיניו ולציין שהוא תמיד היה ונשאר נאמן לעקרונותיו. ואכן, הקושי של מחברי הביוגרפיות למצוא מכנה משותף לאישיותו, גרם לכך שחלקם מציינים שמדובר באופורטוניסט ללא עקרונות, המוכן לבגוד בכל ידידיו ועמיתיו. לעומת אחרים המגדירים אותו כ"אביר ישר ובלתי מתפשר שהושמץ ללא הרף על־ידי בני תקופתו". היסטוריונים מפורסמים באנגליה, שכתבו ספרים על שירותי הריגול בארצם, מציינים אותו כ"אחד מן המקצוענים הגדולים ביותר בחמש־מאות שנות השירות החשאי האנגלי, שהיה למעשה, רוב הזמן, שירות חשאי המהלך על שתיים".

דניאל דיפו היה בנו של ג'יימס פו, יצרן נרות ממוצא פלמי. הוא נולד ב־1660. שם משפחתו המקורי היה כנראה דופו ודניאל "אינגלת" אותו. דניאל, אשר היה אמנם שמאלן ומהפכן, אך לא איבד מעולם את נטייתו לסנוביות. מציין בספרו "תיור באנגליה וארץ הוולשים" (מדריך התיירים הראשון מסוגו אולי בעולם), שהוא עצמו צאצא של משפחה עתיקת ימים שמוצאה מכובשי אנגליה במאה ה־11, שמקורם בצרפת. בהיותו תלמיד בקולג' כבר ידע דניאל את הסכנות הכרוכות בתמיכה במתנגדי המשטר הקיים. שלושה מחבריו ללימודים הוצאו להורג כאשר נטלו חלק בהתקוממות. כנראה באותה תקופה, גם אם לא בגלוי או בתוכו פנימה — הבין שהדרך להצלחה הולכת תמיד עם תמיכה בשלטון הקיים, יהיה מה שיהיה. אולם ההחלטה הזאת, שהיתה עקבית בדרך כלל, לא מנעה ממנו להישלח פעמיים לכלא, בגין כרוזי שיטנה שפרסם לעיתים קרובות.

למעשה היה דיפו איש מלא סתירות. הוא היה שמאלן ופוריטן, ולמרות זאת היתה לו משיכה עזה להימורים ולמירוצי סוסים. בספריו ובמאמריו הרבים דגל בשמירה על מוסר גבוה, אך כל חייו נמשך אל נשים קלות להשגה, ושודדי הדרכים בתקופתו משכו את התעניינותו. דיפו היה אולי, כתב הפלילים הראשון בעולם. בשבועון אפל־פיס ג'ורנל כתב סידרה ארוכה על חיי רוצחים נודעים. ואפילו ראיין אחד מהשודדים המפורסמים בתקופתו, כאשר זה עדיין התהלך חופשי. דיפו שקע בחובות כבדים במהלך המלחמה עם צרפת, ואיבד עשרים אלף לירות שטרלינג של אז. עשר שנים לקח לו להחזיר את חלקם הגדול של חובותיו, אולם עד סוף ימיו, למעשה, לא הצליח להיפטר מנושיו ולסלק את כולם. זוהי, אולי, אחת הסיבות שעודדו אותו להתחיל בפעילות של מרגל לכל דבר.

מרגל ו"עט להשכיר" למי שמוכן לשלם

לאור העובדה שהיו לו שמונה ילדים, אשה, וחובות מעמיקים, הוא החליט לפנות אל מנהיג מפלגת הוויגים — מפלגת הבורגנות הגדולה והתעשיינים של אז. יש להבין את הפתעתו של לורד הרלי, מי שכתב את כרוזי השיטנה הנפוצים ביותר באנגליה — הציע שירותיו למימסד. דיפו, שכתב שירי סאטירה חריפה נגד צרות אופק ולאומנות קיצונית, האיש שנאבק נגד הכנסייה האנגליקנית, הקתולית ונגד המימסד כולו — הציע עתה את שירותיו למימסד מבנו סלד ולפחות בכתביו. לורד הרלי, רוזן מאוקספורד, העריך את הפוטנציאל העצום הטמון בעטו ובלשונו. הוא החליט להשתמש בשירותיו והורה לשחררו מן הכלא, בו היה כלוא באותה עת בגין חובותיו וכתביו. מאותו יום שימש דיפו בתפקיד כפול של מרגל ו"עט להשכיר" לכל הממשלות של אנגליה, של התורים ושל הוויגים כאחד. לזכותו של דיפו יש לומר כי למרות שהיה נמייש כאחר בעמדותיו הפוליטיות, מעולם לא בגד בעמדותיו היסודיות של סובלנות, קידמה וליברליות. היסטוריונים מצאו, כמאה שמונים שנה מאוחר יותר, את ניירותיו הפרטיים של הרלי אשר מוכיחים שבמשך כל שנות מלכותה של המלכה אן דיפו היה איש השירות החשאי לכל דבר. דיפו פעל בחריצות רבה כלכך בתפקידו כמרגל בתוך ארצו נגד מתנגדי המימסד, עד שאנשי שתי המפלגות שהתחלפו בשלטון המשיכו להשתמש בשירותיו בהתלהבות. כך היה דיפו לאחד המקרים הראשונים הידועים בהיסטוריה של בכיר בשירות חשאי, שמפלגות יריבות וממשלות מתחלפות עושות בו שימוש למטרותיהם השונות.

באחד ממכתביו להרלי מציין דיפו "יש לי שמונה ילדים הזקוקים לחינוך. וזה מחייב אותי למצוא דרכים לממן זאת כבר היום". המכתב ששכנע את הרלי נכתב על־ידי דיפו עוד בהיותו בכלא. באותו מכתב מציע דיפו להקים שירות חשאי חדש לאנגליה, אודותיו יוכלו שרי המלכה לקבל דיווחים מפורטים מכל חלקי הממלכה "כך שבכל רגע ורגע יוכלו לדעת במדויק מהם רגשותיהם של כל הערים והמחוזות כלפי הממשלה". דיפו מציין במכתבו שרצוי שהממשלה תדע את כל הקשור לאופיים ולמוסרם של שופטים, כמרים ואזרחים חשובים של כל יישוב. כדי לדעת במדויק לאיזה מפלגה יצביעו בבוא העת. למעשה הציע דיפו להקים יסודות לשירותי ביטחון פנימיים, כמו שיש היום לכל מדינה מודרנית. הוא הציע להקים בסקוטלנד, שאז עדיין היתה ממלכה נפרדת באופן תיאורטי ובאנגליה — "צבא של סוכנים חשאיים ברחבי כל הארץ". הרלי התרשם וב־1704, בהיות דיפו בן 44, נשלח הסופר לסייר ברחבי ארצו כדי לדלות מידע חיוני. דיפו סבר, במכתב שכתב לפני צאתו למעבידו החשוב, "שהנסיעה הזאת תגרום לכך שנקים יסודות של שירות חשאי שלא היה כדוגמתו עד היום באנגליה". דיפו נסע מאז, ובמשך עשר שנים, ברחבי ארצו תחת השם אלכסנדר גולשמית.

כאשר החלו הנוגעים האינטנסיביים כדי לאחד את אנגליה וסקוטלנד, התבססו אנשי המימסד הבריטי של אותה תקופה על דיווחיו של דיפו לקיום המשא ומתן בין שתי הממלכות הנפרדות. דיפו היה יותר מסוכן חשאי. בניגוד לקודמיו ועמיתיו, שרק סיפקו מידע, דאג דיפו ללקט את כל האינפורמציה שהוזרמה דרכו, ומה שחשוב יותר — נהפך לפרשן של דיווחיו. מעבידיו מצאו בו מקור בלתי נדלה של מידע חיוני ופרשן פוליטי מעולה. "הוויגים הם חלשים. קל לתמרן אותם. תדאגו לפלגם. כי זאת משימה קלה. אפשר בקלות לספק גאוותם של הטיפשים ביניהם. וכאלה יש רבים. כל אחד מהם, או לפחות את רובם, אפשר לקנות בתפקיד זה או אחר", כאשר באותה תקופה, שוב נפגעו מתנגדיו הפוליטיים והספרותיים מעטו הפוגע, מצא דיפו חסינות מפני רודפיו נקרע מעבדיו במימשל. השופט העליון פרקר, בעידודם של שרי המלכה, נתן לו, למעשה, חסינות ושחרר אותו בכל פעם שהובא בפני כס המשפט. בציינו שדיפו הוא איש נאמן למלכתו וממלכתו. חסינות זאת, וההגנה הרשמית לה זכה, היו היוניים מאוד עבורו. כי לעתים קרובות העבידה אותו עבודתו כסוכן כפול בפני סכנת מאסר.

מרגלים בכל מקום

הכיסוי של דיפו לפעילותו החשאית היה טבעי עבורו. הוא היה סופר לפני כן ונשאר כזה. את נסיעותיו הרבות ברחבי אנגליה הוא תירץ כאיסוף חומר עבור ספר, שאכן פרסם מאוחר יותר (כפי שאמרנו אולי מדריך התיירות הראשון בעולם) "תיור באנגליה וארץ הוולשים". ב־1706 נשלח דיפו לסקוטלנד לא רק כדי לרוות, אלא גם כדי לכרסם בהשפעתם של מתנגדי האיחוד עם אנגליה. אולם את התפקיד המסובך הזה היה עליו למלא לא כשליח רשמי. אלא שוב כתייר שבמקרה הגיע באותה עת לסקוטלנד. אחד הביוגרפים של דיפו — ג'יימס שופרלנד, גורס שפעולתו בסקוטלנד היתה שיאה של פעילותו החשאית, זאת היתה שליחות שהתנהלה כאווירה של שקר וסכנה מתמדת. אך הצליחה מעל למשוער". כדי לתרץ את שהייתו הממושכת בסקוטלנד שיקר דיפו, והחליף את שקריו כאשר אלה כבר לא הועילו לו. באדינבורג ציין שבא להקים בית חרושת לזכוכית. כאשר אבד הכלח על הכיסוי הזה, ציין שבא לכתוב את תולדות הארץ. בדיווחיו הוא מציין "בכל מקום יש לי מרגלים ואנשים המקבלים ממני כסף. עלי להודות שגם בסקוטלנד הקל ביותר הוא למצוא אנשים המוכנים לבגוד בידידיהם תמורת כסף. המרגלים שלי פועלים בפרלמנט, במימשל הסקוטי, בוועדת האצילים ובכל מקום אחר". ואכן, ב־1707 נחתם הסכם לאיחוד בין אנגליה לסקוטלנד. דיפו ביקש עכשיו לקבל תמורה עבור מאמציו והביע חשש מוצדק שדווקא אלה שלא סיכנו את צווארם יקבלו את כל הכיבודים עבור מאמציו. "עכשיו כולם ירצו לקבל כסף, או כיבודים מהמאמצים שלי. אני מקווה שהמלכה תמצא דרך להורות למשרתה הנאמן".

אולם כעבור כמה חודשים עדיין ציפה דיפו לקבל את דמי הנסיעה כדי לחזור מסקוטלנד ללונדון, ורק חצי שנה אחרי סיום שליחותו הרשמית קיבל שטר של 100 לירות שטרלינג שאיפשר לו לממן את חזרתו לבירת אנגליה. בכל המקרים היה דיפו שילוב של רב־מרגלים ומרגל שטח. באופן טכני היה תפקידו "מרגל מן השורה" ואכן פעל ככזה. הוא גם תיאם ותימצת את תיווכי הריגול של אנשיו, ולעיתים קרובות ניסה לגבש הצעה למדיניות שיש לנקוט. אכן היום היה אפשר להגדיר את תפקידו כראש שירות מרגלים הפועל בארץ כלשהי. זאת אולי הסיבה שלפחות שניים מכותבי תולדות שירותי הריגול האנגלי מציינים אותו כאיש השירות החשאי של אנגליה בתקופתו. כעבור כמה חודשים נשלח שוב דיפו לסקוטלנד, כדי לדווח על פעולותיהם של מתנגדי המשטר. התמיכה לה זכה דיפו בקרב מעבידיו דרבנה אותו להציע הצעות שחרגו מתפקידו כמרגל. הוא הציע להקים "בית משפט עבור כל המדוכאים והנרדפים. יהיו נסיכים או אנשים פשוטים. יהיו באנגליה או בסקוטלנד". היום אפשר לומר שזהו תפקידו של מבקר המדינה או נציב תלונות הציבור. בראשית המאה ה־18 זאת היתה הצעה מהפכנית ביותר. באותה עת המשיך דיפו להשתמש בכתביו ככנשק נוסף של ריגול וריגול נגדי.

ב־1716 הפך דיפו, שהיום היו מגדירים אותו כשמאלן קיצוני, למוציא לאור של מזכיר המדינה השמרנית של המלך ג'ורג' הראשון. הרעיון היה להוציא לאור עיתון המתנגד לכאורה למשטר, בעוד שלמעשה הוא מנוהל על־ידי המימשל עצמו. גם זה רעיון שיכול להיות מאלף מאוד למה שמתרחש, אולי, בימינו אנו. דיפו היה מודע לכך שהדרכים המפותלות שלו יכלו, בסופו של דבר, להתנקם בו עצמו. "לעיתים אני חושש מכך שלא יבינו את כוונותי האמיתיות. הוראות לשירות החשאי אני נמצא בתווך בין הקתולים, הפוריטנים, השמרנים והמתונים. אני נאלץ להשמיע ביטויים בוגדניים ומלים קשות נגר המלך, המלכה והממשלה כולה ונגד משרתיה הנאמנים. אני חייב לחייך כאילו אני מסכים לכך. אני נאלץ לפרסם ניירות נגר המשטר ולאסוף את כל אלה שיוצאים חוצץ נגד הממלכה כאילו אני משתמש בהם. כך אני נהפך למעשה לחשור העיקרי של כל הקבוצות". הארכיונים מגלים שהשירות החשאי שילם אלפי לירות שטרלינג לדיפו עוד בשנות ה־50 לחייו, כדי שיוכל לממן עיתונים שהיו, לכאורה, מתנגדים למשטר. ב־1715 התמנה למוציא לאור של "וויקלי ג'ורנל". הוראות למאמציו הוא הצליח למתן את השבועון מבלי לאבד את הפופולריות שלו בהפצה של עשרת אלפים גליונות לשבוע. בעליו של השבועון לא חשרו מעולם בתפקידו הכפול של דיפו. למעשה חזר דיפו על התרגיל הזה כמה פעמים, כאשר ערך והוציא לאור שבועונים ועיתונים שהתנגדו, לכאורה, למשטר. אך הוראות למאמציו הם שימשו מעין קטליזטור למתנגדים למיניהם, שתומרנו בחכמה על־ידי המימסד תוך שימוש בכישוריו הרב־גווניים של הסופר המהולל. ■

הלו... חותם

סימטה פוליטית ללא־מוצא

זכיתי ושמי הוזכר ב"חותם" עם שמו של נפתלי בן־משה (ואני בחברה טובה), כאחד הקפקאים "המתאוננים על מפלגתם הם שאינה משתתפת בממשלת האחרות". האמנם זה המצב ד'היום?

כאכתי, כשעוננו בבהלה את המערך. מאוחר יותר הצטערתי על שאין אנו יושבים כמוקד ההכרעות ז.א. בממשלת האחרות. כשנה השישים לייסוד הקבה"א כגוף פוליטי אוכל לומר שלמרתי, שמוטב להשפיע בכמה אחוזים מאשר להיות צודק במאה אחוזים. לצערי, "הצדק" כמעט לא מעניין את ציבור הבוחרים...

רציתי, שנהיה שותפים ממשיים: ● ביציאה מהירה מלבנון; ● בריסון האינפלציה וייצוב המשק ● במבצע ציוני אדיר, שזה שלוש שנים לא הוקמו התנחלויות כזו; ● בחיזוק מעמדו של פרס ומפלגת העבודה.

לא רק דור אמיר יודע, מי הם השותפים בממשלת האחרות. ידועים כל מעשיהם השליליים והמסוכנים. בזמן של תיקו בבחירות צריך היה להפקיד את השלטון רק בידי הליכוד ולתת ל"עבודה" לחטוא במלוא חופניים כאשר העיניים מגולגלות אלי שמימה? כי אז: ● הייצוב והרגיעה הכלכליים היו נחשבים להישג של הימין ושותפיהם; ● כך גם סיום מלחמת לבנון; ● היו מקימים, למרות המצב הכלכלי, עשרות התנחלויות ומגבירים בקצב מזורז את הבכייה לדורות? אז יכול היה ד. אמיר לכתוב על טרגדיה אמיתית ולא על גילויים קפקאיים...

ד. אמיר היה מעקם את אפו אם אומר, כי נדמה לי שגם תדמיתנו בציבור היתה הרבה יותר חיובית ואולי היינו מדלגים על סימטא פוליטית ללא־מוצא. אולי גם התהליכים הפנימיים בקבה"א היו נראים אחרת... אגב, בביתו של ד. אמיר, בקיבוץ דן — כולם חשבים כמוהו? אין בעלי דמיון קפקאי? חבל, שעבור ד. אמיר עמר הזמן מלכת. אצלו דרך רעיונית, טקטיקה ואיסטרטגיה — נמצאים בהקפאה עמוקה ומה שהיה טוב לפני שנה — שריר וקיים גם היום.

ברשימותי בחודשים האחרונים לא הצדקתי המשך ממשלת האחרות. זו — מיצתה את עצמה ויש ללכת אל העם (גם אם מפ"ם רחוקה מלהיות מוכנה... כשתדמיתה האלקטוראלית היא כפי שהיום); אנו כבר בתוך תוכה של מערכת הבחירות וגם הישגי קיסר במישור העובדים והעבודה — ייזקפו על חשבונה של "עבודה"...

בל יצרפוני כיום לתומכי המשך קיומה של ממשלת האחרות. עבר זמנו — בטל קרבנו! כן רצוי שיצרפוני לאלה המוכנים לעשות שמיניות באוויר, לבנות מפ"ם חזקה במטרה של חיזוק ורענון תנועת העבודה. הברית בין מפ"ם, "עבודה" ור"צ — היא התנאי לציונות חיובית, לשלום והבטחת עתיד המדינה — ואותה יש לחדש בהקדם ובכל צורה אפשרית. אולי יציע לי המבקר הספרותי של יצירות קפקא דרך אחרת, מחוץ לסיסמאות מאוכנות: אנחנו, אנחנו, אנחנו...

משה קורין

אנלוגיות מפוקפקות

פרופסור מיכאל הרסגור, מכובדי,

כתובתי, המסגירה את "השתייכותי השבטית", בוודאי תבהיר לך כי הנני קורא קבוע של "חותם", וטורך בתוכו. אוסיף ואומר שאינני חושב רעות על השתייכות בכלל, ואפילו גאה בהשתייכותי שלי, בפרט. כן אוסיף כי בכלל, אני נהנה לקרוא את העמדות אותן אתה נוקט, וברוב המקרים מוצא עצמי שותף להן. גם סגנונך, הבוטה כשלעצמו, אינו מפריע לי לראות — מבעד לקיצוניות המיותרת לעיתים, לרעתי, וכהרבה מקרים גורעת מעצמת השפעת כתיבתך — את הצדק הבסיסי שבטיעוניך.

ועכשיו, אחרי שהבהרתי שאנחנו באותו צד של המיתרס, הרשה לי להעיר לך כמה הערות, כסטודנט לאנתרופולוגיה וחוקר־חובב של האבולוציה, הטבע (האנושי והאחר) ומוצא החיים: האנלוגיות שלך צולעות, פוגעות ברושם ובאיכות של כתיבתך ומתקרבות, לעיתים, לדמגוגיה. אדם כמוך, האמון על חשיבה ביקורתית, צריך להיזהר באנלוגיות שהן שדה־מוקשים מסוכן. אני נדרש לאנלוגיה האחרונה שלך — הלמינגים.

ראשית — יש רק הגדרה אבולוציוניסטית אחת לאסטרטגיית קיום מוצלחת או כושלת — הישרדות. הלמינגים, פירוש לך־למרות נוהגם המוזר — לעיניים אנושיות בלתי מאומנות — כפי שציינת, יירדו — עובדה שהם קיימים.

● שנית — הלמי־ ואסטרטגיית הקיום שלהם מהווים את היפוכה הגמור של עליות ומנהיגות (הקיימת, אגב, בעולם הטבע באופן שרמיונו לחברה האנושית מדהים), ומוכיחים את ההיפך ממה שאולי רצית לומר — שאפשר להתקיים גם ללא עליות ומנהיגות.

● שלישית — אין זה נכון שהלמינגים בודדים בהתנהגות זו שלהם, אולי לא שמעת — אבל לפני כשנתיים התרחשה תופעה דומה ברמת הגולן, כאשר עשרות — ואולי מאות־אלפי נברנים צעירים קפצו ממצוקי בחלים אל מותם הוודאי (אני מקווה שלא תעשה שימוש במאורע זה באנלוגיה לכיבוש והחזקת רמת הגולן, שאולי אינו נראה לך...).

● רביעית — אין זה נכון שהאסטרטגיה הלמינגית אינה מובנת על־ידי החוקרים. הלמינגים (וכמותם יצורים אחרים, לא רבים — אבל בהחלט קיימים) אינם מצוידים

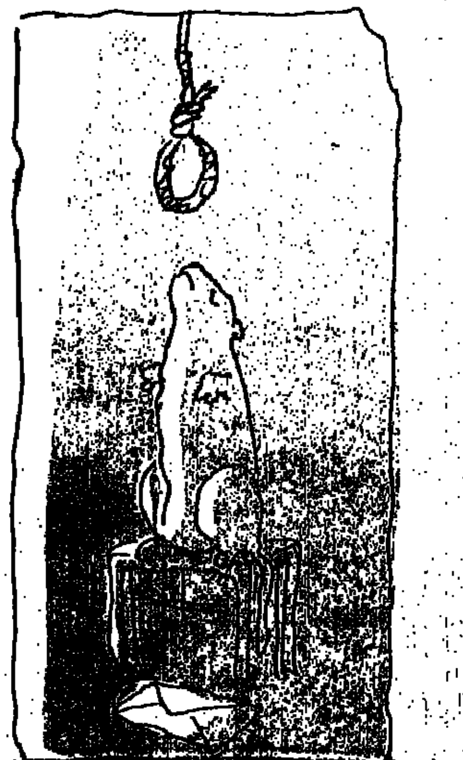

במנגנונים לוויסות הרבייה, ובהיווצר תנאים סביבתיים אופטימליים, זמנית, מביא אותם כושר הפריון הגבוה שלהם להתפוצצות אוכלוסין קיצונית, שהיתה ממיטה עליהם אסון וודאי לו המשיכו להתרבות בקצב זה. אין המדענים מסוגלים לקבוע בדייקנות כיצד חשים בכך הלמינגים ומהו המנגנון המורה להם להקל באופן יוצא דופן זה על לחץ האוכלוסיה. אולם אין למדענים כמעט ספק כי הגורם המתניע תהליך זה הינו תגובה לצפיפות, וזהו ההסבר הנכון לתופעה.

ולבסוף — פרדוקסלית, התאכרות זו היא חלק מאסטרטגיית קיום מצליחה, מנקודת ראות למינגית. ייתכן שניתן היה להמליץ להם על דרכים אחרות לוויסות האוכלוסיה. אולם הם, ללא ספק, יכולים להיות מרוצים מתוצאות.

להשוואתך האנתרופומורפיות (מתעיי־פים מחיפוש העתיד ומדאגות הקיום, נוהגים עליתיסטיים, וכו') אין, אפוא, דבר וחצי דבר עם תגובותיהם המראיגות מאוד כשלעצמן, של בני הקיבוץ על מציאות חייהם. לעצם העניין, אני סבור שגם בשאלה סבוכה זו דרך הניתוח שלך מוטעית, כרבים אחרים, אבל זוהי כבר אופרה אחרת.

חבל, לרעתי, שהתבזבז אנרגיה על אנלוגיות מפוקפקות, כאשר קריאתך הבהירה והצלולה למניעת ירידה, מלחמה בקנאות ריאקציונית־דתית ואטימות שלטונית מאבדת מעצמת השפעתה.

שלך בידידות,
דני יסוד
גזי ...

המחקר היבש והמסלולים המשומנים

"מחקר: עלייה מתמדת במספר בני הקיבוצים היורדים: ("מעריב" 24.6.87).

המחקר שנערך על־ידי שני חוקרים מאוניברסיטת חיפה מראה נתונים עובדתיים שאי־אפשר להתווכח עליהם בלי להיראות מגוחך. לכל היותר אפשר לאשר את הממצאים או להפריכם. לצורך רשימה זו נקבל אותם כפי שהם.

כבן קיבוץ אני עצוב ומצטער על השיעור ההולך ועולה של ירידת בני־קיבוץ מהארץ, אף כי אני סבור שכל אדם רשאי לחיות בכל מקום שהוא בוחר לחיות בו. בת כיתה שלי פיתחה עצמה בארצות הברית במידה שלא היתה מעוה לחלום עליה בישראל, ומי אני שאניא אותה מבחירתה בנכר כביתה, ואשיג על העדפתה את ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות על פני ארץ ההגבלות הבלתי אפשריות.

אלא שלא אסטה מן הנושא ואשוב אל המחקר. פרופ' דוד מיטלברג, מן החוג לסוציולוגיה באוניברסיטת חיפה, אחד משני עורכי המחקר, אמר בכנס בנושא ירידת צעירים מהארץ שנערך בכנסת ביוזמת ועדת החינוך שלה, כדברים האלה: "המסלולים המשומנים היטב של התנועה הקיבוצית מאפשרים לצעירים לעזוב את הארץ בצורה לגיטימית, בתנאים של בני עשירים, בלא דאגה לעתידם" (שם, שם).

יותר מאשר הבושה שאני חש כתוצאה מירידת בני קיבוץ מן הארץ, אני נבוך ומתבייש מניתוחו המהיר של הפרופסור את גורמי הירידה. כבוד הזוקת תרשה לי, בבקשה, הבהרות אחדות:

● מסלוליה של התנועה הקיבוצית אינם משומנים היטב: רבים מהם חלודים וחורקים, שנויים במחלוקת, נתונים בוויכוח, פתוחים להשגות ולביקורת.

● שום מסלול אינו מאפשר לצעירים "לעזוב את הארץ בצורה לגיטימית". אף לא אחד ממסלולים אלה אינו מעניק הכשר לירידה, אינו מעודד אותה, אינו רואה אותה בעין יפה. כל המסלולים נאבקים נגד תופעה זו ומשתדלים לעשות לצמצומה.

● אין צעיר בקיבוץ שאינו דואג לעתידו, בין אם יחיה בקיבוץ, בין אם יחיה בעיר, ובין אם יחיה — על אחת כמה וכמה — בחוץ לארץ. הנתונים הכשים כשלעצמם, די בהם ליצירת דאגה בקרב מי שעתיד המדינה ואיכותה האנושית כאביה חשובים ויקרים לו. הגימוקים הלא־רציונליים, כהם נימקת או ניסית להסביר את משמעות הממצאים שהעלית במחקרך — גורעים מעצמתו, במקרה הטוב, וגורמים לייחס לך פניות או מגמות שאינן ממין העיון העובדתי, במקרה הפחות טוב.

הבושה גדולה ומתקשטת מאליה, אין שום צורך להוסיף לה נפט.

אברהם שרון
השפיים

„הייתי מוכן לראיין את היטלר"

ראיון עם פרופסור משה צימרמן, ראש החוג להסטוריה כללית, במלאות חמישים שנה לחוג.

מאת דוד אוחנה צילם בועז לניר

[illegible]
באוניברסיטה העברית שביקרה בביתו של אלברט שפאר, שהיה שר החימוש בממשלת היטלר. אמנם הגעתם להסכמה מוקדמת שלא ללחוץ את ידו ולא לשתות קפה בביתו. אך בכל זאת, קבוצה של יהודים מתארחת בביתו של שר נאצי!? הפגישה מעלה שאלות נוקבות. היכן נגמר השטן ומתחיל האובייקט ההיסטורי? מהם הקשיים העומדים בפני היסטוריון ישראלי החוקר את גרמניה הנאצית? האם מחקריך נטולי פניות? האם היסטוריה אובייקטיבית היא אפשרית?

אני מוכן להיפגש עם השטן, אם הוא יכול לספק לי אינפורמציה. אך כמובן שלא אזמין אותו לשתות. הייתי מוכן גם לראיין את היטלר, אך אני בטוח שהוא לא מוכן לעמוד בהשפלה ולהתראיין על־ידי יהודי. יש לי תלמיד שניסה לראיין את סגן הגאולייטר (מושל) של היער השחור, אך כשהלה גילה שלפניו עומד יהודי, סירב לפתע להתראיין.

ולעצם הפגישה עם שפאר: בסופו של דבר התברר שצדקנו. שנתיים מאוחר יותר שפאר מת וכבר לא יכולנו לראיינו. המחלוקת במשלחת היתה לגבי השאלה אם ללכת לביתו, ורבע מהקבוצה החליט שלא ללכת. יש לזכור שבפני היסטוריון ישראלי של התקופה הנאצית עומדת בעיית המקורות הראשונים, והללו מצויים בגרמניה. נקודת המוצא שלי לגבי היסטוריה היא שאין אובייקטיביות ואין נייטרליות. לכל היסטוריון יש עמדות התחלתיות וכל חכמתו היא להעמיד את עמדותיו במבחן מתמיד. מבחינת התמחותי בהיסטוריה המודרנית של גרמניה קיימת „המועקה" של העיסוק בגרמניה, וצריך להעמיד עמדה זו במבחן.

ומאלברט שפאר לרודולף הס, המרצה מאסר עולם בכלא שפנדאו. האם אתה מצדד בעמדת הרוסים שלא לשחררו?

הס היה שותף למעשי הנאצים, קיבל מאסר עולם, אז שיישאר שם. התמזל מזלו שבשעת משפטי נירנברג תלו אחרים והוא יצא בחסר. בכלל, היה לי הכבוד המפוקפק לדבר עם נאצים וזוהי משימה קשה לחוקר יהודי. אך צריך להבהיר שחוקר עומד מול אובייקט היסטורי ותו־לא, אין כאן לא הכרה ולא חנופה.

> „מגדל השן הוא סכנה ויש להיות מעורב אינטלקטואלית ופוליטית. החוג להסטוריה הוכיח שהדבר אפשרי בלי לפגוע באיכות האקדמאית"

בימים אלה נערך ויכוח בין ההסטוריונים הגרמנים, על התיזות הלאומניות להערכה מחדש של הרייך השלישי. פרופ' ארנסט נולטה, שהתבלט בוויכוח זה, ניסח טענות פרובוקטיביות, כגון שחיים וייצמן הוא שהכריז לראשונה מלחמה על גרמניה, ב־1939; שמדינת ישראל נוסדה בזכות היטלר; שהיה צידוק לראות ביהודים שבויי מלחמה וכרומות. היית מזמינו לכנס באוניברסיטה העברית?

לו היתה לי יד חופשית לגמרי לצורך העניין, הייתי מזמינו. אך כיוון שאינני רוצה לממן את אדון נולטה ולא לגרום לשערוריה ציבורית, לא הזמנתי אותו לכנס היסטוריונים גרמנים וישראלים, שדן השנה בירושלים על ייחודה של ההיסטוריה הגרמנית. אני משאיר את הבעיה לאנשי מדע המדינה, שהזמינוהו לירושלים לשנת שבתון לפני כשלוש שנים. אילו קראו את אסופת המאמרים שפירסם ב־1979 הרי היו נוכחים לדעת, שכל התיזות החדשות מצויות כבר שם. נולטה מאפיין; לדעתי, בעיה אישית. הוא נפגע מהתגובה הקרירה לספרו מ־1974, „גרמניה והמלחמה הקרה". רבים טוענים כי עשה נסיונות רבים לגרום לפרובוקציה בקרב הגילדה של ההיסטוריונים, עד שלבסוף אחד הנסיונות צלח בידו.

אני חושב שבעייתו היא השוואת שלושת הפאשיזמים — „האקסיון פראנסז" הצרפתית, הפאשיזם האיטלקי והנאציונל־סוציאליזם הגרמני — לטוטליטריזם; כל תיאוריה של הטוטליטריזם כבר כוללת כחובה את הזיהוי מבחינה פנומנולוגית בין פאשיזם ובולשביזם. בנקודה ספציפית זו נולטה אינו שונה מיעקב טלמון, ועד כמה שאני זוכר טלמון החזיק מנולטה.

מה בין בולשביזם לפאשיזם

אצל טלמון נעוץ הבדל עקרוני בין הבולשביזם לפאשיזם כשני ביטויים שונים של הדמוקרטיה הטוטליטרית: הנחת היסוד של הבולשביזם נובעת מרציונליזם של ההשכלה, והבעיה היא לאן התגלגלו תקוות הגאולה, השוויון והחירות; בעוד שהפאשיזם התנבא מלכתחילה למורשת הרציונלית של המאה הי"ח. ואילו נולטה כותב בעיקר: להיות הנאציזם נולד כתגובה לאיום הבולשביקי המוקדם.

הבעיה היא קודם כל פוליטית: איך אתה מגדיר את המהות של המאה העשרים. כזמן מלחמת העולם השנייה, כאשר אתה קובע שלפניך פאשיזם, הגדרת יפה היכן אתה נמצא. משעה שהמלחמה הסתיימה, בשאלת השאלה כיצד תגדיר את האויב. יש הרבה אנשים בארץ שמצטערים על שבריה"מ ניצחה במלחמה והצילה יהודים. להם היה נוח אילמלא קרה כך. עו"ד פאפו מתפתל כששואלים אותו על פראנקו ומוסוליני. הקושי עם נולטה מתחיל

[illegible]
נעוץ בהשוואה עם הציונות: לדידו, אילו אש"ף היה כותב את ההיסטוריה אחרי השמדת המדינה היהודית, אנו לא היינו מקבלים עובדה זו, כשם שהגרמנים אינם מקבלים כתיבת ההסטוריה של ארצם שנעשתה על־ידי המנצחים.

אך אתה עצמך, בכנס האחרון של ההסטוריונים שדן בייחודה של ההיסטוריה הגרמנית, הבעת עמדה, חריגה במקצת המצדדת בלגיטימיות של ההשוואה. יתירה מזאת, אתה מחייב את המתודה המשווה במחקר ההיסטורי.

יש להבחין בין הצגת השאלה המשווה כדי לאתר את המרכיבים של האירוע ההיסטורי, לבין השוואה שהיא זיהוי אפריורי של שתי תופעות שונות. האבחנה הראשונה היא מדעית ואילו השנייה היא כפייתית. לגיטימי להשוות שתי תופעות במאה העשרים שהיוו תגובה למודרניזציה, כמו הבולשביזם והנאציזם. אך אין לכפות עמדה מראש הקובעת ששני הדברים זהים. בניגוד לנולטה, הכופה את ערכיו והערכותיו בעזרת השוואה לכאורה, הרי אני משייך עצמי לזרם העושה השוואות מתוך נסיון לחקור. אצל נולטה

> „בפני היסטוריון ישראלי של התקופה הנאצית עומדת בעיית המקורות המצויים בגרמניה"

ההשוואה היא אמצעי טכני לפרובוקציה ולאישוש דעותיו הקדומות. אין זו עבודה מחקרית. העמדת אשף וכתיבת ההסטוריה של גרמניה על־ידי המנצחים היא רק רמז להשוואה הנובעת מרצון למצוא חן בעיני אנשים בקצה הימני של המפה הפוליטית הגרמנית.

השוואה, לא זיהוי מראש

האם אפשר להשוות בין הסיטואציה של אלג'יריה לבין זו של הגדה המערבית? יתירה מזאת, האם הצטיינותו של אדם במחקר הסטורי נותנת לו הבנה יותר של האירועים בהווה? האם הבנה זו מעניקה תוקף מדעי או מוסרי להבנת תהליכים בהתרקמותם?

הסטוריון האמון על סלקציה של עדויות, אנאליזה וסינתזה שיטתיות ואמינות, הוא אדם המתאים להבנת סיטואציה. אך אם מבקשים לשאול לגבי תוקפה המוסרי של הסיטואציה, אזי לשני הסטוריונים יהיו שתי עמדות. הדבר תלוי בעמדות המוסריות ההתחלתיות. ראה הוויכוח של יהושפט הרכבי וישראל אלדד על מיתוס בר־כוכבא. אך לדעתי יש קשר מסוים. אדם בעל עמדה מוסרית נחותה אינו יכול להיות היסטוריון טוב. את הפוטנציות

אפשר להקיש מהסיטואציה של אלג'יריה והגדה המערבית. אם ניקח מושג של „מיעוט לבן" או מושג של „חברה קולוניאלית, הרי

> „אצל פרופ' ארנסט נולטה, ההשוואה היא אמצעי טכני לפרובוקציה ולאישוש דעותיו הקדומות"

אלו מושגים שבעזרתם אפשר לבצע השוואות, אך אין לעשות זיהוי מראש. עבודתו של ההסטוריון היא לבדוק את מורכבותם של הדברים, עניין שלפוליטיקאים אין סבלנות לעשות. המחקר עצמו איננו יוצר את העמדה הפוליטית או המוסרית והוא יכול רק להעניק חיזוקים לעמדה קיימת.

האם ניתן לאפיין בחוג להיסטוריה בירושלים — המהווה מריזמה של המחקר ההיסטורי בארץ — גישות שונות של דורות שונים?

הדור הראשון של מייסד החוג, פרופ' ריכרד קבנר, שעבר מן העולם, היה די חלוצי בנסיונו לערב הסטוריה חברתית בתוך הסטוריה של רעיונות. מטרתו היתה לבדוק את היסודות החברתיים של החברה הבורגנית. הדור השני, של טלמון ואריאלי, הוא דור מובהק להסטוריה של רעיונות, היוצאת מהנחה שרעיונותיהם המנחים את ההיסטוריה ולא החברה. הדור השלישי, המאופיין על

ידי עמנואל סיון ובני קידר, ניגש באופן שיטתי לחקר ההסטוריה החברתית, מתוך הנחה שמבנה החברה הוא האובייקט למחקר הסטורי והוא ההסבר לשינוי. לי נראה שהמגמה של הסטוריה חברתית היא ברוכה וכבר בדור הזה ניתן להבחין בשילוב של הסטוריה אינטלקטואלית וחברתית, כמו אצל פרופ' מיכאל הד.

כיצד התבטא מאבק הדורות ביחס לזיקות הגומלין בין ההסטוריה הכללית להסטוריה היהודית?

אכן, קיים פאראמטר נוסף לאבחנה בין הדורות, והוא מיקום ההיסטוריה היהודית בתוך ההיסטוריה־העולמית. עבור קבנר היתה קיימת הסטוריה עולמית וההסטוריה היהודית היוותה עבורו קושי בתחומו. כפי שטלמון, מורי ורבי, סיפר לי שקבנר מורו ורבו התבטא, שהסטוריון טוב כותב את ההסטוריה של עמו. טלמון ופראוור ניסו לבנות את הגשר בין שתי ההסטוריות. בדור השלישי אין נתק בין ההסטוריות, אלא יש הסטוריה אחת הכוללת את ההסטוריה היהודית בין הפרשיות שלה.

האם מיומנותם הקולכת והגוברת של ההסטוריונים הצעירים ונטייתם להתמקד בעניין ספציפי איננה מהווה סכנה של ראיית העצים במקום היער?

הסכנה של איבוד ראיית־העל אכן קיימת, בשל מבנה האוניברסיטה, המרבה מטבעה את מספר האנשים והתחומים. טלמון ראה את היריעה כולה וחוקרים בדור השלישי רואים רק את הפינות. אך יש בכך אשליה, הראייה הגלובלית של טלמון בהסטוריה של אידיאות גם היא נטייה של ספציאליסט. תמיד היתה קיימת הבעיה כיצד ליצור תמונה מורכבת ועדינה, ועם זאת לצייר תמונה שלמה. אני אמנם עוסק בהסטוריה גרמנית, אך אבוי לי אם לא אבדוק במקביל תהליכי תיעוש באנגליה ולאומיות בצרפת. שאלת מבחן להסטוריון טוב היא מידת בקיאותו גם בתחומים שאין הוא עוסק בהם.

בלי מיגדל השן

מעורבותם של ההסטוריונים בירושלים בשאלות חברה ומדינה ידועה, והוויכוח הנוקב שניהל טלמון עם בן־גוריון בכתיבת ספרו של אריאלי „הקנרות" ביחס למורשת [illegible]

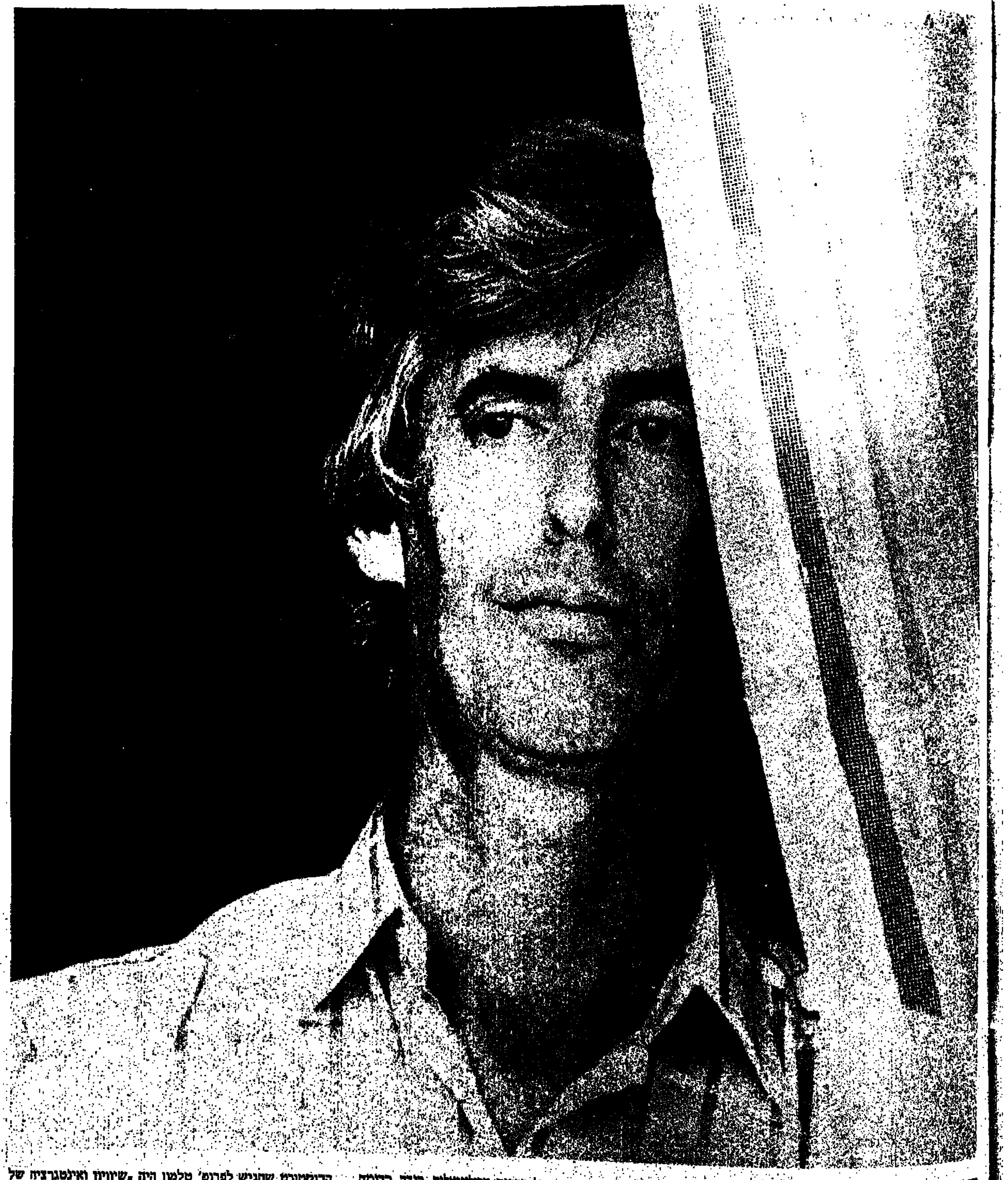

> „משעה שהמלחמה נסתיימה — כיצד תגדיר את האויב. יש אנשים שמצטערים שבריה"מ ניצחה במלחמה והצילה יהודים"

נגד בן־גוריון, הצבעה על הסכנה הקולוניאלית בגדה ברוממה לאלג'יריה כפי פרופ' עמנואל סיון, ומעורבותך אתה בוויכוח עם ההסטוריונים הגרמנים. האם אלה הדוגמאות המצביעות על האפשרות שאכן ניתן לבצע מחקר היסטורי טוב מבלי להסתגר במיגדל השן?

מיגדל השן הוא סכנה ויש להיות מעורב אינטלקטואלית ופוליטית. החוג להיסטוריה בירושלים הוכיח שהדבר אפשרי, בלי לפגוע באיכות האקדמאית. יהושע אריאלי ואני היינו מעורבים, למשל, בתוכנית כתיבה ללימוד הסטוריה בבתי־הספר בארץ. ספרי הלימוד של תקופת הביניים נכתבו על בסיס גישות המורים להסטוריה בחוג הירושלמי. החוג קבע את עמדתו הנחרצת בעניין ואפליה בשכר הלימוד באוניברסיטות וכאשר כהנא פירסם את מודעתו על שמירת בת ישראל הכשרה, טענתי היא שהסטוריון דווקא בגלל כישורו המיוחד לנתח תופעות אנושיות, אסור לו להישאר מחוץ לאירועים סביבו.

פרופ' משה צימרמן נולד בירושלים ב־1943 ואת לימודיו האוניברסיטאים השלים באוניברסיטה העברית. נושא עבודת הדוקטורט שהגיש לפרופ' טלמון היה „שיוויון ואינטגרציה של היהודים בהאמבורג 1830־1856". מ־1982 מכהן בקאתדרה להסטוריה גרמנית ע"ש ריכרד קבנר ומשמש בשנתיים האחרונות כראש החוג להסטוריה בירושלים. בה בעת מכהן צימרמן בקתדרות בהאמבורג והיידלברג. שם ספרו האחרון „וילהלם מאר: הפטריארך של האנטישמיות" (1982). השנה ישמש כעמית מחקר ב„מכון ללימודים מתקדמים" בפרינסטון, ארה"ב.

דוד אוחנה נולד במרוקו ב־1952 ואת לימודיו האוניברסיטאיים השלים באוניברסיטה העברית. נושא עבודת הדוקטורט שהשלים זה עתה, בהדרכת הפרופ' יהושע אריאלי ושאול פרידלנדר: „מניהיליזם לטוטליטריזם". אוחנה מלמד הסטוריה מודרנית באוניברסיטה העברית ומשלים כעת ספר הדן בעליית תרבות פוליטית חדשה, בתחילת המאה העשרים, של אינטלקטואלים ומבקרי תרבות כעושי מיתוסים. השנה ישמש כעמית מחקר ב„מרכז ללימודי אירופה" בהארווארד, ארה"ב.

כל יום

30.7.87—24.7.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

ששי טלוויזיה

24.7.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
09.05 שעת כושר
09.15 רחוב סומסום
09.45 הלב — פרק 21: ארגנטינה נראית באופק
10.10 סרט קולנוע — „פרוטוטיפ" — חבורת מדענים שבנתה מחשב־אדם, מנסה לבחון אותו בהתנהגותו החברתית.
11.45 קשר משפחתי — נורית ופדרו ולוביץ וילדיהם חגי (24) סנררה (21) ודור (19) משוחחים עם אחי יותם על חייהם ועל בעייתו המיוחדת של דור: תסמונת דאון
13.30 טלטקסט — עד כאן — חדשות
13.35 גברת פלפלת — יוצאים לחופשה
13.45 זהו זה — שידור חוזר
14.30 היכלות רחוקים — פרק 2: לאחר שאשוק הפר תקנות, הוא מורחק מפיקוד על חיילים הודים ומועבר ליחידה אנגלית. מוטל עליו ללוות

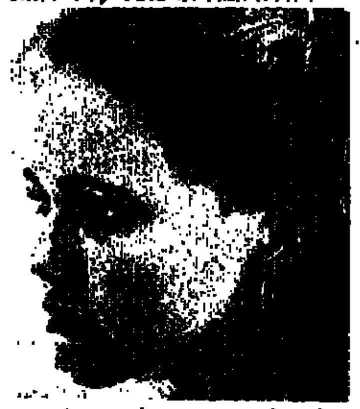

סאלי פילד, בסרט הקולנוע „זה הסוף שלי" (22.05)

ולאבטח מסע חתונה.
15.25 מפגשי בראשית — פרשת מטות־מסעי — שיחתו השבועית של פרופ' ישעיהו לייבוביץ
15.40 מאה ציורים מפורסמים
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית
16.30 קיצור החדשות (ערבית)
16.32 ספינת האהבה
17.20 לקט שירים
17.30 סרט ערבי
19.00 קונצרט 2 - רביעיות מאוחרות של בטהובן (ערוץ 2)
19.20 על המרקע (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 שבת שלום — תכנית לליל־שבת, בהגשת אברהם בורג ואלעזר שטרום. הערב פרשת „מטות־מסעי"
20.00 בידור 2 - פסטיבל שירי עם (ערוץ 2)
20.15 „יומן"
21.15 „ארץ טרופית משגעת" — הצגה מוסיקלית רבת משתתפים: רקדניות סמבה, נגנים מהטובים בברזיל ותזמורת ברזילאית שהורכבה במיוחד למופע הקרנבלי הזה. מתי כספי הוא כוכב ההצגה.
21.00 פופ 2 (ערוץ 2)
22.05 סרט קולנוע „זה הסוף שלי" (ראה הפניה)
23.40 פסוקים לשבת חדשות הלילה

סרט קולנוע — „זה הסוף שלי". *קומדיה קלילה סביב נושא רציני. רווק שחי חיי הוללות בקליפורניה מתבשר שהוא חולה במחלה אנושה, שבתוך חודשים אחדים, ולאחר סבל רב, תביא קץ לחייו. לאחר שלא עמד לו כוחו הנפשי להתאבד, הוא מחליט למצות את הזמן שנותר לו בדרך המוצלחת ביותר. ביים ומככב בתפקיד הראשי ברט ריינולדס. לצידו: סאלי פילד. שעה — 22.05*

שבת טלוויזיה

25.7.87

18.00 סרט קולנוע — „לחיות כדי לחיות" — בהשתתפות איב מונטאן ואנני ג'ירדרו. איב מונטאן הוא כתב טלוויזיה, שנשלחת לסקר את סבלם של מיעוטים בעולם. באחת מגיחותיו הוא פוגש דוגמנית אמריקנית, ומתפתח ביניהם רומן, בעוד אשתו הנאמנה מחכה לו תמיד
18.00 קיצור החדשות (ערבית)
18.02 סרט תעודה בהפקה צרפתית על הקרחונים בעולם, מלווה בצילומים מרהיבים על קרחונים שונים
18.30 „שבועון טלוויזיה" — תכנית שבועית המסקרת מגוון אירועים מן העולם (ערבית)
19.00 בידור חוץ־לארץ — להקת „סרנדיפיטי סינגרס" מארחת זמרים שונים
19.00 ספורט (ערוץ 2)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 „מי הבוס" סדרה קומית — (ראה הפניה)
20.00 יומן הקיבוץ (ערוץ 2)
20.25 „מסך אישי" — אהוד מנור מארח בתכנית אישיות ידועה ומקרין על־פי בחירתה קטעים מתחום המוסיקה, הקולנוע, התיאטרון, הבידור, הספורט ועוד. אורח התכנית הפעם הוא הכדורסלן דורון ג'מצ'י
21.00 מבט לחדשות
21.00 פופ 2 (ערוץ 2)
21.30 תשדירי שירות
21.35 ספורט: משחק השבת
22.35 „בתו של ספירפילד" — סדרת דרמה אמריקנית בת 6 פרקים (ראה הפניה)
23.30 „צירופים" — תכנית אירוח דו־

מונה, הסבתא השובבה בסידרה הקומית „מי הבוס" (20.00)

שבועית חיים ויסוביץ מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל
24.00 „פסוקו של מקום" — מבט אל עידן
חדשות הלילה

„מי הבוס" — הסידרה *הקומית שבה בפרקים חד־שים. אלה גיבורי הסידרה: טוני — שחקן כדורגל לשעבר, המשמש עוזר־בית בביתם של אנג'לה — אשת קריירה מצליחה, ובנה ג'ונתן. באותו בית מתגוררים גם סמנטה — בתו של טוני, ומונה — אמה של אנג'לה. הפרק הרא־שון: „זה קרה בקיץ אחד" (חלק א'). כולם באים לבקר את ג'ונתן במחנה הקיץ שהוא נמצא בו. דבר מוזר מתגלה בזמן הביקור: אנג'לה וגם טוני, כל אחד מהם, התנסה בנשי־קתו הראשונה ב„סלע הנשיקות" הנמצא בקרבת מקום. שעה — 20.00*

„בתו של ספירפילד" — *הפרק האחרון: המתלקחת הסופית של ג'ק קרוז מחיית של קליאו מביאה אותה לעימות אחרון עם קלודין דו על השליטה ב„קווייר". גם בחיית הפרשיים מגיע רגע האמת, שבו על טום להחליט אם רצונו להמשיך את הקשר עימה. שעה — 22.35*

ראשון טלוויזיה

26.7.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 פרפר נחמד — איזה חלום.
09.40 הלב: פרק 22, מרקו בארגנטינה.
10.05 להקת הוודוויל האחרונה — פרק ה'.
10.30 צבע בנחל — פרק ד'.
10.55 מגע 1,2,3 — חיות עבודה — במלזיה מאלפים חיות ונעזרים בהן במלאכות שונות.
11.25 בילי ג'ואל — חלק ב' — הזמר בילי ג'ואל בהופעה פומבית.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 היום שבו השתנה היקום — פרק 3: זווית הראיה — הפרק מתרכז בסקירת הגורמים שסייעו למדעי האופטיקה והארכיטקטורה לחדור מבעד למחסום הרעיונות המיסטיים שהכנסייה תמכה בהם באירופה של ימי הביניים.
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.20 גברת פלפלת — ספר הטבע.
15.40 מאתיים שניות — דפי מידע — טלטקסט — על איידס
15.45 שעת כושר.
15.55 רחוב סומסום.
16.25 ילדת הפלא פרק 9: לא כל כך מכוכב — ג'ימי מנסה להיעזר בויקי בהכנת עבודה לשיעור היסטוריה, אך התרמית מתגלה.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 תהילה — הפרק השני: מחיר ההצלחה. ג'ייסי זוכה בתחרות לכתיבת שירים, והדרך להצלחה נפתחת לפניו.
18.15 קטנטן — סדרת סרטים קצרים

משתתפת בסידרה הפופולרית „תהילה" (17.30)

בהנפשה על הרפתקותיהם של קטנטן וירדידו.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 עם כוכבים: להקת פרנקי הולך להוליווד — מן הלהקות הצעירות, הססגוניות והפרובוקטיביות של שנות השמונים.
18.45 חידושים והמצאות: חלק ב' כיצד נגן על עצמנו מפני אש? (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
19.00 שמיניות באוויר - מין (ערוץ 2)
20.00 כותרות מבט.
20.00 קונצרט 2 — מוסיקה בירושלים (ערוץ 2)
20.02 להיט בראש — מצעד להיטים עבריים, על פי המצעדים של רשת גימל וגלי צה"ל. במצעד משולבים גם פזמונים מלהיטי חוץ־לארץ.
21.00 פופ 2 (ערוץ 2)
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 שושלת (ראה הפניה).
21.50 לקראת שידור
22.40 מצב הרוח: מגזין דו שבועי לענייני תרבות ואמנות. מנחה: ירון לנדרון.
23.30 גבול הדמדומים. שם הפרק: נעלי הנפטרת. פקידה ביישנית נועלת נעליים שהיו שייכות לאישה שנפטרה, ורוחה שוחרת עתה נקם.
23.55 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

„שושלת" — הפרק הי50: *מצבו הבריאותי של בלייק הולך ומחמיר, אך באמתחתו של אדם תכניות נוספות לסבך אותו. בשעה שבלייק וקריסטל עומדים לאמץ את דני, בנו של סטיבן, היא תובעת אפוטרו־פסות על נכדה. אדם מגלה לאלקסיס שהוא הגורם להתנהגותו הלא יציבה של בלייק. שעה — 21.50*

שני טלוויזיה

27.7.87

09.00 טלטקסט - עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 טוב טוב הגמד — פרק 4.
09.40 הלב — פרק 23: מרקו מחפש את אמא.
10.05 להקת הוודוויל האחרונה — פרק ו'.
10.30 ג'ון האליפאקס, ג'נטלמן פרק ד'.
11.20 תיאטרון המחול האמריקני - חלקו השני של הבלט, בהשתתפותו של הרקדן מיכאל ברישניקוב.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 חובב הטבע — ממלכת העצים.
14.30 קסים קסם — מנועים.
15.00 קשר משפחתי — במשדר מיוחד משוחח ד"ר מריאן רבינוביץ עם אשר יעקבי על אמו. האשה הנמרצת והמיוחדת שהצילה את כל משפחתה בתקופת השואה, הפכה בזקנתה לחולה חסרת ישע. איך מתמודדים במצב כזה? מה מרגישים? בתכנית משתתף גם הנכד בנו של אשר.
15.40 מאתיים שניות — דפי מידע טלטקסט — על איידס
15.45 שעת כושר.
16.00 זהו־זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: אילנה דיין.
17.30 דוביאכפת לי — הפרק האחד־עשר: זהל־ענן.
17.55 הילדים מרחוב דגרסי הפרק האחרון: גריף נחלץ מצרה.
18.20 קטנטן — סדרת סרטים קצרה בהנפשה.
18.30 קיצור חדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט (ערבית).
19.00 עד סוף (ערוץ 2)

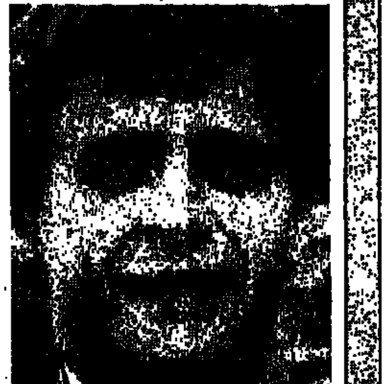

מיכאל ברישניקוב, ב„תיאטרון המחול האמריקני" (11.20)

19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.00 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2)
20.02 המצודה — סדרה אמריקנית בהמשכים (10 פרקים) — ראה הפניה).
20.30 בידור 2 — „על החוף" (ערוץ 2)
21.00 מבט לחדשות.
21.20 פופ 2 (ערוץ 2)
21.30 תשדירי שירות.
21.35 קשרי משפחה — הפרק הרביעי. לא עם אחותי.
22.00 זה הזמן — תכנית אירוח שבועית מנחה: רם עברון.
22.50 מיאמי מחלק מוסר — שם הפרק: טקס התבגרות, אהובה לשעבר של טאבס מגיעה למיאמי לחפש את אחותה הצעירה שברחה מביתה, הידרדרה לסמים, ועתה היא חיה עם גבר המעורב בעסקים מפוקפקים.
23.35 פסוקו של יום
חדשות הלילה.

„המצודה" — הפרק הש־ *ני: מרדי, איבורי ודימאן מציעים לאנדרו לפתוח מרפאה משותפת. קריסטין מתנג־דת, אך המרפאה נפתחת. הצלחתו של אנדרו גורמת לו לסור מדרכו על מכונית חדשה לעצמו ותכשי־טים ופרוות לאשתו. קריסטין אינה מתרשמת. היא עוזבת את לונדון לזמן מה כדי להרהר בזוגיות עם אנדרו. אנדרו מנצל את העדרה לפרשת אהבים. עם שובה הוא אינו מוכן לשוחח על יחסיהם. בניתוח שעושים השותפים החדשים, איי־בורי עושה טעות חמורה הגורמת למותו של המנותח. אנדרו הנסער מאשים את שותפו ברצח. שעה — 20.02*

שלישי טלוויזיה

28.7.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 רחוב סומסום.
09.45 הלב — פרק 24: מרקו פוגש את פיורינה.
10.10 להקת הוודוויל האחרונה: פרק ז'.
10.35 זהו־זה — שידור חוזר.
11.15 קשר משפחתי — משפחת דואני משוחחת עם אחי יותם על מריבות בלתי פוסקות בין האחים.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות קול ישראל.
14.05 סרט קולנוע — ארוכה הדרך הביתה. — גברת ג'ייקובס היא עובדת סוציאלית חדשה המגיעה לעבוד בשרותי הרווחה — פלורידה. ביומה הראשון היא נתקלת ברונלד, דיוויד, וקרוליין, שלושה אחים שננטשו ע"י הוריהם ושרותי הרווחה מנסים למצוא להם בית.
15.45 שעת כושר.
16.00 פרפר נחמד: סבתא להיות זה קל.
16.25 רובוטריקים — פרק 33.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 שלוש, ארבע, חמש וחצי — הפעם: כוכב אסטרונינו קורא לעזרה צ'ומפי ואינשם הם טייסי החללית הישראלית הראשונה. הם נקראים להציל את הכוכב אסטרונינו מבין ערמות הנייר הענקיות, שהוא כלוא בתוכן.
17.55 אלף — סדרה קומית לכל המשפחה.
18.25 הגיע זמן לשון — אבשלום קור בפינת הלשון עונה על השאלה: איזה שום יש בשום דבר?
18.30 קיצור החדשות (ערבית).

טימותי האטון, בסרט הקולנוע „ארוכה הדרך הביתה" (14.05)

18.32 ההיסטוריה הסורית של הנפט — הפרק השמיני (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 אין כמו בבית — הפרק האחרון: חתונת הכסף. ארתור וכרל, כל אחד בנפרד, מתכננים זה לזה הפתעה לרגל חתונת הכסף שלהם.
20.30 כלבוטק — מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 מבט שני — עורך ומגיש: מיכאל קרפין.
22.20 חייו של לאונרדו דה וינצ'י — סדרת דרמה תיעודית בת 5 פרקים. — (ראה הפניה).
23.25 בני היל — סדרת תכניות משעשעת עם הקומיקאי בני היל.
23.50 פסוקו של מקום — מבט אל תמר
חדשות הלילה.
19.00 באותו עניין — בית מגורים (ערוץ 2)
19.30 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2)
20.00 ממגי (ערוץ 2)
21.00 קונצרט פופ — „עכברושי בומ־טאון" (ערוץ 2)

„חייו של לאונרדו דה וינצ'י" — הפרק השני: *בשנת 1481 מגיע לאונרדו דה וינצ'י אל העיר מילנו, שם שהה כעשרים שנה מחייו. חיי החצר מציגים את לאונרדו חיים כפולים, ביום הוא איש חצר הדוכס ומבדר, ואילו בלילה הוא ממשיך לעסוק במחקריו בתחום האנטומיה, חקר מבנה העין, הראייה, התלת־מימדיות והאור. בעיור האיורים הוא יוצר באותה תקופה את הקשר הזהיר שהיה לו עם אישה, אך הקשר מתנתק לאחר זמן כשהיא עוזבת את מילנו. שעה — 22.20*

רביעי טלוויזיה

29.7.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 גברת פלפלת — מצופה שוקולד.
09.25 נחשון — סרט אנימציה.
09.30 הלב — פרק 25: להקת פפינו מתכוננת לנסיעה.
09.55 להקת הוודוויל האחרונה: פרק ח'.
10.30 רואים שש שש — כל מה שרצית לצפות בו ולא ידעת ממי לבקש בשידור ישיר בהנחיית קובי מידן.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 ישר ולעניין — ילדתו של אבא.
14.20 מגע 1, 2, 3 — חיות בסכנת הכחדה.
14.50 הפונדק בערוץ חמשת המייל — פרק 33: כלב ושמו ג'ונסון.
15.40 מאתיים שניות למבואות ים מכמורת.
15.45 שעת כושר.
15.55 טוב טוב הגמד — פרק 5.
16.20 פיצוחי קיץ.
17.00 ערב חדש — מנחה: אילנה דיין.
17.30 עולמו המופלא של וולט דיסני — הפרק הרביעי: האגדה על שני הכלבים. שני כלבים אמיתיים הם גיבורי הפרק הזה. השניים מנהלים אורח חיים צועני של נוודים — ומשוטטים ברחבי הונגריה בחברת יורדים הנץ. כגבורים אמיתיים השניים מבצעים להטוטים מרהיבים.
18.20 קטנטן — סדרת סרטים קצרים בהנפשה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 על ספרות ותרבות (ערבית).
19.00 עינייני הגוף — סדרת תעודה. פרק רביעי — אור על העור (ערבית).

מתוך סרט הקולנוע „וידויי אמת" (22.05)

19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 בצוותא — עם אל עמי. אל עמי הוא ארגון המטפח את ערכי היהדות בשילוב ערכי הציונות וגם מגשר בין כל גוני הציבור דתיים וחילוניים.
20.30 תצפית — בתכנית הפעם: שיטה חדשה ומכשיר חדש שפותחו בארץ מאפשרים לטפל בבעיות בלוטת הערמונית (פרוסטטה) בלא ניתוח. זו בעיה של גברים, בעיקר אחרי גיל 50. עוד בתצפית — על מלחמה שמתנהלת בים נגד אויב אכזר, המאיים לפגוע בחיים שמתחת לפני המים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 מוקד.
22.05 סרט קולנוע — וידויי אמת — (ראה הפניה).
23.50 פסוקו של יום.
חדשות הלילה
19.00 שיישאר בינינו — הורים (ערוץ 2).
19.30 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2)
20.00 תצפית (ערוץ 2)
20.30 בידור 2 — ריקודי סטפס לקול הג'ז (ערוץ 2)
21.15 פופ 2 (ערוץ 2)

סרט קולנוע — „וידויי אמת". *השם האירוני שניתן לסרט מרמז כי השחיתות אינה פוסחת גם על הכמורה, להתלמות־עין ולאמירת הנאי אשתות. יש מתבר שבר הומרי משתלם. השחקן רוברט דה־נירו מגלם תפקיד של כומר, המחשה על תורים חשוב עצמות, כשהוא חשוד במעשה רצח. רוברט דובאל הוא אחיו השוטר, המנסה לדלות ממנו פרטים על המעשה. הסרט הופק בשנת 1981. שעה — 22.05*

חמישי טלוויזיה

30.7.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 קסים קסם — אשפה.
09.35 הלב — פרק 26: המסע בערבות ארגנטינה.
10.00 להקת הוודוויל האחרונה — פרק ט'.
10.25 פיצוחים — שידור חוזר.
10.50 בית הספר רדוף הרוחות — פרק 5.
11.15 יערות בים.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 קשר משפחתי — לאחר מות אבי המשפחה ממשיכה משפחת האסול לתפקד במיטב יכולתה. האם ושני בניה משוחחים עם אחי יותם.
14.45 צבע בנחל — פרק ה'.
15.10 רחוב סומסום.
15.40 מאתיים שניות — דפי מידע — טלטקסט — על איידס
15.45 שעת כושר.
16.00 זהו זה — שידורי חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 ריין' ריין' — השכונה שלי.
18.00 התלת רגליים — הפרק האחרון.
18.25 פסוקו של מקום — מבט אל עיר המלח.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 מגזין לאמנות (ערבית).
19.00 מפגש (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 אף פעם לא מאוחר — הפרק השביעי: לילה בלתי נשכח.
22.00 הישרדות — הפרק השני: שני

מתוך הסידרה האמריקנית „פרקליטי אל.איי" (22.20)

סיפורים אישיים של הישרדות בתנאי הטבע הקשים של הג'ונגלים שבמרכז אמריקה ובדרומה. לא מומלץ לילדים.
22.50 פרקליטי אל־איי — הפרק השישי: הקוסם הקוסמי.
23.35 הגיע זמן לשון — בפינת הלשון השבועית שלו, לקראת ט' באב, יעסוק אבשלום קור בניבים ממגילת איכה.
חדשות הלילה.
19.00 דוביכפת לי (ערוץ 2).
19.30 סרט קולנוע — „דר פישר מז'נבה" עם אלן בייטס (ערוץ 2).
21.00 תקציר משפט דמיאניוק (ערוץ 2).
21.30 פופ 2 (ערוץ 2).

תכניות טלוויזיה
ביום שישי 31.7.87

בשעה 21.15 — „סיבה למסיבה" *— תכנית בידור בהנחיית רבקה מיכאלי.*

בשעה 22.15 — סרט קולנוע — „מלון ניו המפשייר". *סאטירה שנונה על המעמד האמריקני הבינוני. במרכזו עומדת משפחה מוזרה. לאבי המשפחה חלום נעורים של הקמת בית־מלון בעל אווירה מיוחדת במינה, בדוגמת המלון שעבד בו בהיותו סטודנט. בעזרת משפחתו הוא מנסה להגשים את חלומו. מקים מספר בתי־מלון ותמיד נכשל. לבסוף הוא חוזר אל אותו המלון עצמו כימי נעוריו ושם הוא זוכה להגשים את חלומו. בתפקידים הראשיים: רוב לאו, ג'ודי פוסטר, נסטסיה קינסקי ועוד.*

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 24.7.87
13.00 וודי וודפקר (מצויר). 13.30 בית חולים וסטברוק (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „הציפורים", עם רוד טיילור. 17.00 סופרבוק (מצויר) 17.30 הציורים הסלעיים. 18.00 וובסטר (סדרה). 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 פול גאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

שבת 25.7.87
13.00 הכלבים הצעירים (מצויר). 13.30 הדובים. 14.00 דניס (מצויר). 14.30 מיסתורי האוקינוס. 15.00 עולם החיות. 16.00 אירועי ספורט בעולם. 17.00 כדורגל. 19.00 ספורט. 20.00 האבקות. 21.00 סרט — „וולר", עם סטנלי בייקר. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום ראשון 26.7.87
13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משפחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 הציורים הסלעיים. 18.00 משפחת וולטן. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 שישים דקות. 20.00 תכנית מיוחדת. 21.00 סרט — „יונה שלקחה את רומא", עם צ'רלטון הסטון. 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שני 27.7.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „נוקשה", עם ג'ורג' ראפט. 16.00 היתקליף (מצויר). 16.30 ילדי החבובות. 17.00 ספר הספרים. 17.30 הציורים הסלעיים (לילדים). 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 סרט — „רין קונצ'וס", עם סטוארט וויטמן. 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 28.7.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „ההונאה", עם רוברט מיצ'ם. 16.30 ילדי החבובות. 17.00 הבית המעופף (מצויר). 17.30 הציורים הסלעיים (לילדים). 18.00 מסע בין כוכבים (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגייבר (בלש). 22.00 האב־אוויר (מתח). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום רביעי 29.7.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „החלוץ", עם ארתור קנדי. 16.30 ילדי החבובות (מצויר). 17.00 ספר הספרים. 17.30 הציורים הסלעיים (לילדים). 18.00 סאנקי ברוסטר (סדרה). 18.30 משפחת קמבל. 19.00 חדשות. 20.00 סיימון את סיימון (בלש). 21.00 המתנך (סדרה). 21.30 גירהארט (סדרה קומית). 22.00 קגני ולייסי (משטרתי). 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום חמישי 30.7.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — סימפוניה בכספית, עם צ'רלטון הסטון. 16.00 היתקליף. 16.30 ילדי החבובות (מצויר). 17.00 הבית המעופף. 17.30 הציורים הסלעיים (לילדים). 18.00 משפחת לפרטון. 18.30 דוק פילוט. 19.00 חדשות. 20.00 סקרקרו וגברת קינג (בלש). 21.00 סרט — „אשת הלוטננט", עם סוזן פלשט. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 24.7.87
13.30 כדורגל וספורט כללי (רק בערוץ 1). 14.30 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (רק בערוץ 1). 15.00 המופע של דין טט (רק בערוץ 1). 15.30 המעלה הנסתרת (רק בערוץ 1). 15.45 נוף האדם (רק בערוץ 1). 16.00 שגעונות במרוץ (רק בערוץ 1). 16.10 סרט עלילתי באנגלית (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.50 נשים קטנות (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 משפחת קוסבי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible] (סדרה אמריקנית).

שבת 25.7.87
17.30 [illegible] (רק בערוץ 1). 17.30 עולמו של וולט דיסני [illegible] (רק בערוץ 1). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב [illegible] (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם (צרפתית). 18.40 החיים בשנות האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 [illegible] (קומדיה אנגלית). 21.00 בידור חול 21.10 אישים ומאורעות סידרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 בידור חול (להקות מכל העולם). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי [illegible].

יום ראשון 26.7.87
17.20 עולם החיות (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין העננים (תכנית בצרפתית לילדים). 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית). 18.40 ההיסטוריה של הלבוש (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 התבגרות (קומדיה אמריקנית). 21.10 סידרה דוקומנטרית — מסתורי פרו. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנטר (סידרה מתח). 23.10 משפחת רופר (קומדיה אמריקנית).

יום שני 27.7.87
15.50 הגמדים — סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 הגברים 17.10 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 17.30 עולם הקסמים (רק בערוץ 1). 18.00 השוטרת (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 [illegible] (קומדיה אמריקנית). 21.10 „מטוליני" — סידרה דוקומנטרית עלילתית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 גויה — דרמה על חייו ויצירתו של הצייר המפורסם. 23.10 ספינת האהבה.

יום שלישי 28.7.87
15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 16.50 הרכבת הסודית (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.30 סרט דוקומנטרי באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 [illegible] (סידרה בצרפתית). 18.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.30 — כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 [illegible] (קומדיה אמריקנית). 21.10 [illegible] (סידרה מתח אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible] (סידרה דוקומנטרית). 23.10 [illegible] (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 29.7.87
15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1) 17.00 ילדת הפלא (רק בערוץ 1). 17.25 [illegible] (רק בערוץ 1). 17.40 [illegible] (רק בערוץ 1). 18.00 [illegible] (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בבית (קומדיה אמריקנית). 21.10 [illegible] (דוקומנטרי). 21.40 [illegible] (רק בערוץ 1). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible] (סידרה אמריקנית).

יום חמישי 30.7.87
[illegible] (רק בערוץ 1). 17.00 [illegible] (רק בערוץ 1). 18.20 [illegible]. 19.45 [illegible]. 20.30 [illegible]. 21.10 [illegible]. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible]. 23.30 [illegible].

ששי רדיו

24.7.1987

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאזנה נינוחה" — גלזונוב: „העונות" — סוויטה מתוך הבלט דיליוס: „שיר קיץ" ויוולדי: „קיץ" מתוך עונות השנה שומאן: „העונות" אוטומאר שק: „ליל קיץ" אינטרמצו פסטוראלי לתזמורת הוליגר: „קיץ" מתוך עונות השנה. ברליוז: „לילות קיץ".
09.00 „קונצרט בוקר" קבוצת השישיה הצרפתית פרנסיס פולנק: „גלוריה" פולנק: טריו לפסנתר, אבוב, בסון לואי דורי: שני קטעים לפסנתר ב־4 ידיים ג'ורג' אוריק: פתיחה לתזמורת דריוס מיו: קונצרטו למרימבה ויברפון ותזמורת ג'רמן טייפר: סונטה לנבל סולו הונגר: סימפוניה מס' 3 „הליטורגית" (1945—6).
11.57 „פינת השיר": משירי ח.נ. ביאליק.
12.00 „מן הרפרטואר" — ברהאמס: רביעייה לפסנתר ולכלי קשת יאיר קלס (כינור) עמנואל גרור (צ'לו) גר לברטוב (ויולה) מילכה לקס (פסנתר).
13.05 „בהאזנה נינוחה" — מוסורגסקי: „לילה על הר קרח" דליב: „סילביה" מוסיקה לבלט.
15.00 „לקראת שבת" - פרוקופייב: „אהבת שלושת התפוזים" סוויטה סימפונית מנפרידיני: קונצ'רטו גרוסו בדו מג'ור לפסנתר ולתזמורת שמעון כהן: רישומים „רוזי שלמיים" — רפסודיה לתזמורת.
16.00 „לבקשתכם" — מסייאן: „אי האש" שוברט רביעייה אופ. 161 לילי בולאנז'ה: „ממעמקים". בראהמס: הסימפוניה הרביעית.

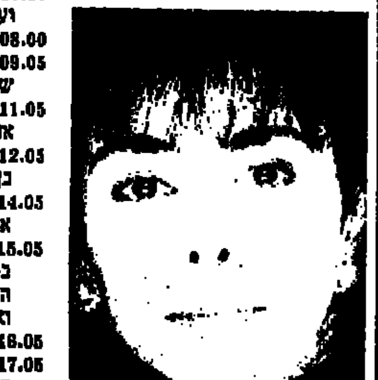

גלי עטרי, ב„פסטיבל בגוש קטיף" (גל"צ 15.05)

18.00 „דור הזהב" — אמנים בהקלטות היסטוריות כנרים נשכחים. הכנרים: ג. רוזן/א. רוזה/ פ. דרדלה/ק. גרגורוביץ/ב. א. דמברוויו. תכנית שבועית — סולרט רגר/י. ברצה/מ. קירוגה/ ש. גאייר ר. סיגטי, מנגנים מיצירות: סן סנס, סימנטי, דרדלה, שופן, ויניאבסקי, באך, דמברוויו, סרסטה קירוגה, מוצארט ריאובאי.
19.00 „מוסיקה קאמרית" — פולנק: שישייה לפסנתר ולחמישיית כלי נשיפה של עץ טאור פרנק: חמישייה בפה מינור לפסנתר ורביעיית כלי קשת.
20.05 „מזמרת הארץ".
20.27 „פינת השיר".
20.30 „קונצרט ליל השבת" — פרסל: שקון בסול מינור לכלי מיתר מוצארט: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת מס' 13 רבדולק: סימפוניה מס' 8 בסול מז'ור שוברט רביעייה מס' 14 ברה מינור „המוות והעלמה" דליב: קטעים נבחרים מתוך הבלט „קופליה" סטרווינסקי: הסוויטה מס' 1.
23.00 „ברק הברוק ודסיסי רנסנס".

רשת א'

07.30 „רדיויקל".
08.05 „פעמי המזרח" — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי.
10.05 „שירי־קוד" — מחולות ושירים משלנו.
11.05 „הזוה חשישי".
12.05 „מעורב ימתוכנת".
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.05 „בראש צעיר" — מגזין לילדים ולבני נוער.
15.05 „קבלת שבת".
16.05 „נושא כמקור" — עם ד"ר דבורה גילולה על הדרמה היוונית והרומית.
17.10 שירי עדות.
18.05 „מוסף רדיו לתקופות".
19.05 „זמר לשבת".
19.30 שירורים לעולים.
22.05 „כי טוב הזמר" — מופע פומבי בשידור חוזר והפעם: מופע רומנסות ושירי־עם ספרדיים שהוקלט בבית נגלר בקרית־חיים.
23.05 „להיטים מפולפלים" — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 שירים עבריים.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.08 „לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
15.05 „בשמים לשבת" — עם יהורם גאון.
16.05 „עובר ושב" — עם דוד מרגלית.
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות.
18.08 „השבוע שלי" — עם העתונאי יוסף לפיד.
19.05 „הטור השבועי".
20.05 „השושנה פורחת" — רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 „הבה נצא במחול" — ריקודי־עם.
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין ח"כ גיתי פלד.

גלי צה"ל

06.05 „צלילי בוקר".
06.30 „פוקחים עין".
07.07 תוססת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „בילוי נעים" — עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי.
12.05 „סנדלים" — שעתיים עם דורי בן זאב.
14.05 „עוד לא שבת" — עם שלמה ארצי.
15.05 פסטיבל בגוש קטיף — בהשתתפות: גלי עטרי, יזהר כהן, הדודאים, שלמה בר, אריק סיני ואחרים.
16.05 „שיר בשקט בשקט".
17.05 הקלטה פומבית של חגיגת האוניברסיטה המשודרת של גלי צה"ל. מנחה: אלכס אנסקי.
18.05 „בראש ציוני" — תכניתו של צבי שפירא עם טור וורניק, שופט כדורסל מארה"ב.
19.05 „מרחקים קרובים" — שיח על נדר הזמבי. תכניתה של פנינה בר־צבי.
20.05 „לא על הלוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים.
22.05 „עשן בעיניך" — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 „יום שישי חוזר" — שירים עבריים.
08.05 „להיות שם" — שעה אחת, שעה אחת.
09.05 „אגן הים־התיכון".
11.05 „משוב משוב" — עם מיכל שמואלי.
13.05 „צפיות ברנשי" — עם דן בנר.
15.05 „לפנות ערב" — שירים עבריים.
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
19.05 „זמר שכוח" — שירים עבריים.
20.05 „צלילי שבת" — עם לאה ליאור.
22.05 „אירוח לילה" — עם איתן גור.

שבת רדיו

25.7.1987

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת — פ. ודאניצקי: „קוורליבט"; מוצארט: סונטה בלה מג'ור לחליל ופסנתר ק. 12; שוברט: סימפוניה מס' 8; דביסי „נוקטורנים"; י. ס. באך: קונצ'רטו ברה מג'ור ל־3 צ'מבלי ותזמ.; שטאמיץ: טריו בסול מג'ור לחליל, אבוב וצ'לו; סמטנה: „משרות בוהמיה ומיערותיה" (פואמה מן המחזור „מולדתי").
09.00 למי סידורהז — לה פה סולי — בשידור חי.
10.00 קונצרט השבת — מגשת דוד שלון באך־סטוקובסקי: טוקטה ופוגה ברה מינור; מוצרט: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לפסנתר ולתזמורת ק. 456 (פנינה זלצמן). רחמנינוב: מחולות סימפוניים: באך־ליסט: פרלוד ופוגה.
11.57 פינת השיר — משירי ח.נ.ביאליק.
12.00 אמן דגול.
13.05 קונצרט לצהרי שבת — דבוז'אק: וריאציות סימפוניות לתזמורת; מוצארט: סימפוניה קונצרטית במי־במול מג'ור ק. 364; שומאן: מחזור שירים אופ. 39 למילים של אייכנדורף; שנברג: „ליל־זוהר" אופ. 4.
15.00 אינטרלודים — רצף מוסיקלי.
16.00 חליל במים — מחיי קלוד דביוסי: „חתן פרס רומא".
16.40 מאוצר המוסיקה הצרפתית — גונו: מדריגאל; דביוסי: לאביב הירה.
17.00 פגוש את האמן הישראלי — רענן אילון — חליל, דיויד לוין — פסנתר מוצארט: סונטה בפה

אנטון שמאס. „מילים שמגנות לגעת" (רשת א' 10.05)

מג'ור ק 376; הינדמית: סונטה; שוברט: וריאציות „פרחים".
18.00 רדיו דרמה • א. פגישה ברומא ב. הצטמצמות מאת: רות אלמוג משתתפים: פגישה ברומא טינה טולין — הצטמצמות רבקה גור, שלום שמואלוב, מישא נתן חינה רוזובסקה, רות גלר ובלנקה מצנר.
19.00 הקונצרט שלי — עם אריאל הירשפלד.
21.05 אופרה ורדי: מקבת.

רשת א'

09.05 עולם המדע.
09.30 דעת־קול — תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 מילים שמגנות לגעת — ערבסקות — עם אנטון שמאס בכפרו פאסוטה.
11.00 רדיו־דרמה — „שם הדי גולן" — מאת רוברט פרגוסון משתתפים: ריקי רסקל, שרון הבהב, עמי טראוב, איתן בלום, אליעזר יונג, סמדר ברנר ויואב לשר (ש"ח).
12.05 לקט מנגינים.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — פינות, שירים וברכות בבקשתכם בשידור חי.
15.05 שבת אחים — סדרת תכניות על הווי ופולקלור: „כמו שושנה" — המלחין ואמן הגיטרה דני עקיבא מגיש מבחר שירים, רומנסות ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
16.05 מושגים — עם חדוה ישכרו „על המצויינות" — עם אליעזר שמואלי, ד"ר רחל זורמן ופרופ' בלה מנהיים.
17.10 סיפורדין — „גוז־עוף" — מאת הנס כריסטיאן אנדרסן, תירגם בנימין טנא. מגישה: חנה מרון.
17.40 שירים עבריים.
18.05 מסביב לעולם בשעה קלה — עורך ומגיש: יצחק נוי.
18.55 פינת השיר.
19.05 אנתלוגיה קטנה לשירה — „קולות — משוררים קוראים" — עם אבות ישורון, דליה רביקוביץ, ישראל פוקס ויאיר הורוביץ.
19.30 שידורים לעולים.
22.10 מלווה מלכה.
23.05 דרכי אדם — עם רחל חלפי.

רשת ב'

07.11 זמר זמר לך.
08.05 מי ישן, אגרות, סיפורים ופינות הומור
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן.
09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 אולפן קיץ — עם מוני מושונוב.
13.05 עם בני ראשונים — איש „השומר" — צבי נדב.
14.11 הבו זמר — שירים עבריים.
15.05 דף ועוד דף — עם יעל בן יהודה.
16.05 ארץ חמדת.
17.05 חוגה — עם בני הגרל.
18.06 מפיק ודי — עם דלית אורמיאן.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 כוכב הערב — עם בובי סולו.
21.05 יומן השבוע (ש"ח).
22.05 בקצה השבוע — עם יעקב אחימאיר.
00.10 הוי ארצי מולדתי — שירים עבריים.

גלי צה"ל

06.10 צלילי שבת.
07.05 יופי של שירים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה.
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 במקום מוגן — מערכונים ושירים עם שירה גרא.
11.05 במצב הנוכחי — עם יוסי עבארי ודני וסלי.
12.05 טעם של פעם — עורכת ומגישה: אורלי יניב.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם העיתונאי אמנון קפליוק.
14.05 פסק זמן מוסיקלי.
15.45 „841 נוסע צפונה צפונה" — רומנרדיו.
16.05 סינימה שבת — תוכנית לענייני קולנוע מגיש ועורך: גידי אורשר.
17.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי־צה"ל לסיכום אירועי החודש החולף במוסיקה הקלאסית בישראל.
18.05 קיץ צרפתי 87 — עם רוני תורן.
18.05 משלנו — מצעד הפזמונים העברי.
19.05 מצעד הפזמונים הלועזי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירים עבריים.
22.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה.
23.05 עושים מדינה — עורך ומגיש: רודו דיין.
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מירון מארח את הכמאי רם לוי המגיש את השירים האהובים עליו.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

09.00־19.00 גל עברי — עשר שעות של שירים עבריים ברצף.
09.05 משירי משה וילנסקי.
12.05 להיט לתאבון — להיטים עכשוויים.
14.05 יופי של שירים — מיטב הזמר העברי.
17.05 באים מאהבה — שירי אהבה.

רשת ג'

07.09 צלילים למזכרת — שירי העבר.
08.05 נודנים — שירים עבריים.
10.05 גלים גלים — קיץ של להיטים.
14.06 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים?
17.05 צליל וצבע.
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים.
20.05 פזמונהמון — מהדורת פזמונים — עם דן עופרי.
22.05 רדיוטק — עם נועם גיל־אור.

ראשון רדיו

26.7.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — שומאן: פרפרים וערבסקות; דוסק: סונטה לנבל; מנדלסון: שמינייה לכלי מיתר; דביסי, פורה, גונו: 3 שירים; ברהמס: שלישיית קלרנית; ברליוז: הפתיחה רוב רוא.
09.00 קונצרט בוקר פרוקופייב: פטר והזאב; א. ברוקנר: סימפוניה מס' 9 ברה מינור; ק דביסי: רביעייה בסול מינור; ב. ברטוק: קנטטה פרופנה.
11.57 פינת השיר: משירי אסתר ראב.
12.00 אמנים באולפן רוחמה דנציגר — סופראן, י. רדריאנקר ומ. פרדסן — פסנתר פ. הייסה: 7 שירי ריבקה; ק. לווה: 4 שירים; פ. דיליוס: 5 שירים דניים.
13.05 בהאזנה נינוחה — גרטרי: הפתיחה „המופלא" צ'ימארוזה: קונצ'רטו בסול מג'ור לשני חלילים ותזמורת; קארולי: קונצ'רטו לגיטרה ותזמורת כלי קשת בלה מג'ור; רספיגי: אדאג'יו עם וריאציות לצ'לו ולתזמורת; קמביני: חמישייה לכלי נשיפה בפה מג'ור; רוביני: סימפוניה ברה.
15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — יעקב גלבוע: רביעייה לכלי קשת: בן ציון אורגד: התייחדות קונצ'רטנטה לתז. קאמ. ולקלרנית סולו; מיקל רוג'ר: טרילוגיה לשלישיית כלי קשת.
16.00 מוסיקה ליום ראשון — הנדל: שמשון אורטוריה.
18.00 למי סידורהז לה פה סול (ש"ח).
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 מחזורי יצירות — היידן: סונטות קנצונטות.

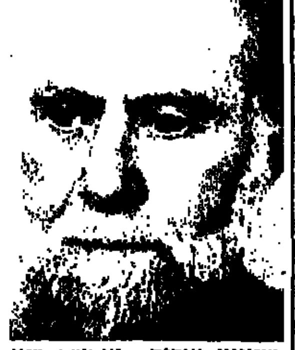

בן־ציון אורגד. „מוסיקה כאן ועכשיו" (מוסיקה 15.00)

20.57 פינת השיר.
21.00 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מבית העם, כפר בלום: באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 6 בסי במול מג'ור; בטהובן: חמישייה במי במול מג'ור לפסנתר ולכלי נשיפה; ינעם ליף: פרחים, תרקים וקו קו מאור; שוברט: רביעייה לכלי קשת בלה מינור ד. 804.
23.30 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.

רשת א'

07.30 רדיויקל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.
10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 פניני בוקר.
12.05 מעורב ירושלמי — עם חופני כהן.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 צבעי הקשת — שירי ארץ־ישראל.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה.
16.05 רדיו־עשרה — מגזין נוער.
17.10 שירי עמים.
18.06 מנחה ערב.
19.10 דף גמרא יומי.
19.20 פרקי היום בתנ"ך.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי יועץ לתכנית: ד"ר עמירם רביב: פסיכולוג, חינוכי קליני; והפעם: קו פתוח לשאלות ילדים מתבגרים והוריהם.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 כוכב הבוקר — עם אנגלברט המפרדינק.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף ביבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18.06 מסיבת עתונאים — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עם ישראל — מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 שלום לבן דודי — פיוט וברכה בשידור חי.
22.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.
00.15 להאזו בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — הגאולוגיה של א"י — אוצרות טבע. מרצה: פרופ' עקיבה פלקסר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 פתוח — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים.
14.05 יום יום דג — עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה — שמואל נחושתן.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 רדיו ספורט.
20.05 לקראת גיוס — שאלות ותשובות למתגייסים לצה"ל, תכנית ששודרה בשידור חי עם חיל הרגלים, גולני גבעתי וצנחנים (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — הגאולוגיה של א"י (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות עם גיורא רוזן מנכ"ל עם עובד.
00.05 ציפורי לילה משוחחות — דודו טופז משוחח עם מאזינים.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים.
22.05 מסע הקסם המסתורי — עורך ומגיש: יואב קוטנר (ש"ח).
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 בא לי — עם מנחם פרי.
10.05 שיהיה — שעה של ביטלס.
11.05 שלושים בצל — עם יקיר אביב.
13.05 כל טוב — פזמונים ומערכונים.
14.06 בטדרגב — עם שוש עטרי.
16.05 מוסיקה לעניין.
17.05 משקפיים — עם מיכל שמו־אלי.
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.05 ארום עתיק — שירים שלא נס ליחם — עם מיכל שמואלי.
23.05 מסביב לחצות — עם יוסי סיאס.

שני רדיו

27.7.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — נילס גאדה: נובלטות אופ. 53 לתזמורת כלי קשת. לאלה: קונצ'רטו לצ'לו ולתזמורת. מיה: דיברטיסמן בשלושה חלקים לחמישיית כלי נשיפה. קורט ויילי: קוודליבט. ליסט: קונצ'רטו מס' 2 בלה מג'ור לפסנתר ולתזמורת. מהלר: סימפוניה מס' 5 בדו דיאז מינור.
09.00 בוים: סימפוניה מס' 8 ברה מינור. היידן: קונצ'רטו ברה מג'ור לפסנתר ולתזמורת. אריאגה: רביעיית כלי קשת בלה מג'ור. גלאזונוב: קונצ'רטו בלה מינור לכנור ותזמורת. בטהובן: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור.
11.57 פינת השיר — משירי אסתר ראב.
12.00 מן הסרטייה — פרוקופייב: 5 פואמות של אנה אחמטובה. ברטוק: סונטה (1926) לפסנתר. פרוקופייב: חמישייה בסול מינור לאבוב קלרנית, כנור ויולה וקונטרבס. ברטוק: דואטים ל־2 כנורות.
13.05 בהאזנה נינוחה: מוצארט: סונטה בלה מז'ור לפסנתר. שומאן: חמישייה במי במול מז'ור לפסנתר ולכלי קשת. ברהמס: ולסים על שירי אהבה. שוסטקוביץ': פרלודים לפסנתר. אלגר: וריאציות אניגמה.
15.00 הסברה מוסיקלית — הנחיות הרגש תוכנית רביעית.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם שנת ליסט ברדיו הונגריה (תכנית א'). התזמורת הסימפונית של רדיו הונגריה — אנטל דוראטי.

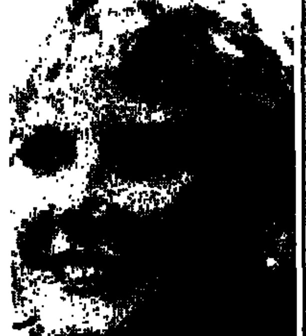

מטילדה קלארק. „כוכבת הבוקר" (רשת ב' 09.05)

הוראטיו: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת. ליסט: סמפוניה דנטה. ליסט: 6 שירי מקהלה מקהלת צבא העם של הונגריה.
18.00 דגש על הביצוע — על אחת כמה וכמה.
19.00 בין חברים — מעולם מטעמי המוסיקה. ויולדי: קטעים מתוך הכתרת דריוס. ורדי: קטעים מתוך מקבת. מונטוקו: קטעים מתוך הטירה המכושפת.
20.05 מחזורי יצירות — היידן: סונטות וקונצנטות.
20.57 פינת השיר.
21.00 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מבית העם, כפר בלום מ־26 ביולי עד 8 באוגוסט. מוצארט: רביעייה לחליל ולכלי קשת ברה מג'ור ק. 285. נד רורם: נאהבים סיפור בעשר תמונות. שוסטקוביץ': 3 דואטים לשני כינורות ופסנתר. בטהובן: שלישייה לפסנתר, לכינור, ולצ'לו מס' 6 אופ. 97 ארכידוכס.
23.30 אינטרלוד • רצף מוסיקלי.

רשת א'

07.30 רדיויקל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 צבעי הקשת — שיר וברכה לפזמונים מזרחיים.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.10 דף גמרא יומי.
19.20 פרקי היום בתנ"ך.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב — עם האסטרולוג אילן טקר מגישה: נאוה סבין.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 כוכבת הבוקר — מטילדה קלארק.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה עורך: יצחק טישלר.
18.06 מפיק ודי — עם דלית אורמיאן (ש"ח).
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 דין ודברים — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 סולם הזמירות — מצעד הפזמונים המסורתיים.
22.05 קפה ראשו — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.
00.15 ג'אז ועוד • עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — מדרש האגדה — הפיסקאות ומדרשי תנחומה. מרצה: ד"ר חננאל מאק.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 פתוח — אורלי יניב ורובי לנץ. מארחים.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים.
14.05 יום יום דג — עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 הרצועה שבשיגרה — עם חיילים ומפקדים ברצועת עזה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.00 מבזק ידיעות.
19.05 שירים עבריים.
20.05 לקראת גיוס — שאלות ותשובות למתגייסים לצה"ל. תכנית ששודרה בשידור חי על חיל הנשים (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה. משודרת — מדרש ואגדה (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם הסופרת סביון ליברכט.
00.05 ציפורי לילה עם יותם ראובני. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים משחקי רדיו ומשחקים.
22.05 מסע הקסם המסתורי — עורך ומגיש: יואב קוטנר.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 בא לי — עם מנחם פרי.
10.05 שיהיה — שעה של ביטלס.
11.05 30 בצל — עם יקיר אביב.
13.05 כל טוב — פזמונים ומערכונים.
14.06 בטדרגב — עם שוש עטרי.
16.05 מוסיקה לעניין.
17.05 משקפיים — עם מיכל שמואלי.
18.06 היה היה — מצעד פזמוני העבר — עם קובי ברקאי.
20.05 לי ולך — שיר וברכה.
21.05 קצת אחרת — פופ מתקדם — עם אורלי מגרב.
23.05 מסביב לחצות — עם יוסי סיאס.

שלישי רדיו

28.7.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — יוהאן כריסטיאן באך: סימפוניה מס' 5. צ'ימרוזה: קונצרט לאבוב ולכלי קשת בדו מינור. בוקריני: רביעיית מיתרים בדו מג'ור. ברהמס: ולסים על שירי אהבה. ויניאבסקי: אגדה. גרנג'אני: שעת הלילים לנבל סולו. ביזה: משחקי ילדים סוויטה. פולנק: סונטה לקלרנית ופסנתר. מורנו־טורובה: אל ברה מס' 5. צ'ייקובסקי: ולס הפרחים והאלהה מתוך מפצח האגוזים.
09.00 קונצרט בוקר. רחמנינוב: הפעמונים. פרוקופייב: סונטה ברה מג'ור לחליל ולפסנתר. מוסורגסקי: שישה שירים. חצ'טוריאן: קונצרט לכנור ותזמורת ברה מינור. צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 3 הפולנית.
11.57 פינת השיר: משירי אסתר ראב.
12.00 מן הסרטייה • עוזי ויזל — צ'לו, ארנו ודיל — פסנתר. תוכנית מיצירות באך. סונטה מס' 3 בסול מינור לצ'לו ולפסנתר. סוויטה מס' 3 בדו מג'ור לצ'לו סולו. סונטה מס' 2 ברה מג'ור לצ'לו ולפסנתר.
13.05 בהאזנה נינוחה — מיצירות: באך, מוצארט, שומאן.
15.00 מוסיקה צעירה.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם — הקלטה מקונצרט של הסימפונייטה הישראלית מנצח לסלאו הלטאי סולן אוסקר גיליה. וילה־לובוס: 5 פרלודים לגיטרה סולו. ג'וליאני: קונצ'רטו לגיטרה. פולנק: סינפונייטה.

עוזי ויזל, צ'לו. „מן הסרטייה" (קול המוסיקה 12.00)

17.10 קולות — שירים של סן־סאנס, רוול, פורה ופולנק.
18.00 מבחר הקלטות — מונטוורדי: קינת אולימפיה, ז. דאונדיה: קינת אולימפיה, דבוז'אק: קונצ'רטו בסי מינור לצ'לו ולתזמורת.
19.00 פניני אופרה — מיצירות: מוצארט וביזה.
20.05 מחזורי יצירות — סונטות וקנצונטות.
20.57 פינת השיר.
21.00 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987, שידור חי מבית העם כפר בלום. פורה: שיר ערש. דביסי: סונטה לכינור ולפסנתר בסול מג'ור. פולנק: שלישייה לאבוב, בסון ופסנתר. רוול: שירים מדגסקריים. רוול: רביעייה לכלי קשת בפה מג'ור.
23.30 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.

רשת א'

07.30 רדיויקל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 צבעי הקשת — שירים יפים מבית אבא.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.10 דף גמרא יומי.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 שניים יחד וכל אחד לחוד — עורך ומנחה: יואב כץ הפעם, קו פתוח — עם אברהם טל ומשה [illegible].

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 כוכבי הבוקר — עם הצלליות.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה עורך: יצחק טישלר.
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בענייני בריאות ורפואה עורך ומנחה: אברהם מרון.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לענייני האדם וסביבתו.
20.05 פרקי חזנות כבקשתך — מזמור שיר.
22.05 צריך לצלצל פעמיים • שירים עבריים.
00.15 להאזו בחלום • שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת • המחשבה הסינית הפרה־בודהיסטית — תקון השמות מרצה: ד"ר דן דאור.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 פתוח — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים.
14.05 יום יום דג — עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 841 נוסע צפונה צפונה — רומנרדיו.
17.05 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 שירים עבריים.
20.05 לקראת גיוס — שאלות ותשובות למתגייסים לצה"ל. תכנית ששודרה בשידור חי עם הורי מתגייסים (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — המחשבה הסינית הפרה־בודהיסטית (ש.ח.).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות • עם הסטודנט מאיר עמיר.
00.05 ציפורי לילה עם אביהו מדינה תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 מסע הקסם המסתורי — עורך ומגיש: יואב קוטנר.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 בא לי — עם מנחם פרי.
10.05 שיהיה — שעה של ביטלס.
11.05 30 בצל — עם יקיר אביב.
13.05 כל טוב — פזמונים ומערכונים.
14.06 בטדרגב — עם שוש עטרי.
16.05 מוסיקה לעניין.
17.05 משקפיים — עם מיכל שמואלי.
18.06 מקום במצרת — מצעד הפזמונים הישראליים עם מנחם פרי — שידור חי מעירגב.
21.05 ארום עתיק — שירים שלא נס ליחם — עם דן כנר — שידור חי מעירגב.
23.05 מסביב לחצות — עם יוסי סיאס.

רביעי רדיו

29.7.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — ליסט: רפסודיה הונגרית מס' 7. בטהובן: קונצ'רטו לפסנתר מס' 1 אופ. 15 בדו מג'ור. מנדלסון: סימפוניה מס' 2 אופ. 52 שיר התהילה.
09.00 קונצרט בוקר: באך: הקונצ'רטו הברנדנבורגי מס' 1 סולמה בפה מג'ור. באך: הקונצ'רטו הברנדנבורגי מס' 5 ברה מג'ור. באך: הקונצ'רטו הברנדנבורגי מס' 6 בסי במול מג'ור. בארטוק: מוסיקה לכלי קשת כלי הקשה וצ'לסטה. בטהובן: סימפוניה מס' 9 אופ. 125 ברה מינור.
11.57 פינת השיר: משירי אסתר ראב.
12.00 אמנים באולפן — אמנון ומירה, קלרנית, זוהר גיימן־פסנתר. ובר: מבוא נושא ווריאציות. לפבר: סונטה, הינדמית: סונטה, גרולו: טינה ונרטנלה, רוסיני: פנטסיה.
13.05 בהאזנה נינוחה — בטהובן משעשע, בטהובן. קונטראדנסים רומנסה בפה מג'ור לכנור ולתזמורת אופ. 50 וריאציות על אריה של סליירי „זו היא עצמה". מחולות וינאיים. וריאציות על ילדונת או אישונת, מתוך חליל הקסם של מוצארט. וריאציות על נושא של ימורהוף בלה מג'ור. 12 מנואטים.
15.00 מוסיקה ויוה — ז'ק הטו. רביעייה לכלי קשת ורביעיית המאה ה־20. גבריאל איראני: אלף לסופראן, קלרנית, צ'לו ופסנתר. קלרמונט פפין: סקוונצות לחליל, לקרן אנגלית לכנור ויולה וצ'לו.
16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ירם רשה"ש. ביזה:

האלוף מתן וילנאי. „לקראת גיוס" (גל"צ 20.05)

סימפוניה בדו מג'ור. רספיגי: סוויטה מס' 3 של אריות ומחולות עתיקים. פאול בן־חיים: מוטט שאו שערים ראשיכם. דבוז'אק: סימפוניה מס' 6 ברה מג'ור.
18.00 שעה עם... הינדמית. יצירות לכלי אחד, שניים ושלושה כלים.
19.00 מוסיקה אהובה עליכם — פליה: סוויטה עממית ספרדית. ברהמס: מחולות הונגריים לתזמורת. שופן: רונדו קרקוביאק לפסנתר ותזמורת.
20.05 מחזורי יצירות. סונטות וקנצונטות.
20.57 פינת השיר.
21.00 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מבית העם כפר בלום מ־26 ביולי עד 8 באוגוסט. שומאן: מבחר שירים מתוך אופ. 25, שירי אהבה ספרדיים ל־4 קולות ולפסנתר בארבע ידיים. רביעייה לפסנתר ולכלי קשת במי במול מג'ור. ברהמס: 2 שירים לאלט ויולה ופסנתר. חמישייה בפה מינור לפסנתר ולכלי קשת.

רשת א'

07.30 רדיו קל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 צבעי הקשת — עבריים מעורבים.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.20 פרקי היום בתנ"ך.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 חבר מאתו כוכב — תכנית ידיעונית רדיופונית בשידור חי — עורכת ומנחה: מיכל [illegible].

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 כוכבי הבוקר — עם הקומפניון דה־לה־שנסון.
10.05 כל צבעי הרשת • מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים • מגזין המשק והחברה.
18.06 יש שאלות — עורך ומנחה: איתן אלמוג שידור חי מבית הבראה בית שפרינצק בנצרת.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 מוסף לענייני צבא ובטחון.
20.05 צעוקים ושקרים — מבחר שירים ביידיש.
22.05 מחפשים את המטמון — מנחה: משה טימור.
00.15 ג'אז ועוד — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פרקים בהמטולוגיה — הסרטן של מערכת החיסון ושיטת ההיברידומות. מרצה: פרופ' יהודה שנפלד.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 פתוח — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 יום יום דג • עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן ונוני סביר.
18.05 יער משדר — מגזין לענייני צבא ובטחון.
19.05 שירים עבריים.
20.05 לקראת גיוס — שאלות ותשובות למתגייסים לצה"ל. תכנית ששודרה בשידור חי עם ראש אכ"א האלוף מתן וילנאי (ש.ח.).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פרקים בהמטולוגיה (ש.ח.).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע • היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם פרופ' צבי לם.
00.05 ציפורי לילה עם נתן דטנר ואבי קושניר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות, עם משה מורד.
22.05 מסע הקסם המסתורי — עורך ומגיש: יואב קוטנר (ש.ח.).
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 בא לי — עם מנחם פרי.
10.05 שיהיה — שעה של ביטלס.
11.05 30 בצל — עם יקיר אביב.
13.05 כל טוב — פזמונים ומערכונים.
14.06 בטדרגב — עם שוש עטרי.
16.05 מוסיקה לעניין.
17.05 משקפיים — עם מיכל שמואלי.
18.06 ההצגה האחרונה — עם יגאל רכבי.
20.05 לי ולך — שיר וברכה.
21.05 מנגני ג'אז — עם לאה ליאור.
23.05 מסביב לחצות — עם יוסי סיאס.

חמישי רדיו

30.7.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — יצירות מושפעות מלחן עממי בליס: שיר לכת. דינאבסקי: קונצ'רטו לכינור מס' 2. חואקין טורינא: מחולות פנטסטיים. ר'אנרי: תמונות ממסע. רימסקי קורסקוב: שחרזדה.
09.00 קונצרט בוקר. קמינסקי: פתיחה סימפונית. ליסט־בוזוני: רפסודיה ספרדית. אלגר: וריאציות אניגמה. סן־סנס: קונצ'רטו לצ'לו מס' 2 ברה מינור. סן־סנס: סימפוניה מס' 3 בדו מינור. ווהן וויליאמס: נשיקת ארס. קרל אורף: קרמינה בורנה.
11.57 פינת השיר — משירי אסתר ראב.
12.00 מן הסרטייה — לנרד טיין: שני שירי אהבה. וילה לובוס: פנטסיה קונצרטית לקלרנית, בסון, ופסנתר. ברנסטיין: מסיכה לפסנתר. וילה לובוס: שני שירים אינדיאנים. ברנסטיין: סונטה לקלרנית ופסנתר. וילה לובוס: 8 שירים ברזיליים.
13.05 בהאזנה נינוחה: פרידריך הגדול: סימפוניה מס' 5 ברה מג'ור. באך: סונטה בסי מינור לחליל ולצ'מבלו. פגניני: קונצ'רטו מס' 1 ברה מג'ור לכנור ותזמורת. בטהובן: סימפוניה מס' 7 בלה מג'ור.
15.00 מפגשים מוסיקליים.
16.00 אתנחתא — שידור חוזר הרביעייה הישראלית (8.1.87). היידן: רביעיה ברה מג'ור. הינדמית: רביעייה מס' 6 (1945). מנדלסון: רביעייה מס' 6 בפה מינור. מוצרט: 2 קטעים לפ גתה.

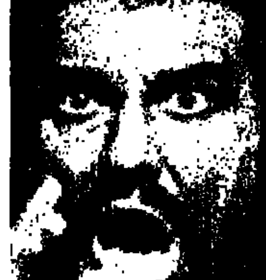

פלסידו דומינגו, בתכנית „פורטרט" (מוסיקה 18.00)

17.30 קשת של צלילים — ג'ון דאולנד: לאקרימה, הנרי פרסל: אלגיה. בנג'מין בריטן: לאקרימה אופ. 43 לויולה ומיתרים.
18.00 פורטרט — פלסידו דומינגו.
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות תכנית שביעית. הכנרים: ג. ויון/ א. רווה/ פ. דרדלה/ ק. גרגורביץ/ ב. קרוזוס א. דמברוזיו/ מ. סולרט רגר/ י. ברצה/ מ. קירוגה/ ס. גאיר ר. סיגטי. מנגנים מיצירות מן סנס, סימונטי, דרדלה, שופן, ויניבסקי, באך, דמברוזיו, טרסטה, קירוגה, מוצארט והגבאי.
21.05 ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון 1987 שידור חי מבית העם כפר בלום. תומס מורלי: פנטסיות לשתי חליליות וקנצונטות לשתי קולות. מוצארט: חמישייה לקרן ולכלי קשת במי במול מג'ור ק. 407. ברטוק: קונטרסטים. וולטון: פאסאד שעשועים לפי שירים של אדית סיטוול לשני מקריאים, שחקנים ולשבעה כלים.
23.30 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.

רשת א'

07.30 רדיויקל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי.
15.00 צבעי הקשת: שירי עדות.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה.
16.05 ארץ לא נודעת.
17.00 חדשות ותכנית באנגלית.
17.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
18.06 מנחה ערב.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 יש לו חלום — עורך ומנחה: יואב כץ הפעם: עם דבורה מילר ואמנון בן־צבי.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 כוכבי הבוקר — האחים אברלי.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה עורך: יצחק טישלר.
18.06 זרקור — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 השבוע בכנסת.
20.05 שורשים — שבועון לענייני פולקלור ועדות.
22.05 מגישה לילית — עם עדנה פאר.
00.15 להאזו בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — מבוא לתורת המוסר — הציווי המוחלט עפ"י קאנט. מרצה: גב' נעמי כשר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 פתוח — אורלי יניב ורובי לנץ מארחים.
11.05 נכון לעכשיו — עם יוסי עבארי.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 יום יום דג — עם אלי ישראלי וארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.55 הודעות לחיילים.
19.05 שירים עבריים.
20.05 לקראת גיוס — שאלות ותשובות למתגייסים לצה"ל, תכנית ששודרה בשידור חי מבסיס קליטה ומיון בבקו"ם, עם המתגייסים ביומם הראשון (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — מבוא לתורת המוסר (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם פרופ' עקיבא פלכסר — מרצה לגאולוגיה.
00.05 ציפורי לילה מגלות — עם אלי ישראלי.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 מסע הקסם המסתורי — עורך ומגיש: יואב קוטנר וש"ח.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 בא לי — עם מנחם פרי.
10.05 שיהיה • שעה של ביטלס.
11.05 30 בצל — עם יקיר אביב.
13.05 כל טוב — פזמונים ומערכונים.
14.06 בטדרגב עם שוש עטרי.
16.05 מוסיקה לעניין.
17.05 משקפיים — עם מיכל שמואלי.
18.06 קליבר — שבועון פופ.
20.05 לי ולך — שיר וברכה.
21.05 מסע רוק — עם נפתלי מגשות.
23.05 מסביב לחצות — עם יוסי סיאס.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

האמן אריה לב, הוא פותר טוב, ולאחרונה החל לנסות כוחו גם בחיבור. בבעייתו 4 וריאנטים תמאטים (5416). 5417 היא הגירסה הנכונה של בעיה מס' 5413 שפורסמה בצורה שגויה לפני שבועיים.

5416. אריה לב, גבעת סביון
תחרות למתחברים מתחילים 1986/87
מקום שלישי

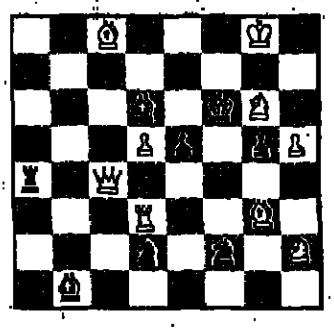

9 + 8 — מט בשני מסעים

5417. טיבור באלו — Tibor Balo
רומניה — Rumania
מקורית — Original

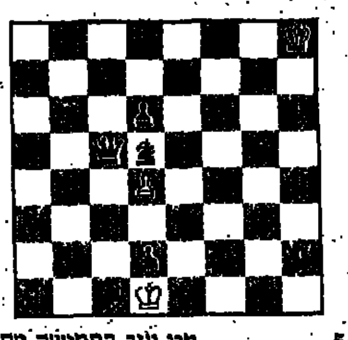

5 + 2 — מט עזר בחמישה מסעים

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

התחרות המתמדת הישראלית

דו"ח מט עזר 1985

השופט מישל קאיו מצרפת דרג 11 מבין 45 הבעיות שנמסרו לשפוטו, וציין את הרמה הגבוהה של הבעיות שהצטיינו. בבכורה זכתה הבעיה הבאה ("שחמט" מס' 2086):

תארלמפוס פוליאקסיס, יוון
התחרות המתמדת הישראלית 1985
פרס ראשון

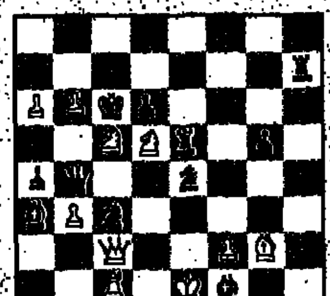

11 + 10 — מט עזר בשני מסעים, תאומים
א. דיאגרמה. ב. רגלי שחור על ב5 במקום ד6.

הפתרונים: א. 1. מה:ה5 מ:ח4 2. פ:ד5 מה:א4. ב. 1. צ:ד5 מה:ג3 2. פ:ד2 מה:ו6. בעיה יפה וקשה.

פרס שני באותה תחרות – רן חיימן, ישראל ("שחמט" 2152). פרס שלישי – דן חיימן, ישראל ("שחמט" 2120). ציון בכבוד ראשון – קלוד גומונד, צרפת ("שחמט" 2153). שני – קלוד גומונד, צרפת ("שחמט" 2101). שלישי – גדעון [illegible], ישראל ("שחמט" 2107). ציוני שבח (ללא דרוג) – יצחק [illegible], ישראל ("שחמט" 2127). [illegible] ("שחמט" 2117). [illegible] ("שחמט" 2154). [illegible] ("שחמט" 2128).

[illegible]

קרבות ותחרויות

אליפויות הנוער

בשבוע שעבר נערכו בקלמניה 2 אליפויות לנוער: אליפות הארץ עד גיל 14 ואליפות הנוער עד גיל 20. באליפות הנוער עד גיל 14, זכה דובי צפרוני בן ה־11 מהרצליה, עם 6.5 נקודות מתוך 9 אפשריות, ואחריו גור מיטלמן ואורי בן־שחר עם אותו מספר נקודות. במקומות 4 ו־5 זכו רמי אופק ואייל דרויטש.

באליפות זו השתתפו 22 הראשונים במד הכושר ובהם גם נערה אחת, אושרה בת־שלום.

באליפות הנוער עד גיל 20, שנערכה במקביל זכו 4 אמנים צעירים במקומות הראשונים. במקומות 1־2 התחלקו עופר ברוק ורונן לב שקיימו ביניהם דו־קרב על המקום הראשון. במקום השלישי זכה יונה קוסאשווילי ואחריו עמי גל.

אלוף ת"א לנוער

בתחילת החודש התקיימה במועדון "הפועל" ת"א, בבית תבורי, אליפות ת"א הפתוחה לנוער. בתחרות שנערכה בשיטה השווייצרית, ב־7 סיבובים, השתתפו 38 נערים. במקום הראשון זכה ודב אגוזי עם 5.5 נק'. במקומות 2־6 זכו: דזנט רן, ליפשיץ רוני, בראון אמיר, הר צבי רונן וקליין מרום עם 5 נק' כ"א. במסגרת האליפות נערכו שני משחקים סימולטניים – עם אלוף הארץ האמן הבינלאומי נתן בירנמיס ועם המאמן הלאומי, האמן ישראל גלפר. שניים מן המשתתפים, הר־צבי רונן ורוני ליפשיץ זכו נגד שניהם!

כן נערכה תחרות פתרון בעיות, בניהולו של האמן יותן אפק, בה זכה במקום הראשון הר־צבי רונן. ניהל את התחרות שלמה גבעולי.

סופשבוע בת"א

תחרות סוף שבוע תתקיים ב־27־29/8 במועדון השחמט של "הפועל" ת"א ב"בית תבורי" (ליד כיכר דיזנגוף). התחרות תחל ביום ה' 27/8 ותסתיים בשבת ה־29/8 ותהיה בת 5 סיבובים. מארגני התחרות מבטיחים פרסים

פרטים והרשמה במועדון ב"בית תבורי", רח' שולמית 7 בימים א'־ה' בשעות 15.00־19.00 טל' 03־232989.

גרינפלד לבינאזורית

בשבת הבאה, ה־ן באוגוסט תיפתח התחרות הבינאזורית בזגרב, יוגוסלביה, בה ישתתף נציג ישראל, רב אמן יהודה גרינפלד. כזכור, זכה גרינפלד במקום הראשון בתחרות האזורית שהתקיימה בינואר השנה במינכן, בה צבר 10.5 נקודות ב־14 משחקיו. להלן, נצחונו בתחרות זו על רב האמן הגרמני אריק לוברון, שתפס מקום שלישי בתחרות זו.

קרוקאן

לבן: גרינפלד. שחור: לוברון

1. ה4, ג6 2. ד4, ד5 3. פ־ג3, דוח 4. פ:ד, פ־ד7 (במשחק בין השניים בשנה שעברה שיחק לוברון 4... רו5 ונקלע בהמשך לעמדת הפסד) 5. ר־ג4, פג־ו6 6. פ־ג5, ה6 7. מה־ה2, פ־ב6 8. ר־ד3, ח6 9. פ5־ו3, ג5 10. ד:ג, ר:ג 11. פ־ה5, פב־ד7 12. פג־ו3, פ:ה5 13. פ:ה5, ס־ו0 14. ס־ו0 (אקטיבי יותר 14. ר־ד2 כדי לאפשר הצלחה גדולה ולפתח התקפה באגף המלך. עם זאת מסעו האחרון של לבן הגיוני, שכן הוא שומר על יתרון במרחב ועל שליטה באגף המלכה) 14... ב6 (מזמין תחבולה. 14... מה־ג7 נראה טוב יותר) 15. ב4 ר־ד4 (רוב 16. פ־ג6, מה־ד6) 17. פ:ו7, מה:מ 18. מה־ה3, צ־ב8 19. ר־א3 (רווחה בטיב). 16. ר־ב2, ר־ב7 17. צא־ד1, מה־ח7 18. ב5 (הלבן יצא מן הפתיחה ביתרון קל אך ברור. הוא שולט על שטח גדול יותר ותשובה מוח – בילד הן(ומה) 19... ר־ה5 19. מה־ה5, צ־ד8 20. ה־ח2 (לבן מוכן כמובן לתולות צריחים, שיקלו עליו לקדם את הרגלים באגף המלכה) 20... צא־ג8 21. ג4, מה (8) 22. צ־ד8, צ:ג 23. צ־ד1, צ:ג 24. ר:א, מה־ד8 25. ר־ח2, מה־ד2 26. ר־ו1, מ־ח7 27. מ־ו3 (27... מה־ו5 מפסיד ל־28. ר־ד3) 28. א4, מה־ו5 29. מהומה, הומה 30. ר־ג1

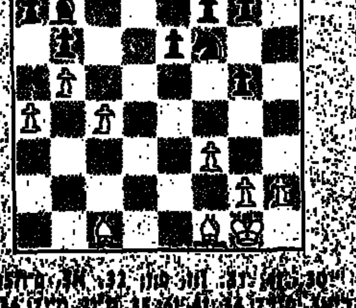

[illegible]

שלמה גבעולי

תשבצים

תשבץ 194

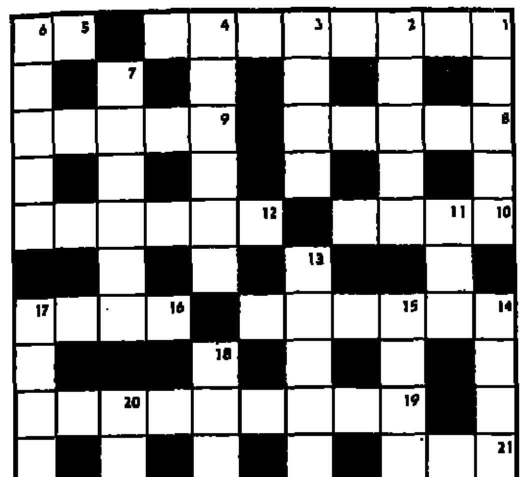

אפקי: 1. פרח הדומה לצפרן. 5 אבי בן הזוג. 8. מוצאת למכירה בשוק. 9. קץ, אבדון. 10. בהשאלה – עכבר (למשל של כספים). 12. שנעקרו בכח. 14. עוף בעל ציצה נאה. 16. ממרכיבי המשפט. 19. משורר ישראלי עכשוי. 21. העור העליון בנעל. 22. חמר חיוני בגוף.

אנכי: 1. צי מלחמתי. 2. מתקן לחבור בדים (כ"מ). 3. בבמות עודפת. 4. גישה, שיטה (בלע"ז). 6. ישוב בצפון הארץ. 7. ישוב בהרי יהודה (שתי מלים). 11. משחק נפוץ. 13. כנוי לירושלים. 14. מכיתוף, שאינו אטום. 15. לשעבר, חבר במועצת עירית ירושלים, על שמו בטוי למעבר ממפלגה למפלגה בלי בחירות. 17. מין דג מאכל נפוץ. 18. בית הארחה ליד הכנרת. 20. מרומם.

אגוזן 194

אפקי: 1. צומת כאיבר החשוב ביותר אצל המלשין המנוול (4,4). 5. מה יכול אשף להוסיף? (2). 8. מה שמועמר (קדאפי) המבולבל אוהב לחבר לפצצה (5). 9. בישוב זה משתמשים במכשיר גילוי צוללות בקיצור? (5). 10. מקומו של השבוי בסרט מספק הד חוזר לביקורת (4). 12. הדרוזי לא מתבייש הוא דוקא גא בביתן (3,3) (כ"מ). 14. ברח מצידו האחורי של אקדחה, ונראה שיתקשה בתפיסתה (6). 16. מין מכה ברבוע (4). 19. מה עושה ממשלה כדי למנוע הדלפות? מלבישה תיתול חפוז על האינפלציה (4,5) (כ"מ). 21. יש בנו הר (3). 22. מספק דו"ח ישיר (2,5) (כ"מ).

אנכי: 1. בעיר זו המחירים כנראה די זולים (5). 2. ניצחון נוסף לכנס (5). 3. האם המליונר התבטא בצורה כלשהי? (4). 4. חיתון, מל, יהיה שם אוכל טעים (6). 6. שמענו שמי שרץ כל כך רחוק, הוא חמור! (5). 7. לטורפים התקינו מתג בחדר (3,3). 11. זמן להתקשט (3). 13. מין שד, שחלק לו בגלגול כספים (3,3). 14. ממהר ושופט לשלילה! (4). 15. מה הוא נראה כל כך טוב שהוא יכול להטיל דופי בקוף? (5). 17. מילדות שמור לה מקום בליבי (5). 18. זה הזמן כנראה שהראש לא פועל בו (4). 20. רוב לחניו מוכרים איכשהו (3).

פתרונות

תשבץ 193

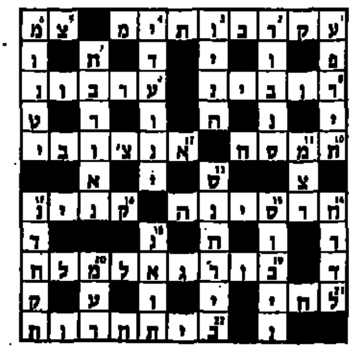

אגוזן 193

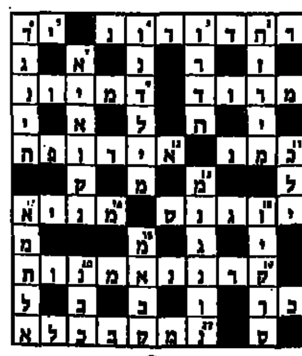

© אמיר בן אור

ברידג'

"קאבאנדיש"

קבוצת שחקנים ישראלים הוזמנה לפני כמה שבועות לתחרויות פתיחת מועדון "קאבאנדיש" בפריז. מועדון זה הינו אח צעיר למועדון הוותיק הקיים בניו־יורק. במועדון "קאבאנדיש" הבכור, מתקיימות מידי שנה תחרויות הזמנה, והמנצחים זוכים בפרסים כספיים נכבדים. הזמנות לתחרויות אלה נשלחות רק לשחקנים הנכבדים בעולם הברידג'.

היד הבאה שוחקה בתחרות בניו יורק על ידי לארי כוהן:

צפון:
♠ K 10 4
♥ A 7 3
♦ A Q 7 6
♣ Q 10 4

מערב:
♠ 8 3 2
♥ J 9 8
♦ 9 4 3
♣ K 6 5 3

מזרח:
♠ A Q J 9 6
♥ 6 5
♦ K J 8 5
♣ 8 7

דרום:
♠ 7 5
♥ K Q 10 4 2
♦ 10 2
♣ A J 9 2

מחלק: דרום
פגיעים: צפון דרום

החכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
---	---	1 בלי שליט	2 ספייד
3 ספייד	---	3 בלי שליט	---

צפון התחליט על חוזה של 3 בלי שליט. ברוב השולחנות שיחקו בחוזה של 4 הארט שבוצע בחלק מהמקרים ולרוב הוכשל. הכרוז הינו צפון, ומזרח הוביל במלכה ספייד. הכרוז זכה עם המלך בידו, ונראה כאילו החוזה יוכשל על ידי המתנגדים, אולם הכרוז מצא דרך להכשיל כוונות זדוניות אלו.

הכרוז שיחק את המלכה הארט, והארט נוסף לעבר האלוף. עתה המשיך במלכה קלאב, שמנית מגוחת, הכרוז החליט שחמלך במערב ושיחק את האלוף, כשהוא ממשיך בסידרת ההארט עד למצב הבא:

צפון:
♠ 10
♥ ----
♦ A Q 7 6
♣ 10 4

מערב:
♠ 8 3
♥ ----
♦ 9 4
♣ K 6 3

מזרח:
♠ A J 9 6
♥ ----------
♦ K J
♣ 7

דרום:
♠ 7
♥ 4
♦ 10 2
♣ J 9 2

הכרוז שיחק את הרביעית הארט, מזרח השליך את השביעית קלאב, והכרוז המשיך בשביעית ספייד. מזרח זכה בארבע לקיחות בספייד ונאלץ לחזור בדיאמונד לעבר המלכה והאלוף שבדומם. במקרה ומזרח היה משליך ספייד ושומר קלאב, הרי כשהוא חוזר בקלאב ומערב חוזר בדיאמונד, יוכה הכרוז באלוף וימשש את הקלאבים בדיאמונד, יזכה הכרוז באלוף וימשש את הקלאבים הגבוהים. הדרך היחידה להטעות את הכרוז היא לשמור את המלך דיאמונד בודד יחד עם השביעית קלאב. אולם לפי משחקו של לארי כוהן, נראה שהוא היה קורא את המצב ובמקום לשחק ספייד היה מושך את האלוף די מוגן.

ארנונה שמאן

מתכונת הקולנוע

במיוחד לא מי שמתעסק באמנויות הבמה. מוזיאון תל־אביב. הקרנות רק בשעה 21.00 ב"קולנוע קיץ" תחת כיפת השמיים.

תעלולי השטן

הקומיקאי בן ה־88 ג'ורג' ברנס שב לגלם את דמותו של אלוהים חביב כסבא מהבית השכן, בנעלי ויקוס וכומתת בייסבול, בקומדיה "תעלולי שטן". בשנת 77 גילם ברנס בפעם הראשונה את דמות אלוהים בקומדיה "הו, אלוהים!", אך ב"תעלולי השטן" נוספה לו עוד דמות עסיסית לגלם. ברנס היה לסיטרא אחרא שמנמן, אלגנטי, סימפטי ושובה־לב. ששום דבר אינו נסתר מעיניו הנבונות והיודעות־כל וכך, אלוהים־ברנס והשטן־ברנס משחקים פוקר על נפשו של מוסיקאי כושל.

הסרט היה יכול להיות גירסה קומית לפאוסט שמכר את נפשו לשטן כדי להפוך לכוכב רוק מצליח, אלמלא העלילה שקעה בסנטימנטליות דביקה ומתחסדת המשתדלת להזדמן – ללא הצלחה – לסרטים נוטפי האופטימיות המופרזות משנות ה־30 של הבמאי פרנק קאפרה, ובמיוחד לסרטו "הו, החיים הנפלאים" בו הופיע אלוהים בחיי ג'יימס סטיוארט ומסר לו מסר אופטימי־דתי ואמונה מחודשת באחדות המשפחה האמריקנית. גניבה קולנועית נוספת ומחוסרת כשרון מתבצעת בסצינה בה הפאוסט הצעיר הלך לחפש את אלוהים בכנסייה ובבית־כנסת ומשאינו מוצא אותו שם הולך אפילו למטיף בוהיסטי תמהוני. מיותר לציין שאצל וודי אלן ב"חנה ואחיותיה" זה היה לאין ערוך יותר מצחיק ושנון. בתפקיד הזמר שמכר את נפשו לשטן תמורת חוזה הופעות של שבע שנים מופיע השחקן טד וואס, ובתפקיד העזר כנגדו מופיעה ג'קסון הארט. ביים: פאול בוגרט. בקולנוע "לב" בת"א.

טד וואס (מימין), בסרט "תעלולי השטן"

בן דודי האמריקאי

כמעט טוב

המתבגרות המורדות מציפות לאחרונה את בתי הקולנוע – כמעט בנות 13, מתוקות־פנים, בתוליות, תשופות ודי עצובות. כך היה ב"שכנוע עדין" וב"המורדת", ועתה ב"בן דודי האמריקאי" – סרטה של הבמאית הקנדית סנדי ווילסון – המבוסס על התבגרותה בשלהי שנות ה־50 בקולומביה הבריטית. לגיבורת סרטה, סנדי, הטורחת להדגיש שהיא בת 12 ו־8 חודשים, יש אבא איש צבא מעצבן ואמא קלפטה עם יומרות תיאטרליות. הם גרים בחווה פסטורלית על שפת אגם מרהיב, ועוסקים בקטיף דובדבנים. לעיירה מגיע בן־דודה האמריקאי, תחיך סטייל ג'יימס דין, קדילק אדום, שמתיימר לקטוף שם כמה דובדבנים נשיים, אבל לא נוגע בבת־דודתו הכמהה והקטינה, וכך לא מתקיים מפגש אסור כמו ב"שכנוע עדין" והסרט נשאר מתוק וצמחוני.

סרטה של ווילסון משיק לסרטי ההתבגרות הנוסטלגיים האמריקניים, יותר משהוא מצליח בניסיונו לגעת בחבלי בגרות כואבים ואמיתיים. ווילסון מביימת את סרטה בסרבול ואנכרוניזם, ולא עוזרים לה האזכורים מהסרט "מרד הנעורים". היא נשארה בגבול הנוסטלגיה המתקתקה והמסוגננת עם להיטי רוקנ'רול ונערות צרחניות, ולא השכילה להעביר את כמיהות בני הנעורים לחופש ולאהבה, כשם שהפליאה לעשות הבמאית ג'ויס צ'ופרה בסרטה "שכנוע עדין". לשחקנית הצעירה מרגוע לנגריק, המגלמת את סנדי, יש פנים מתוקות ונוכחות קומית אבל היא חסרה את ההתייסרות הפוטוגנית הכנה שהיתה לשרלוט גינסבורג ב"המורדת". "הקולנוע", בית ציוני אמריקה, תל־אביב.

הנוכל, האוהבת והמאהבת

מספיק

הקומדיה המוכחת תפורה על פי מידותיה של "מיס M האלוהית", הלוא היא בט מידלר, מבצעתה של אנרגיה ונשיות וולגארית. שותפתה לסרט, הקומיקאית החיוורת שלי לונג, אינה מעלה או מורידה בהופעתה כשחקנית ניו־יורקית חסודה המתחפשת לבעל. כרגיל, מידלר משתלטת על כל התמונה בנוכחותה הקומית ובגודלה הפיזי. מידלר, שלאחרונה ראינו אותה ב"חטיפה נעימה", ולונג, הזכורה לא לטובה מ"זהירות, הבית מתפרק" – הן שתי תלמידות משחק שהלכו ללמוד אצל מורה אמן רוסי ובמקרה התאהבו באותו גבר שרמנטי (פיטר קויוטה מ"שוברי הלבבות") המציג עצמו כמורה, ומה שהכי חשוב – כרווק. לאחר מותו בפיגוע חבלני הן מחליטות לאתר אותו ולהכריחו לבחור ביניהן. כשמתברר להן שטרחו לשווא מפני שהוא נוכל מדופלם וסוכן כפול הן כבר שקועות עד הראש בתככים בינלאומיים בין מרגלי הק.ג.ב לסוכני הסי.איי.אי. גם הופעתה של מידלר האלוהית לא גואלת את הקומדיה מתפלותה. ביים ארתור הילר, שסרטו הזכור לטוב ביותר הוא "סיפור אהבה". השבח, [illegible], ת"א.

מלון לצעירים

לא מספיק

תמורת בני תשחורת ניו־יורקים שזה עתה סיימו תיכון, קונים, [illegible] של בית מלון עתיק בעיירה קרתנית במקומה להפוך למלון שמועד אך ורק לבני נוער, מה גן עדן לצעירים שהכניסה מותרת בשעריו [illegible] מיוחד של יצורי אנוש עולל [illegible] כל היום למשמע מוסיקת דיסקו [illegible] סקס והעלולים ומנחם רק מכל דבר מעניין מחוץ לפריוס ומיקל ג'קסון. מקום שהכניסה אסורה אליו בהחלט לקשישים מעל הגיל המופלג של 20 תורפים. ואולם קרתני העיירה שאינם מרוצים מהרוח האורבנית שהביאו הניו־יורקים חסרי האחריות – מחליטים לעמוד כחזית אחת בפרץ ולגרשם. מאחורי המזימה לא לתת להם לשפץ את המקום עומד, כרגיל, קפיטליסט רע שרוצה במקום לעסקיו המושחתים. הנערים והנערות, תמימי דרך ובעלי חזון, ביחד עם פושט רגל מזדקן וציני, גולשים על מרובים בנעלי "אול סטאר" צבעוניות, ומציגים את אופנת הקיץ של בני תשחורת באמריקה – תוך כדי תחבול תעלולים נוספים בדרך למטרתם. בקולנוע לימור, ת"א.

בשטח

בית האמיצים

טוב

אישיותה חבימתית המהממת של לורי אנדרסון היא הסיבה העיקרית למה צריך לרוץ ולראות את "בית האמיצים". נכון שהמוסיקה שלה היא כבר לא אוונגרד, וגם האלמנטים הוויזואליים השזורים בקונצרט הם לא בדיוק שיגע, למרות שיש המתעקשים לקרוא להם כנה. אבל הסרט שצולם בבימויה בעת קונצרט שנתנה בניו־ג'רסי ביולי 85, הוא מלא, אנדרסון במראה האנדרוגינוס שלה, מעושתיה הזוויתיות השבורות, עם ההומור האירוני החד כתער וקולה הנהדר, ועם הרבה הבזקות חזותיות – ושוב אסור להפסיד,

איכות

טובים

אני והחבר'ה – חן, ת"א
הספיקו להיות הגיבורים – בית לסין, ת"א
חנות קטנה ומטריפה – חן ת"א
חליפת ערב – לב, ת"א
ימי רדיו – שחף, ת"א
שמו של סוכן – מוזיאון ת"א
מלך – לב, ת"א
משהו פראי – סיוון, ת"א
קרוקודיל דנדי – דקל, ת"א
עם תווך – צפון, ת"א

טובים מאוד

גלון לחופש הגדול – גת, ת"א
החוטה מעבר לפינה – תכלת, ת"א
עדיין החוק – לב, ת"א

מסרטי אורסון וולס

● **זה זיוף** – חומר דוקומנטרי שצילם פרנסואה רייכנבך על המיליארדר הווארד יוז ועל הזייפן ואלמיר דה הורי, משולב בערמומיות בסרטו של אורסון וולס על עצמו ועל יצירתו. סינמטק י־ם, יום א', 21.30.

● **אותלו** – עיבוד מזהיר של וולס למחזה של שייקספיר. סינמטק י־ם, יום ג', 19.00.

● **הזר** – בשבוע שעבר הוקרן הסרט בטלוויזיה, אך למי שהחמיץ צפויה הנאה ממותחן אפל שוולס אמר עליו שנעשה בהזמנה ואין בו כלום ממנו. בכל זאת זהו סרט מהנה, ווולס מגלם בו דמות מקיאווליסטית נפלאה של תליין נאצי, המסתתר תחת שם בדוי בעיירה אמריקנית מהוגנת. סינמטק ת"א, יום א', 21.30.

● **המשפט** – גירסתו הקולנועית של וולס לרומן של קאפקא, המכה לכתב אישום מפשטני נגד משטר טוטליטרי ואיבדה מהמשמעות המטאפיזית. סינמטק ת"א, יום ג', 19.15.

סרטים אחרים

● **אני מחוודה** – מותחן של היצ'קוק, העוסק ביותר מורכבות מסרטיו האחרים, בסוגיית החטא הנוצרי ורגשות האשם, דרך סיפורו של כומר ששמע וידויו של רוצח ומתלבט בבעיה המוסרית. סינמטק י־ם, יום ב', 21.30.

● **מריוס** – פרק ראשון בטרילוגיה הריאליסטית־פיוטית של הבמאי והתסריטאי הצרפתי שפעל בשנות ה־30, מרסל פאניול. את הפרק הראשון ביים אלכסנדר קורדה והוא עוסק ביורדי־ים ממרסי שמתאהב בצעירה בשם פאני. סינמטק י־ם, יום א', 21.00.

● **פאני** – בחלק השני הולך מריוס לים בעוד אהובתו הנזנחה מתחתנת עם אלמן אמיד ויולדת לו בן שהוא בנו של מריוס. את החלק הזה ביים מארק אלגרה. סינמטק י־ם, יום ב', 21.00.

● **סזאר** – את החלק השלישי ביים פאניול עצמו והוא עוסק בבן שבגר והולך לחפש אחר אביו האמיתי מריוס. סינמטק י־ם, יום ג', 21.00.

שירותים אישיים

כמעט טוב

אוטוביוגרפיות של זונות צמרת הן כבר דבר שבכל יום, וגם הסרט שלפנינו מבוסס על ספרה של סינטיה פיין, מאדאם מצליחה של בית בושת לנדוני לוקים סוטים ומשועי זימה שמעדיפים לבוא ולהתפרק אצלה במקום להשתקע באיזה בית אבות ולהסריח מרפואות. אף על פי שהאורדעים ממסיסים של שערוריות מין אמותיות, לא נראה פה שום שערוריית צמרת בה מעורבים דיפלומטים מעונבים ונערות טלפון יקרניות בנוסח פרשת פרופיומו־כריסטין קילר או מהסוג הנועז של זומני מאדאם קסווייה הולנדר. לגבי סרט שעיסוקו האוטוסקיבי במין, קשה לומר עליו שהוא ארוטי ומגרה. המין שבו הוא מעשי וכושני, פורקן של בין־רגע לסקנים מרעידים ופאתטיים מידיהן המאומנות של זונות בלזיות ווריגידיות. גם המאדאם היא בסך הכל תגרנית תמימה בגיל העמידה שלגבי גילה מגלה בזות מדהימה בטרמינולוגיה של תנוחות ולא מסתירה את בחילתה ממראה הקליינטים. החזות העליזה מרחיבה את עסקיה עד שהיא נעצרת במשטרה ומגלה שהשופט הוא אחד מהקליינטים הסדו־מזוכיסטים שלה, ודווקא זה שמתכבד "קשע" של נער גימנסיה חמוכה על אחוריו. במאי הסרט הוא הקומיקאי טרי ג'ונס ממייסדי מונטי פייתון וכר שכתב את סרטי החבורה, [illegible] לא סאטירה שחורה ומתוחרמת מהסוג של [illegible] ובריטון בלייה, ולמנלו גם לא סיפור צבוע בנוסח הסרט "נערת ליווי". הסרט בעייתי ומביך כשהוא בא לדון בחיה האישיים של הזונה, ומשתפר כשהוא הופך אירוני המכסה על המלה לאומללות הגיבורים, ומשעשע גם אם אינו מתוסר בעיות בימוי תמוהות. ג'ולי וולטרס ("לחנך את ריטה") מגלמת את המאדאם בחן וולגארי ערב, והיא אמיתית, שנונה ומלאת חיים, את ידידתה הזונה המתמחה בס"מ מגלמת שירלי סטלפוקס שהיא מין גירסה בלה למרלנה דיטריך, ונדני שילר המצויין הוא דולי – זונה זקנה ממין זכר. דיזנגוף ת"א.

משהו פראי

טוב

פריקית מטורללת משתלטת על מנהל מכופתר ומרובע, וגוררת אותו בעל כורחו כמעט למסע מטורף ואלים על פני אמריקה המהוגנת, הבורגנית והלבנה וגם אל ביבי הפשע המלוכלכים. הבמאי ג'ונתן דמי שהיה מתלמידי רוג'ר קורמן ביחד עם מרטין סקורסזה ופרנסיס קופולה לא הראה עד עתה שום ניצוצות כימיי כעמיתיו. בעבר עשה קומדיות שוליות כ"נשים בעורף" ו"מלווין והאוורד" וסרט דוקומנטרי על להקת "ראשים מדברים". ב"משהו פראי" הוא מגיש קולנוע מרתק ותוסס, קצבי ומרענן, משלב ז'אנרים במלודרמה, קומדיה, מתח, רומנטיקה, הרפתקה וסרטי מסע. הסרט נוגע באלימות בהומור מתוחכם ויש גם המון איזכורים קולנועיים. התוצאה לפעמים מבולבלת ולא אחידה. המסע של לולו (מלאני גריפית שהופיעה בסרט של בריאן דה פלמה "תעתועי גוף") וצ'רלי (ג'ף דניאלס מ"שושנת קהיר הסגולה") הוא סטייטמנט על אמריקה צבעונית וקדחתנית, המגונה והמתנסדת, אלימה ומתקתקה, וזה מפגש בין אמריקה הלבנה והיפה לבין זו האלימה והשחורה. ג'ף דניאלס, מלאני גריפית ורי ליוטה (כבעלה האלים של מלאני) נפלאים בתפקידים. הסרט מלווה במוסיקה של לורי אנדרסון, דיוויד ביירן וסיקטר קרול. אגב, בסרטו האחרון של דמי "מדריך להישרדות" עפ"י מחזה של בט הנלי ("פשעים שבלב") משתתפת דיוויד ביירן עם רוזנה ארקווט ("שמונה מיליון דרכים למות"). בקולנוע "סיוון" בת־אביב.

מרגוע לנגריק (משמאל) בסרט "בן דודי האמריקאי"

יעל ישראל